

U i T

**NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET**

Det juridiske fakultet

Terskelen for omsorgsovertakelse

Særlig om oppdragervold mot barn i etniske minoritetsfamilier

—

Dorothea Ripnes

Stor masteroppgave i rettsvitenskap vår 2019

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema og problemstilling.....	1
1.2	Rettskilder og metode.....	5
1.3	Avgrensninger	8
1.4	Oppgavens videre fremstilling.....	9
2	Grunnleggende barnevernrettslige prinsipper	10
2.1	Barnets beste.....	10
2.2	Det biologiske prinsipp.....	12
2.3	Det mildeste inngreps prinsipp	13
2.4	Legalitetsprinsippet	13
3	Barns rett til omsorg og beskyttelse	14
3.1	Grunnloven	14
3.2	Internasjonale forpliktelser	15
3.3	Barnevernlovssystemet.....	17
4	Omsorgsovertakelse med utgangspunkt i EMK artikkel 8.....	20
4.1	Terskelen for omsorgsovertakelse i praksis fra EMD	21
4.1.1	Lovkravet	21
4.1.2	Formålskravet.....	22
4.1.3	Forholdsmessighetsvurdering.....	22
4.1.4	Andre retningslinjer i saker om omsorgsovertakelse	23
4.1.5	Oppsummering av terskelen.....	26
5	Omsorgsovertakelse med utgangspunkt i barnevernloven.....	27
5.1	Omsorgsovertakelse med utgangspunkt i barnevernloven § 4-12.....	28
5.1.1	Bokstav a – alvorlige mangler.....	29
5.1.2	Bokstav b – barn med særlige behov	29
5.1.3	Bokstav c – mishandling eller overgrep.....	30

5.1.4	Bokstav d – fare for fremtidig omsorgssvikt.....	31
5.1.5	Annet ledd – nødvendighetskravet	32
6	Terskelen for omsorgsovertakelse i norsk praksis	33
6.1	Hva skal til for at omsorgssituasjonen omfattes av bokstav c?	34
6.1.1	Mishandlingen må være sannsynliggjort.....	34
6.1.2	Mishandlingen må være alvorlig.....	40
6.2	Omsorgsovertakelsen må være nødvendig	48
6.2.1	Foreldrenes omsorgsevne	48
6.2.2	Barnets omsorgsbehov	55
6.2.3	Relasjonen mellom barnet og foreldrene	59
6.2.4	Vurdering av barnets beste	60
7	Sammenligning av terskler.....	69
8	Avsluttende vurderinger	73
8.1	Terskelens ramme.....	74
8.1	Kulturaspektet.....	75
8.1.1	Oppdragervold og integrering	77
8.1.2	Frykt for barnevernet.....	77
8.1	Prinsippet om midlertidighet	79
8.1	Antall omsorgsovertakelser i utvalgte land	79
9	Referanseliste	81
9.1	Lover og forskrifter	81
9.2	Internasjonale konvensjoner	81
9.3	Lovforarbeider	81
9.4	Rettspraksis og fylkesnemndspraksis	82
9.5	Internasjonale kilder	84
9.6	Praksis fra EMD	85
9.7	Litteratur	85

9.8	Elektroniske kilder.....	86
-----	--------------------------	----

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Oppgavens tema er terskelen for omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12 første ledd bokstav c.¹ Barnevernloven § 4-12 oppstiller fire alternative grunnvilkår for vedtak om omsorgsovertakelse. I henhold til barnevernloven § 4-12 bokstav c kan et vedtak om omsorgsovertakelse treffes «dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet».

Formålet med oppgaven er å redegjøre for terskelen for omsorgsovertakelse i barnevernssaker vedrørende oppdragervold. Herunder søker oppgaven å belyse hvorvidt terskelen påvirkes av at familien har en annen kulturbakgrunn. Oppgaven vil også belyse hvorvidt terskelen for omsorgsovertakelse i norsk rett samsvarer med terskelen for omsorgsovertakelse etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8,² slik Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) har tolket bestemmelsen.

Omsorgsovertakelse innebærer at det offentlige overtar omsorgen for et barn, fordi barnets foreldre ikke er i stand til å gi barnet tilstrekkelig omsorg. Vedtaket fattes av fylkesnemnda etter begjæring fra barneverntjenesten, jf. bvl. § 4-12 tredje ledd. For å treffe vedtak om omsorgsovertakelse må et av de alternative grunnvilkårene i bvl. § 4-12 første ledd være oppfylt. I tillegg må vedtaket være nødvendig, jf. bvl. § 4-12 annet ledd og være til barnets beste, jf. bvl. § 4-1.

I henhold til statistikk fra Statistisk sentralbyrå var 9 379 barn og unge i alderen 0-17 år under barnevernets omsorg i løpet av 2017.³ Av disse var 7 645 barn uten innvandrerbakgrunn, 748 barn var innvandrere og 967 barn var norskfødte med innvandrerforeldre. Statistikken viser videre at antall barn og unge i alderen 0-17 år under barnevernets omsorg har økt med 11,47 % (965 barn) fra 2013 til 2017. Av disse har antallet barn og unge uten innvandrerbakgrunn økt med 6,31 %, antallet innvandrerbarn har økt med 27,65 %, og antallet norskfødte barn med innvandrerforeldre har økt med 62,52 %. Den store økningen i antall innvandrerbarn og norskfødte barn med innvandrerforeldre under barnevernets omsorg kan ses i sammenheng med at Norge har blitt et flerkulturelt land. I 2019 ble det registrert 944 402 innvandrere og

¹ Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven eller bvl.).

² Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950.

³ <http://www.ssb.no/statbank/sq/10012269/> (13.04.2019).

norskfødte med innvandrereforeldre i Norge, noe som tilsvarer 17,7 % av befolkningen.⁴ Med innvandring til Norge følger det med andre kulturer, herunder andre måter å ivareta barns omsorg på.

Statistisk sentralbyrå definerer innvandrere som personer født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre, og som i tillegg har fire utenlandsfødte besteforeldre.⁵ Norskfødte med innvandrereforeldre defineres som personer født i Norge av to utenlandsfødte foreldre, og som i tillegg har fire utenlandsfødte besteforeldre.⁶ Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre er minoriteter i Norge. Etniske minoriteter i Norge omfatter imidlertid også urfolk og nasjonale minoriteter. I Norge defineres samene som urfolk, og nasjonale minoriteter er definert som grupper med langvarig tilknytning til landet, herunder skogfinner, jøder, kvener, sigøynere og tatere.⁷ Denne oppgaven omfatter særlig omsorgsovertakelse som følge av oppdragervold mot minoritetsetniske barn med innvandrerbakgrunn.

Oppdragervold er vold som utøves som ledd i oppdragelse, en voldsform som kan være både fysisk og psykisk. Det skilles mellom instrumentell og impulsiv oppdragervold. Den instrumentelle oppdragervolden er ofte kontrollert og målrettet, mens den impulsive oppdragervolden er ukontrollert, spontan og styrt av følelser.⁸ Fysisk oppdragervold omfatter å bli slått, klapset, sparket, kastet, lugget eller liknende. Psykisk oppdragervold omfatter å bli utsatt for trusler, bli latterliggjort, bli innelåst, bli manipulert, bli avvist følelsesmessig eller liknende.⁹ Typen vold kan være med på å avgjøre hvilke tiltak som må settes i verk, herunder om hjelpetiltak vil kunne avhjelpe omsorgssvikten. Den instrumentelle volden kan i flere tilfeller bearbeides med pedagogiske intervensjoner, mens det i forbindelse med den impulsive volden kan være nødvendig med mer omfattende tiltak.¹⁰

Historisk har foreldre i Norge hatt en refselsesrett overfor sine barn, men denne retten ble opphevet i 1972.¹¹ Et konkret forbud mot å bruke vold mot barn kom inn i barneloven § 30¹² i

⁴ <https://www.ssb.no/innvbef> (13.04.2019).

⁵ https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/273616?ts=1562bfcd488 s. 7 (15.11.2018).

⁶ https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/273616?ts=1562bfcd488 s. 8 (15.11.2018).

⁷ Cecilie Jávo, *Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer*, Oslo 2010 s. 14.

⁸ Unni Heltne og Per Øystein Steinsvåg, *Barn som lever med vold i familien*, Oslo 2011 s. 122.

⁹ Samme sted.

¹⁰ Unni Heltne og Per Øystein Steinsvåg, *Barn som lever med vold i familien*, Oslo 2011 s. 123.

¹¹ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 92.

¹² Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven eller bl.).

1987. I en kjennelse fra 2005 uttalte imidlertid Høyesterett at «selv om foreldrenes kroppslige refselsesrett er opphevd, vil det ikke rammes av straffeloven § 228 første ledd om foreldre i oppdragelsesøyemed tildeler sine barn lettere klaps». ¹³ Kjennelsen ble gjenstand for debatt og kritikk, og bidro til at Stortinget endret og presiserte barneloven. ¹⁴ I dag følger det av bl. § 30 tredje ledd at alle former for vold mot barn er forbudt, og at barn verken skal utsettes for fysisk eller psykisk skade eller fare. Videre presiseres det at dette også gjelder for vold som brukes som ledd i oppdragelsen av barnet, jf. bl. § 30 tredje ledd annet punktum. I det norske samfunnet er det i dag godt forankret at vold mot barn er uakseptabelt, også i oppdragelsesøyemed. Likevel forekommer det at barn utsettes for oppdragervold.

I en rapport fra NOVA fastslås det at barns risiko for å bli utsatt for grov fysisk vold er høyere i familier med innvandrerbakgrunn, og særlig høy anses risikoen å være i familier der foreldrene kommer fra ikke-vestlige land. ¹⁵ Denne sammenhengen kan ha bakgrunn i kulturelle forskjeller. Ideer om barneoppdragelse kan variere betydelig fra en kultur til en annen, ¹⁶ og i noen land regnes fysisk avstraffelse som en nødvendig del av barneoppdragelsen. ¹⁷

Begrepet kultur er et vidt begrep. Begrepet omfatter det lærte, herunder de erfaringer, kunnskaper og verdier mennesker har tilegnet seg, og som vi handler på grunnlag av. ¹⁸ I saker om omsorgsovertakelse skal det legges til rette for at barnet får kunnskap om sin kultur og sitt språk. Kultur er en viktig del av barnets identitetsutvikling. ¹⁹

Det er store kulturelle forskjeller blant befolkningen i Norge. Etniske minoritetsfamilier kommer ofte fra land hvor det er vanlig med andre tradisjoner og kulturelle verdier, enn de som er typiske for den norske befolkningen uten innvandrerbakgrunn. Det er vanlig å skille mellom individualisme og kollektivismen når det gjelder kulturelt begrunnede forskjeller i synet på oppdragelse. I den vestlige verden er individuell frihet en sentral del av oppdragelsen, mens det i kollektivistiske kulturer er fellesskapet og individets tilhørighet til storfamilien som er viktigst. ²⁰ En kollektivistisk barneoppdragelse er preget av streng disiplin,

¹³ Rt. 2005 s. 1567 (avsnitt 24).

¹⁴ Lov 9. april 2010 nr. 13 om endringer i barnelova mv.

¹⁵ <http://www.hioa.no/content/download/125214/3227117/file/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-ung-NOVA-Rapport-5-16-web.pdf> s. 99 (11.02.2019).

¹⁶ Cecilie Jávo, *Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer*, Oslo 2010 s. 61.

¹⁷ Kate Mevik, Ole G. Lillevik og Oddbjørg Edvardsen, *Vold mot barn*, Oslo 2016 s. 71.

¹⁸ Thomas Hylland Eriksen og Torunn Arntsen Sajjad, *Kulturforskjeller i praksis*, 6. utgave, Oslo 2015 s. 41.

¹⁹ Marianne Rugkåsa, Signe Ylvisaker og Ketil Eide, *Barnevern i et minoritetsperspektiv*, Oslo 2017 s. 25.

²⁰ Kate Mevik, Ole G. Lillevik og Oddbjørg Edvardsen, *Vold mot barn*, Oslo 2016 s. 71.

hvor lydighet overfor foreldrene er viktig.²¹ Flere av de etniske minoritetsfamiliene i Norge har et kollektivistisk syn på barneoppdragelse, og kommer ofte fra land hvor det er alminnelig akseptert å bruke fysisk avstraffelse i oppdragelsen. At fysisk disiplinering er en del av oppdragelsen i noen land og kulturer, betyr imidlertid ikke at kultur nødvendigvis er årsaken til at mange minoritetsetniske barn utsettes for vold. Vanskelige levevilkår, opplevde traumer og rus kan være andre årsaker til økt risiko for vold i hjemmet.²²

Terskelen for omsorgsovertakelse varierer fra land til land. I en artikkel fra norsk psykologforening om nordisk barnevern følger det at kriteriene for når barnevernet skal gripe inn, er tilnærmet like i Norden.²³ Samme sted følger det imidlertid at skjønnet som utøves i enkeltsaker medfører forskjeller i praksis. Disse forskjellene er et resultat av ulikheter knyttet til holdninger, prinsipper, saksbehandling eller andre forhold som varierer mellom landene.

Det norske barnevernet har i de senere år vært gjenstand for mye kritikk nasjonalt og internasjonalt. Kritikken har i hovedsak omfattet påstander om at barnevernet griper for mye og for tidlig inn i familielivet.²⁴ FNs barnekomité har kritisert Norge for å ha truffet vedtak om omsorgsovertakelse i for mange saker.²⁵ Det er ikke loven i seg selv som har vært gjenstand for kritikk. Det synes å være enighet om at barneverntjenesten bør ha hjemmel til å begjære vedtak om omsorgsovertakelse for barn som blir «mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep», jf. bvl. § 4-12 første ledd bokstav c.²⁶ Kritikken mot barnevernet har blant annet vært knyttet til uenighet om forståelsen av mishandlingsbegrepet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, og når det er nødvendig å treffe vedtak om omsorgsovertakelse.²⁷ På bakgrunn av kritikken mot det norske barnevernet kan det spørres hvorvidt norske regler om omsorgsovertakelse samsvarer med våre internasjonale forpliktelser. EMD har godtatt at medlemsstatenes barnevernlovgivning inneholder elementer av skjønn,²⁸ og har anerkjent at

²¹ <http://www.nibr.no/filer/2007-10.pdf> s. 44 (11.02.2019).

²² Kate Mevik, Ole G. Lillevik og Oddbjørg Edvardsen, *Vold mot barn*, Oslo 2016 s. 72-73.

²³ Turid Vogt Grinde, «Nordisk barnevern: Variasjoner i normer, holdninger og praksis», *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, Vol. 43, nr. 11, 2006 s. 1140-1149 (s. 1140).

²⁴ Se blant annet <https://www.vg.no/nyheter/i/jG700/demonstrerer-mot-norsk-barnevern-paastandene-er-helt-vanvittige> (15.04.2019) og <https://www.aftenposten.no/norge/i/ME5E/Bekymringsmelding-om-barnevernet> (15.04.2019).

²⁵ Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the convention, Concluding observations: Norway, CRC/C/15/Add.262 3 June 2005, avsnitt 23.

²⁶ NOU 2016: 16 Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse s. 155.

²⁷ NOU 2016: 16 Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse s. 155-156.

²⁸ EMDs dom 24. mars 1988 *Olsson mot Sverige* avsnitt 61.

terskelen for omsorgsovertakelse varierer fra stat til stat.²⁹ Samtidig har EMD lagt til grunn at medlemsstatenes praksis skal være i overensstemmelse med EMK.

1.2 Rettskilder og metode

Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene nedfelt i Grunnloven³⁰ og de traktater Norge er bundet av, jf. Grunnloven § 92. I 2014 ble det inntatt flere menneskerettigheter i Grunnloven, herunder retten til respekt for sitt familieliv, jf. Grl. § 102 og prinsippet om barnets beste, jf. Grl. § 104. Disse menneskerettighetene er grunnleggende i barnevernssaker og skal respekteres i saker om omsorgsovertakelse.

FNs konvensjon om barnets rettigheter (Barnekonvensjonen)³¹ er ment å sikre barn en minstestandard av sosiale, sivile og kulturelle rettigheter, herunder retten til omsorg. Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) inneholder grunnleggende menneskerettigheter som skal beskytte både voksne og barn. Av disse er det retten til familieliv etter EMK artikkel 8 som er sentral i denne oppgaven. EMK artikkel 8 nr. 2 oppstiller vilkår for inngrep i familielivet, og norske myndigheter plikter å overholde disse i saker om omsorgsovertakelse. Et inngrep i familielivet vil ikke være rettmessig, dersom det ikke samsvarer med de vilkår som følger av EMK artikkel 8 nr. 2. Gjennom menneskerettsloven § 2³² har EMK og Barnekonvensjonen blitt inkorporert i norsk lov, og gjennom Grl. § 92 er konvensjonene gitt grunnlovsværn. Konvensjonene inntatt i mrl. § 2 skal ved motstrid gå foran annen lovgivning, jf. mrl. § 3.

Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) behandler tvister om forståelsen og bruken av EMK. EMD har ansvaret for å tolke og utvikle EMK, og EMD tolker EMK dynamisk. I tillegg oppstiller EMD sentrale retningslinjer som skal tas i betraktning i saker om omsorgsovertakelse. Et mål med inkorporeringen av EMK i norsk rett var at norske myndigheter skulle ha et åpent forhold til praksis fra EMD, og på den måten sørge for at norsk rett om omsorgsovertakelse i størst mulig grad samsvarer med gjeldende internasjonal tolkningspraksis.³³ Praksis fra EMD er en sentral kilde i denne oppgaven, ettersom den

²⁹ EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* avsnitt 64.

³⁰ Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven eller Grl).

³¹ FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989.

³² Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven eller mrl).

³³ Innst. O. nr. 51 (1998–1999) s. 6.

belyser rammene for myndighetenes skjønnsutøvelse og hvilke retningslinjer norske myndigheter skal ta i betraktning i saker om omsorgsovertakelse.

Oppgaven søker å belyse terskelen for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Bvl. § 4-12 første ledd bokstav c er følgelig den primære rettskilden i oppgaven. Analysen av bvl. § 4-12 utgjør den rettsdogmatiske delen av oppgaven, og den rettsdogmatiske analysen skal redegjøre for gjeldende rett.

Lovens materielle vilkår tolkes ved hjelp av lovens forarbeider. Herunder gir særlig NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling og Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) Om lov om barneverntjenester bidrag til forståelsen av lovens ordlyd. NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling er skrevet av et ekspertutvalg ledet av barnepsykolog Magne Raundalen. Utvalget var nedsatt for å skrive en utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet. Utredningen er noen år gammel, men inneholder interessante analyser og vurderinger som er aktuelle for oppgavens tema og problemstilling.

Den praksisen som er inkludert i oppgaven er ment å belyse hvordan bvl. § 4-12 første ledd bokstav c anvendes i praksis, og om det er mulig å angi terskelen for omsorgsovertakelse i saker som omhandler oppdragervold. Til sammen er det analysert 33 saker om omsorgsovertakelse. 24 av de 33 analyserte sakene gjaldt vold mot barn i etniske minoritetsfamilier. Sakene er valgt ut fra sin aktuelle relevans, herunder saker som belyser oppgavens tema. Samtidig er utvalget av praksis påvirket av det begrensede antall saker som omhandler omsorgsovertakelse vurdert etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. For å tilstrekkelig belyse oppgavens tema og problemstilling har det vært nødvendig å inkludere både gammel og ny praksis i analysen. I analysen er det inkludert praksis fra 2003 til 2017. Analysen av praksis utgjør den empiriske delen av oppgaven.

Høyesterett har overprøvd svært få vedtak om omsorgsovertakelse som følge av oppdragervold, og ingen av disse sakene omfatter vedtak etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Det foreligger følgelig lite relevant rettspraksis fra høyesterett. Høyesterett har imidlertid avgjort noen saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav a. Herunder er en Høyesterettsavgjørelse fra 2006 inkludert i oppgavens analyse av norsk rettspraksis.³⁴ Høyesterettsavgjørelsen gjaldt omsorgsovertakelse som følge av mishandling, og

³⁴ Se Rt. 2006 s. 1308 i oppgavens kapittel 6.

helhetsvurderingen i avgjørelsen belyser oppgavens tema og problemstilling. Høyesterett har også drøftet beviskravet i barnevernssaker. Drøftelsen av beviskrav i Rt. 2004 s. 1046 anses relevant for saker om omsorgsovertakelse,³⁵ og inkluderes i analysen av norsk praksis vedrørende beviskrav.³⁶

Det er naturlig nok flere saker om omsorgsovertakelse som har vært gjenstand for behandling i lagmannsretten. Likevel er også praksis fra lagmannsretten begrenset når det gjelder omsorgsovertakelser med hjemmel i bvl § 4-12 første ledd bokstav c. At det finnes lite relevant praksis fra lagmannsretten skyldes at tvisteloven § 36-10 tredje ledd³⁷ begrenser muligheten for videre behandling av saken. I oppgavens analyse av norsk rettspraksis vedrørende omsorgsovertakelse er det inkludert ti saker fra lagmannsretten. I ni av sakene anførte kommunen at bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c var oppfylt, og i to av sakene vurderte lagmannsretten bare hvorvidt vilkåret for omsorgsovertakelse etter bokstav a var oppfylt. Det er ikke uvanlig at lagmannsretten eller de øvrige instanser finner det tilstrekkelig å vurdere hvorvidt volden oppfyller vilkåret for omsorgsovertakelse i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a, selv om bokstav c også er anført av kommunen. For å treffe vedtak om omsorgsovertakelse må kun ett av de alternative grunnvilkårene for omsorgsovertakelse i bvl. § 4-12 første ledd være oppfylt.

I oppgavens analyse av norsk rettspraksis er det inkludert fire saker fra tingretten. Det er begrenset med rettspraksis også fra tingretten når det gjelder omsorgsovertakelser med hjemmel i bvl § 4-12 første ledd bokstav c.

Terskelen for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c belyses også gjennom praksis fra fylkesnemnda. Her foreligger det vesentlig mer praksis enn fra de øvrige instanser. Det skyldes at fylkesnemnda er første instans for vedtak om omsorgsovertakelse. I oppgavens analyse av norsk praksis er det inkludert atten saker fra fylkesnemnda. Praksis fra fylkesnemnda har i utgangspunktet begrenset vekt som rettskilde, men er relevant i denne oppgaven fordi praksisen belyser hvordan bvl. § 4-12 første ledd bokstav c forstås og anvendes i praksis. I tillegg belyser fylkesnemndas praksis hvilke vurderinger som blir foretatt i saker om omsorgsovertakelse.

³⁵ Kari Ofstad og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave, Oslo 2015 s. 145.

³⁶ Se oppgavens kapittel 6.1.1.

³⁷ Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven eller tvl.).

Juridisk litteratur inkluderes i oppgaven i den grad litteraturen har opplysningsverdi for oppgavens tema, eller bidrar som støtteargument for tolkningen av gjeldende rett. Det finnes omfattende juridisk litteratur som kommenterer barnevernloven, EMK og rettspraksis på barnevernrettens område. I oppgaven vil det særlig henvises til boken «Barnevernloven med kommentarer»³⁸ og boken «Sentrale emner i barneretten».³⁹

Barnevernretten bygger på noen barnevernrettslige prinsipper. De viktigste prinsippene på barnevernrettens område er prinsippet om barnets beste, det biologiske prinsipp, det mildeste inngreps prinsipp og legalitetsprinsippet. Prinsippene har hatt betydning for utformingen av barnevernloven og kan ha en viktig funksjon ved tolkning av enkeltbestemmelser og ved skjønnsutøvelse.⁴⁰ I denne oppgaven ses prinsippene i sammenheng med EMK artikkel 8 og bvl. § 4-12 bokstav c. Det vil bli redegjort for prinsippene i kapittel 2.

I tillegg til alminnelige rettskilder inneholder oppgaven statistikk og forskning, som er relatert til oppgavens tema. Forskning på vold i nære relasjoner er et stort forskningsområde ved Velferdsforskningsinstituttet NOVA, og forskning derfra inkluderes i oppgaven i den grad forskningen bidrar til å belyse oppgavens problemstillinger. Statistisk sentralbyrå har publisert statistikker der antall omsorgsovertakelser i Norge gjennom flere år er inntatt. Statistikken har også andre måleparametre, herunder hvor mange barn som årlig er under barnevernets omsorg og hva slags bakgrunn disse barna har.⁴¹ Forskning og statistikk tydeliggjør aktualiteten og omfanget knyttet til oppgavens tema.

1.3 Avgrensninger

Dersom barnet utsettes for alvorlig omsorgssvikt kan det være nødvendig med en akutt plassering av barnet frem til spørsmålet om omsorgsovertakelse avgjøres, jf. bvl. § 4-6 annet ledd. Oppgavens tema er som nevnt terskelen for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, og det avgrenses dermed mot akuttvedtak etter bvl. § 4-6 annet ledd. Det avgrenses også mot andre akutthjemler i barnevernloven, herunder foreløpige vedtak etter bvl. § 4-8, og akutt plassering på institusjon etter bvl. § 4-25. I tillegg avgrenses det mot frivillig plassering i fosterhjem eller institusjon, jf. bvl. § 4-4 og bvl. § 4-7.

³⁸ Kari Ofstad og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave, Oslo 2015.

³⁹ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018.

⁴⁰ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 38.

⁴¹ <http://www.ssb.no/statbank/sq/10012269/> (04.10.2018).

I saker hvor fylkesnemnda eller retten kommer til at omsorgsovertakelse er nødvendig, vil fylkesnemnda og retten vanligvis også ta stilling til spørsmål om samvær og plasseringssted. Fastsettelse av samvær og valg av plasseringssted faller utenfor oppgavens tema, og det avgrenses dermed mot disse spørsmålene. Det vil imidlertid kort redegjøres for at hensynet til barnets kulturbakgrunn kan ivaretas gjennom samværsomfang eller valg av plasseringssted, dersom hensynet ikke kan tillegges avgjørende betydning i spørsmålet om omsorgsovertakelse.

Videre avgrenses det mot tilbakeføring etter bvl. § 4-21. Noen av avgjørelsene som er inkludert i oppgavens analyse av norsk praksis gjelder overprøving av vedtak om omsorgsovertakelse. I disse sakene er omsorgsovertakelse iverksatt, slik at spørsmålet i realiteten er hvorvidt omsorgen av barnet skal tilbakeføres. Sakene skal likevel avgjøres etter bvl. § 4-12, og ikke etter bestemmelsen om tilbakeføring, jf. bvl. § 4-21.⁴²

I fylkesnemndsvedtak og rettsavgjørelser følger det ikke alltid hvilken kulturbakgrunn familien har. Det kan fremgå av saken at familien kommer fra et land hvor oppdragervold er vanlig, men hvilket land familien kommer fra spesifiseres sjeldent. I de saker som skal belyse hvorvidt det tas hensyn til at familien har en annen kulturbakgrunn i praksis, vil det følgelig ikke avgrenses til saker vedrørende familier fra spesifikke land eller kulturer.

1.4 Oppgavens videre fremstilling

Innledningsvis i oppgaven vil det redegjøres for de grunnleggende prinsippene innenfor barnevernrettens område. Deretter vil det redegjøres for barns rett til omsorg og beskyttelse etter Grunnloven, internasjonale forpliktelser og barnevernlovssystemet i Norge.

Internasjonale forpliktelser har i stor grad virket inn på barnevernrettens område, og det redegjøres derfor for de folkerettslige forpliktelser Norge har påtatt seg i denne sammenheng. I kapittel 4 redegjøres det for terskelen for omsorgsovertakelse etter EMK artikkel 8, slik EMD har tolket denne. EMD setter standarden for terskelen for omsorgsovertakelse i norsk rett, og praksis fra EMD analyseres dermed før bvl. § 4-12 og norsk praksis tilknyttet denne bestemmelsen. I kapittel 5 redegjøres det for de materielle vilkårene for omsorgsovertakelse i bvl. § 4-12, særlig bokstav c. Deretter analyseres rettspraksis og praksis fra fylkesnemnda for å belyse rammene for terskelen etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Det vil redegjøres for innholdet i vurderingene som gjøres i praksis, og for rettstilstanden slik den vurderes å være i

⁴² Rt. 2006 s. 1672 avsnitt 40.

dag. I kapittel 7 vil det redegjøres for hvorvidt terskelen for omsorgsovertakelse i norsk rett samsvarer med terskelen for omsorgsovertakelse etter EMK artikkel 8, slik EMD har tolket bestemmelsen. Avslutningsvis vil det i kapittel 8 foretas en oppsummering og vurdering.

2 Grunnleggende barnevernrettslige prinsipper

2.1 Barnets beste

Barnets beste er det overordnede prinsipp på barnevernrettens område,⁴³ og fremstår i lovverket som en overordnet grunnverdi.⁴⁴ I dag følger prinsippet om barnets beste av flere bestemmelser. I forbindelse med grunnlovsreformen i 2014 ble prinsippet inntatt i GrL. § 104 annet ledd, hvor det følger at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved handlinger og avgjørelser som berører barn. Prinsippet følger også av Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 1, hvor det er fastslått at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Prinsippet er også lovfestet i bvl. § 4-1, en bestemmelse som fastslår at det ved anvendelsen av barnevernloven skal legges avgjørende vekt på hensynet til barnets beste. Det vil si at prinsippet om barnets beste alltid skal tas i betraktning i saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12. Herunder skal det legges vekt på stabilitet og kontinuitet i omsorgen, jf. bvl. § 4-1 annet punktum. Prinsippet om barnets beste kan også innfortolkes i nødvendighetskriteriet i bvl. § 4-12 annet ledd, ettersom nødvendighetskriteriet skal beskytte barnet mot unødvendige inngripende tiltak. EMD har også innfortolket prinsippet om barnets beste i EMK. Det vises i denne sammenheng til EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge*, hvor det står skrevet:

«The Court reiterates that there is a broad consensus, including in international law, in support of the idea that in all decisions concerning children, their best interests are of paramount importance».⁴⁵

Den ovennevnte uttalelsen fastslår at det er bred enighet internasjonalt om at prinsippet om barnets beste skal ha avgjørende betydning i beslutninger som berører barn.

⁴³ EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 149 og EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge* avsnitt 91.

⁴⁴ NOU 2000: 12 Barnevernet i Norge s. 70.

⁴⁵ EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 149.

Foruten stabilitet og kontinuitet i omsorgen, skal også barnets mening inngå i vurderingen av hva som er til det beste for barnet. Barnets rett til å medvirke i egen sak er en menneskerettighet nedfelt i Grl. § 104 første ledd annet punktum, bvl. § 1-6, bvl. § 6-3 og Barnekonvensjonen artikkel 12. Grl. § 104 første ledd annet punktum gir barn «rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv». Bvl. § 1-6 gir barnet «rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven», og «rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter». Av bvl. § 6-3 første ledd annet punktum følger det at «barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet». Barnekonvensjonen artikkel 12 nr. 1 slår fast at:

«Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg sine egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunktene i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med alder og modenhet.»

Barnets rett til å bli hørt gjelder uten unntak. Dersom barnet ikke er gitt anledning til å bli hørt, vil det foreligge en saksbehandlingsfeil.⁴⁶

Ved vurderingen av barnets beste skal også barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn inkluderes, jf. Barnekonvensjonen artikkel 20 nr. 3 annet punktum. Rt. 1997 s. 170 underbygger dette. Saken gjaldt tilbakeføring av en gutt av pakistansk opprinnelse. Om barnets beste uttalte Høyesterett:

«Jeg antar at det vil være positivt for hans identitetsfølelse og selvbylde, at han får vokse opp sammen med sine biologiske foreldre og også får vokse seg inn i deres livsform, kultur og religion.»⁴⁷

Det eksisterer ingen egen bestemmelse i barnevernloven som inkluderer kulturbakgrunn i vurderingen av barnets beste. Av bvl. § 4-15 første ledd annet punktum følger det imidlertid at det skal tas hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn ved valg av plasseringssted.

I 2014 ble barnevernlovutvalget utnevnt i statsråd for å gjennomgå barnevernloven og utarbeide et utkast til ny barnevernlov.⁴⁸ Utvalget foreslo blant annet en ny overordnet bestemmelse om barnets beste, hvor det presiseres at momenter som barnets og foreldrenes

⁴⁶ General Comment no. 12 (2009), pkt. 47.

⁴⁷ Rt. 1997 s. 170 (s. 177).

⁴⁸ NOU 2016: 16 Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse s. 13.

etniske, kulturelle, religiøse og språklige bakgrunn er relevante ved vurderingen av barnets beste.⁴⁹ Dette forslaget er ikke fulgt opp av lovgiver enda, men det er likevel klart at det skal tas hensyn til barnets kulturbakgrunn ved vurderingen av barnets beste.

2.2 Det biologiske prinsipp

Et grunnleggende barnevernrettslig prinsipp er at barn skal vokse opp hos sine biologiske foreldre eller familie. I forbindelse med grunnlovsreformen i 2014 ble det biologiske prinsipp inntatt i GrL. § 104 tredje ledd. Av denne bestemmelsen følger det at staten skal legge til rette for barnets utvikling, fortrinnsvis i egen familie. I forbindelse med inngrep fra barnevernets side har det ingen betydning om det foreligger biologiske bånd mellom barnet og foreldrene. Prinsippet skal beskytte det rettslige forholdet mellom foreldre og barn, uavhengig av om barnet er adoptert eller har blitt til ved assistert befruktning.⁵⁰

Det biologiske prinsipp følger også av Barnekonvensjonen artikkel 9. nr. 1, Barnekonvensjonen artikkel 7 nr. 1 og EMK artikkel 8 nr. 1. Barnekonvensjonen artikkel 9 nr. 1 pålegger staten å sørge for at barn ikke skilles fra sine foreldre mot sin vilje. Barnekonvensjonen artikkel 7 nr. 1 skal sikre barnet rett til omsorg fra sine foreldre, så langt det er mulig. EMK artikkel 8 nr. 1 skal sikre retten til familieliv.

Av Raundalenuvalgets utredning om det biologiske prinsipp følger det at det biologiske prinsipp ikke gir uttrykk for en konkret regel, men en generell norm som må vurderes og avveies mot andre prinsipper i det enkelte tilfellet.⁵¹ At barn skal vokse opp med sine foreldre har blitt et veletablert prinsipp som barneverntjenesten legger til grunn i sitt arbeid, selv om prinsippet ikke er eksplisitt nedfelt i barnevernloven.⁵² Til tross for at betegnelsen «det biologiske prinsipp» ikke brukes i barnevernloven, gir noen av barnevernlovens bestemmelser uttrykk for prinsippet. Bvl. § 4-12 gir indirekte uttrykk for prinsippet, ved at det oppstilles strenge vilkår for å treffe vedtak om omsorgsovertakelse. Ved adskillelse har foreldre og barn i utgangspunktet rett til samvær med hverandre, jf. bvl. § 4-19. Det biologiske prinsipp ligger til grunn for disse bestemmelsene.

⁴⁹ NOU 2016: 16 Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse s. 14.

⁵⁰ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 178.

⁵¹ NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 50.

⁵² NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 41.

2.3 Det mildeste inngreps prinsipp

Det mildeste inngreps prinsipp fastslår at et inngrep skal være så lite inngripende som mulig, men samtidig tilstrekkelig til å oppnå formålet med tiltaket.⁵³ Nødvendigheten av inngrepet må vurderes opp mot muligheten for å avhjelpe problemet med et mindre inngripende tiltak. Bvl. § 4-12 annet ledd annet punktum gir uttrykk for prinsippet. Av bestemmelsen følger det at et vedtak om omsorgsovertakelse ikke kan treffes hvis hjelpetiltak kan skape tilfredsstillende forhold for barnet. Prinsippet følger også av nødvendighetskravet i EMK artikkel 8 nr. 2 og Barnekonvensjonen artikkel 9. nr. 1. Av disse bestemmelsene følger det at inngrep av offentlig myndighet må være nødvendig. Ved å oppstille strenge nødvendighetskrav, legger bestemmelsene til rette for bruk av mindre inngripende tiltak.

2.4 Legalitetsprinsippet

Omsorgsovertakelse er et svært inngripende tiltak, og det er derfor viktig at det stilles krav til slik myndighetsutøvelse. Legalitetsprinsippet ble grunnlovsfestet i forbindelse med grunnlovsreformen i 2014, og følger nå av Grunnloven § 113. Prinsippet innebærer at myndighetene ikke kan gripe inn overfor den enkelte uten hjemmel i lov, jf. Grl. § 113. Legalitetsprinsippet kommer også til uttrykk i EMK artikkel 8 nr. 2 om retten til respekt for privat- og familieliv. Av EMK artikkel 8 nr. 2 følger det at inngrep av offentlig myndighet må samsvare med loven. Prinsippet følger også av Barnekonvensjonen artikkel 16, hvor det fremgår at barn ikke skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privat- og familieliv.

Under strenge vilkår kan fylkesnemnda treffe vedtak om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12. Det er imidlertid ikke alltid like klart om vilkårene i bestemmelsen faktisk er oppfylt. Legalitetsprinsippet skal i slike tilfeller sette skranker for hvor fritt fylkesnemnda kan tolke lovens ordlyd. Legalitetsprinsippet er således et prinsipp både om lovhjemmel og lovtolkning.

⁵³ NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 60.

3 Barns rett til omsorg og beskyttelse

3.1 Grunnloven

I forbindelse med grunnlovsreformen i 2014 vedtok Stortinget å innta en rekke nye menneskerettighetsbestemmelser. Retten til respekt for sitt privat- og familieliv ble inntatt i Grl. § 102 første ledd første punktum. Denne grunnlovsbestemmelsen sier imidlertid ingenting om adgangen til å begrense rettighetene etter første ledd første punktum. Om dette har Høyesterett uttalt:

«I tråd med de folkerettslige bestemmelsene som var mønster for denne delen av § 102, vil det være tillatt å gripe inn i rettighetene etter første ledd første punktum dersom tiltaket har tilstrekkelig hjemmel, forfølger et legitimt formål og er forholdsmessig, jf. Rt. 2014 s. 1105 avsnitt 28.»⁵⁴

Barn fikk et konstitusjonelt vern gjennom Grl. § 104. Bestemmelsen skal sikre barns rettigheter, herunder retten til omsorg. Vedtaket av bestemmelsen må ses i sammenheng med den internasjonale utviklingen av barns menneskerettigheter. Barns særlige vern var allerede før vedtakelsen av Grl. § 104 anerkjent i de fleste europeiske konstitusjoner, og det ble bestemt at dette vernet også burde synliggjøres i Grunnloven.⁵⁵ Grl. § 104 omfatter barns rett til menneskeverd og medbestemmelse, barnets beste og barnets rett til vern av integritet.

Av Grl. § 104 første ledd første punktum følger det at «barn har krav på respekt for sitt menneskeverd». Bestemmelsen fastslår at barn ikke har mindre verdi enn voksne, og innebærer således et likebehandlingsprinsipp.⁵⁶ Av Grl. § 104 første ledd annet punktum følger barns rett til å bli hørt, noe som gir barn en rett til medvirkning og medbestemmelse. Videre følger det av Grl. § 104 annet ledd at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved handlinger og avgjørelser som berører barn. Grl. § 104 tredje ledd omhandler barns rett til vern om sin personlige integritet, herunder følger retten til forsvarlig omsorg.

Barn står i en sårbar posisjon hvor de har behov for beskyttelse og er avhengige av voksne. Behovet for en grunnlovsbestemmelse angående vern av barns personlige integritet følger av en innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag.⁵⁷ Av innstillingen

⁵⁴ Rt. 2015 s. 93 (avsnitt 60).

⁵⁵ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 52.

⁵⁶ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 53.

⁵⁷ Innst. 186 S (2013-2014) s. 7.

følger det at barns rettigheter ikke var tilstrekkelig ivaretatt i Grunnloven, og at barn burde få et sterkere vern av sin integritet gjennom Grl. § 104. Retten til vern av barns personlige integritet innebærer at staten plikter å sørge for et regelverk som best mulig beskytter barn mot omsorgssvikt, i tillegg til å sørge for håndhevelse av dette regelverket.⁵⁸

3.2 Internasjonale forpliktelser

Utviklingen av barns rettigheter i Norge har i stor grad sprunget ut av menneskerettighetene. Menneskerettighetene gjelder for alle, både voksne og barn, men barns behov har likevel ikke alltid blitt tilstrekkelig ivaretatt gjennom menneskerettighetene. På grunn av dette har det gradvis blitt utviklet rettigheter som gjelder spesifikt for barn internasjonalt.⁵⁹

Etter første verdenskrig har det i økende grad blitt utarbeidet menneskerettigheter i form av erklæringer, deklarasjoner og konvensjoner. Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) ble vedtatt av Europarådet i 1950. Norge ratifiserte EMK i 1952 og inkorporerte konvensjonen i norsk rett gjennom menneskerettsloven i 1999. Gjennom praksis fra Den Europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD) tolkes EMK. Tolkningene og avgjørelsene har hatt betydning for barnevernrettens utvikling.⁶⁰ Selv om konvensjonen ikke nevner barns rettigheter særskilt, så gjelder menneskerettighetene i EMK for alle. Det er mange sentrale menneskerettigheter som sikres gjennom EMK og som er viktige rettigheter for barn. Retten til liv og rett til respekt for sitt privat- og familieliv er eksempler på rettigheter som er viktige for barn, og som følger av EMK. Når det gjelder omsorgsovertakelse er det særlig en bestemmelse i EMK som er sentral, og det er artikkel 8 om rett til respekt for sitt privat- og familieliv. Av denne bestemmelsen følger det at offentlige myndigheter ikke skal gripe inn i denne rettigheten, med mindre det er nødvendig og i samsvar med lov.

I 1989 vedtok FNs generalforsamling en konvensjon om barnets rettigheter, heretter Barnekonvensjonen. Konvensjonen trådte i kraft etter å ha blitt ratifisert av 20 land, og Norge ratifiserte konvensjonen i 1991. I 2003 inkorporerte Norge Barnekonvensjonen med tilleggsprotokoller gjennom menneskerettsloven. I likhet med de andre inkorporerte konvensjonene i mrl. § 2, er også Barnekonvensjonen gitt forrang foran annen lovgivning ved

⁵⁸ Innst. 186 S (2013-2014) s. 7.

⁵⁹ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 39.

⁶⁰ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 40.

motstrid, jf. mrl. § 3. Justisdepartementet har uttalt at inkorporeringen av Barnekonvensjonen ble gjort for å styrke konvensjonens stilling nasjonalt og internasjonalt.⁶¹

Gjennom Barnekonvensjonen har statene anerkjent at barn har selvstendige rettigheter, herunder rett til omsorg, hjelp og beskyttelse. Barns rett til beskyttelse og omsorg følger av flere konkrete bestemmelser i Barnekonvensjonen. Omsorgsretten følger av Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 2, og skal sikre barnet nødvendig beskyttelse og omsorg. Av Barnekonvensjonen artikkel 9 nr. 1 første punktum følger det at:

«Partene skal sikre at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, unntatt når kompetente myndigheter, som er underlagt rettslig prøving, i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler, beslutter at slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste.»

Av samme artikkel følger det også eksempler på når adskillelse kan være nødvendig, for eksempel hvor foreldrene mishandler barnet. Videre følger det av Barnekonvensjonen artikkel 19 at partene skal beskytte barn mot vold, eller andre alvorlige overgrep. Med dette skal Barnekonvensjonen bidra til å styrke barns rett til omsorg og beskyttelse internasjonalt.

Statene som er parter i Barnekonvensjonen plikter å treffe de tiltak som er nødvendige for å gjennomføre konvensjonens rettigheter, jf. Barnekonvensjonen artikkel 4. Norge har gjort EMK og Barnekonvensjonen til en del av norsk rett, samt utviklet nasjonal lovgivning på barnevernrettens område slik at den i stor grad samsvarer med våre internasjonale forpliktelser.⁶²

Det er ingen individuell klageordning i forbindelse med Barnekonvensjonen, slik det er for EMK. Tilsynet med Barnekonvensjonen baserer seg på statenes rapporteringsplikt til FNs komité for barnets rettigheter (Barnekomiteen). EMD har imidlertid tolket bestemmelser både fra EMK og fra Barnekonvensjonen, og har på denne måten bidratt til å belyse bestemmelsenes innhold og verdi internasjonalt. Det er imidlertid EMK som har størst betydning for saker i EMD, ettersom EMD er et håndhevingsorgan for EMK.

⁶¹ Ot.prp. nr. 45 (2002–2003) s. 24.

⁶² Kari Ofstad og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave, Oslo 2015 s. 466.

3.3 Barnevernlovssystemet

Barns rett til omsorg og beskyttelse må ses i sammenheng med samfunnsutviklingen. I 1896 fikk Norge sin første barnevernlov «Lov om Behandlingen af forsømte Børn»,⁶³ også kalt «Vergerådsloven». Det nærmeste Norge hadde et barnevernlovssystem før Vergerådsloven trådte i kraft i år 1900, var lite samkjørte bestemmelser i lovgivningen om fattigdom, skole og kriminalitet.⁶⁴ Vergerådsloven etablerte et kommunalt organ kalt vergerådet. Dette organet skulle fungere som et barnevern. Vergerådet hadde myndighet til å gi påbud om refselse av barnet og de kunne fatte vedtak om å plassere barnet hos en annen familie, i et barnehjem eller i et skolehjem.⁶⁵ Med hjemmel i vergerådsloven kunne vedtak om omsorgsovertakelse treffes dersom barnet hadde foretatt en straffbar handling, og det var fare for gjentakelse av dette. Vedtak om omsorgsovertakelse kunne også treffes dersom det var fare for alvorlig omsorgssvikt, eller hvis barnet hadde alvorlige atferdsproblemer. Hva man anså som forsvarlig omsorg på begynnelsen av 1900-tallet var noe helt annet enn i dag. Beskyttelse mot oppdragervold var ikke ivaretatt av lovgiver, ettersom foreldre hadde refselsesrett overfor sine barn.

Vergerådsloven ble avløst av barnevernloven av 1953.⁶⁶ Formålet med barnevernloven av 1953 var å modernisere og bedre administreringen av barneverntjenesten,⁶⁷ og i denne sammenheng ble vergerådene gjort til barnevernsnemnder. Et annet mål med barnevernloven av 1953 var at barnet skulle vokse opp med sine foreldre, også i tilfeller hvor det forelå mangler i omsorgen.⁶⁸ Barnevernloven av 1953 utvidet tiltaksspekteret ved å fokusere på nye fagområder som psykologi og barnepsykiatri, og det ble besluttet at tvangstiltak bare kunne benyttes i tilfeller hvor hjelpetiltak ikke førte frem.⁶⁹ For å fatte vedtak om omsorgsovertakelse måtte ett av vilkårene i dagjeldende barnevernlov § 16 være oppfylt. Bestemmelsen hadde følgende ordlyd:

«Vernetiltak som omhandlet i dette kapittel kan treffes overfor barn under 18 år

⁶³ Lov 6. juni 1896 nr. 1 om Behandlingen af forsømte Børn (vergerådsloven).

⁶⁴ Knut Lindboe, *Barnevernrett*, 6. utgave, Oslo 2012 s. 39.

⁶⁵ NOU 2000: 12 Barnevernet i Norge s. 24.

⁶⁶ Lov 17. juli 1953 nr. 14 om barnevern (barnevernloven).

⁶⁷ Steinar Tjomsland, «Omsorgsovertakelse – hovedprinsipper og synspunkter», *Barnevern og omsorgsovertakelse*, 2. utgave, 2003 s. 11-20, s. 11.

⁶⁸ NOU 2000: 12 Barnevernet i Norge s. 11.

⁶⁹ Samme sted.

- a) når barnet blir slik behandlet eller lever under slike forhold at dets helse (fysisk-psykisk) eller utvikling utsettes for skade eller alvorlig fare.
- b) når barnet ved lovovertridelser eller annen atferd viser så dårlig tilpasning til omgivelsene eller samfunnet at særlige åtgjerder finnes påkrevd.
- c) når barnet er uten forsørger eller foreldrene ikke er i stand til å forsørge det på forsvarlig måte, og det heller ikke på annen måte blir sørget forsvarlig for det,
- d) når barnet er sjukt eller lider av kroppslite, nedsatt åndsevner eller andre mangler og de nødvendige åtgjerder ikke er tatt for å gi det den pleie eller behandling det har behov for og som det etter tilhøva er mulig å gi det.»

Barnevernloven av 1953 hjemlet omsorgsovertakelse for flere av de samme omsorgssituasjonene som barnevernloven av 1992 gjør i dag.⁷⁰ I barnevernloven av 1953 fantes det imidlertid ingen egen bestemmelse om omsorgsovertakelse som følge av mishandling. Det var heller ikke uvanlig å bruke fysisk avstraffelse i barneoppdragelsen på denne tiden, og refselse som en del av barneoppdragelsen ble ikke ansett å stride med barnevernloven. Vold i oppdragelsesøyemed ble sett på som en naturlig del av vanlig forsvarlig oppdragelse og omsorg. Dette var det rådende syn helt til refselsesretten ble opphevet i 1972.⁷¹ Et generelt forbud mot å bruke vold mot barn ble vedtatt i 1987, jf. barneloven. § 30. Dette forbudet ble senere spesifisert til å omfatte alle former for vold mot barn, også vold som brukes som ledd i oppdragelsen av barnet, jf. bl. § 30 tredje ledd.⁷²

Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) erstattet barnevernloven av 1953, og er en videreføring av forgjengeren. I forbindelse med lovendringen ble barnevernsnemndene erstattet av statlige fylkesnemnder for å styrke familiers rettssikkerhet.⁷³ En fylkesnemnd er et domstollignende forvaltningsorgan bestående av en eller flere ledere, et utvalg av fagkyndige, og et alminnelig medlemsutvalg, jf. bvl. § 7-2 første ledd.

I likhet med sine forgjengere bygger også barnevernloven av 1992 på hensynet til at barnet skal vokse opp med sine foreldre, og at det er foreldrene selv som skal sørge for at barnet får tilstrekkelig omsorg. Fokuset på hjelpetiltak er videreført fra barnevernloven av 1953, og omsorgsovertakelse skal fremdeles være siste løsning. Høyesterett har uttalt at rettstilstanden

⁷⁰ Se oppgavens kapittel 5.1 om bvl. § 4-12.

⁷¹ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 92.

⁷² Lov 9. april 2010 nr. 13 om endringer i barnelova mv.

⁷³ Steinar Tjomsland, «Omsorgsovertakelse – hovedprinsipper og synspunkter», *Barnevern og omsorgsovertakelse*, 2. utgave, 2003 s. 11-20, s. 13.

vedrørende omsorgsovertakelse ikke ble endret i realiteten da barnevernloven av 1992 erstattet barnevernloven av 1953.⁷⁴ Tidspunktet for hjelp har imidlertid blitt viktigere i barnevernloven av 1992, jf. bvl. § 1-1 første punktum. Av barnevernlovens formålsparagraf følger det at barnevernloven «skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid», jf. bvl. § 1-1 første punktum. Denne bestemmelsen nedfeller barneverntjenestens hovedansvar. Det presiseres at den nødvendige hjelpen skal gis «til rett tid», et mål som pålegger barneverntjenesten å iverksette hjelpetiltak på et tidlig tidspunkt. Dette målet følger også av bvl. § 6-9, som setter tidsfrister for saksbehandlingen i en barnevernssak.

Forebygging står også sentralt i barnevernloven av 1992, jf. bvl. § 1-1 annet punktum. Av bvl. § 1-1 annet punktum følger det at barnevernloven skal sikre at barn og unge får trygge og gode oppvekstvilkår. Denne delen av formålsparagrafen gir barneverntjenesten ansvar for å bidra til forebygging, et ansvar som også er nedfelt i bvl. § 3-1. Av bvl. § 3-1 annet ledd følger det at «barneverntjenesten har spesielt ansvar for å søke avdekket omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette.»

Målet med utformingen av barnevernloven § 4-12 var å presisere vilkårene for omsorgsovertakelse og gi mindre rom for skjønn enn det barnevernloven av 1953 gjorde.⁷⁵ Vilkaene ble presisert, men rommet for skjønn ble ikke eliminert. Barne- og familiedepartementet har fremholdt at det verken var «mulig eller ønskelig å fjerne skjønnselementene» fra avgjørelser om omsorgsovertakelse.⁷⁶

Den nyeste barnevernloven har blitt endret flere ganger siden 1992. I 2014 ble barnevernslovutvalget utnevnt i statsråd for å gjennomgå barnevernloven og utarbeide et utkast til ny barnevernlov.⁷⁷ Målet var å bedre rettssikkerheten for barn, og skape et enklere og mer tilgjengelig regelverk. Departementet har fulgt opp innstillingen i to løp.⁷⁸ Med utgangspunkt i barnevernslovutvalgets forslag tok departementet sikte på å utarbeide høringsnotat med forslag til ny barnevernlov. Fordi et nytt lovforslag tar lang tid å utarbeide ønsket departementet å følge opp noen av utvalgets forslag i en proposisjon til Stortinget om

⁷⁴ Rt. 1996 s. 1203 (s. 1207).

⁷⁵ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 216.

⁷⁶ Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 41.

⁷⁷ NOU 2016: 16 Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse s. 13.

⁷⁸ Prop. 169 L (2016-2017) Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre) s. 8.

endringer i barnevernloven. Målet var at disse endringene skulle tre i kraft før en fullstendig revisjon av loven. Flere av utvalgets forslag ble fulgt opp av lovgiver⁷⁹ og skal styrke barns rett til omsorg og beskyttelse. I barnevernlovens formålsparagraf ble det inntatt i bestemmelsen at barnevernloven «skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår», jf. bvl. § 1-1 annet punktum. Det ble tilføyd en egen bestemmelse i barnevernloven om at barn har rett til nødvendige barneverntiltak, jf. bvl. § 1-5. Det ble blant annet også tilføyd en egen bestemmelse i barnevernloven om barnets rett til medvirkning, jf. bvl. § 1-6. Endringene i barnevernloven og utviklingen av ny barnevernlov viser at barns rett til omsorg og beskyttelse gradvis blir viktigere i det norske samfunnet.

4 Omsorgsovertakelse med utgangspunkt i EMK artikkel 8

EMK artikkel 8 skal i likhet med Grl. § 102 beskytte retten til respekt for familielivet, og gir uttrykk for det biologiske prinsipp. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

«1. Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.

2. Det skal ikke skje noe inngrep av offentlig myndighet i utøvelsen av denne rettighet unntatt når dette er i samsvar med loven og er nødvendig i et demokratisk samfunn av hensyn til den nasjonale sikkerhet, offentlige trygghet eller landets økonomiske velferd, for å forebygge uorden eller kriminalitet, for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.»

Av EMK artikkel 8 nr. 1 følger det at retten til familieliv gjelder for «enhver». Det vil si at både barn og foreldre omfattes av bestemmelsen. EMK artikkel 8 nr. 1 gir ingen nærmere avgrensning av ordet «familieliv», men EMD har uttalt at «The mutual enjoyment by parent and child of each other's company constitutes a fundamental element of family life».⁸⁰ Uttalelsen fastslår at forholdet mellom foreldre og barn omfattes av begrepet «familieliv».

⁷⁹ Lov 20. april 2018 nr. 5 om endringer i barnevernloven mv.

⁸⁰ Se blant annet EMDs dom 24. mars 1988 *Olsson mot Sverige* avsnitt 59 og EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* avsnitt 52.

Retten til respekt for familielivet er ikke absolutt. EMK artikkel 8 nr. 2 hjemler adgangen til å foreta inngrep i familielivet. Av denne bestemmelsen følger det at et inngrep i retten til familieliv må ha hjemmel i nasjonal lov, og at inngrepet må være nødvendig i et demokratisk samfunn. Stater som har ratifisert EMK og inkorporert konvensjonen gjennom nasjonal rett plikter å overholde konvensjonens bestemmelser. Norge har ratifisert EMK og inkorporert konvensjonen gjennom menneskerettsloven § 2 nr. 1. Bvl. § 4-12 må anvendes slik at bestemmelsen samsvarer med EMK artikkel 8, slik EMD har tolket bestemmelsen. EMD setter standarden for terskelen for omsorgsovertakelse og andre barnevernrettslige inngrep i familielivet, og oppstiller retningslinjer for slike inngrep. Disse retningslinjene skal medlemsstatene legge til grunn i saker om omsorgsovertakelse og andre barnevernrettslige inngrep i familielivet. I det følgende analyseres terskelen for omsorgsovertakelse etter EMK artikkel 8, slik EMD har tolket vilkårene i bestemmelsen.

4.1 Terskelen for omsorgsovertakelse i praksis fra EMD

Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) behandler tvister om forståelsen- og bruken av EMK. I saker om omsorgsovertakelse og andre barnevernrettslige inngrep i familielivet forholder EMD seg til det enkelte lands praksis, og prøver hvorvidt myndighetenes inngrep krenker retten til familieliv etter EMK artikkel 8. På denne måten vurderer EMD terskelen for omsorgsovertakelse og andre barnevernrettslige inngrep i familielivet.

Før en klage kan bringes inn for EMD, må alle nasjonale rettsmidler være uttømt, jf. EMK artikkel 35 nr. 1. Dersom EMD vurderer at de statlige myndigheter ikke har overholdt vilkårene som følger av EMK artikkel 8 nr. 2, vil domstolen konstatere at det foreligger et konvensjonsbrudd. EMD har behandlet flere barnevernssaker både mot Norge og andre land. Et utvalg av disse er inntatt i dette kapitlet.

4.1.1 Lovkravet

EMK artikkel 8 nr. 2 oppstiller først og fremst et krav om at inngrepet i familielivet må ha hjemmel i nasjonal lov. Det er imidlertid ikke tilstrekkelig at det foreligger hjemmel. EMD har uttalt at hjemmelen må være «formulated with sufficient precision».⁸¹ EMD legger med denne uttalelsen til grunn at loven må være tilstrekkelig presis. På den annen side har EMD uttalt at en fullstendig presisjon vil være uoppnåelig, og at det må være tillatt med

⁸¹ EMDs dom 24. mars 1988 *Olsson mot Sverige* avsnitt 61.

skjønnsmessige formuleringer.⁸² Videre har EMD fastslått at hjemmelen må være tilgjengelig og forutsigbar.⁸³ For ikke å krenke retten til familieliv etter EMK artikkel 8, må et vedtak om omsorgsovertakelse først og fremst oppfylle lovkravet.

4.1.2 Formålskravet

Inngrepet i familielivet må også være nødvendig i et demokratisk samfunn. Herunder må inngrepet ha et legitimt formål. Det nevnes flere formål i EMK artikkel 8 nr. 2, og de mest aktuelle formål i saker om omsorgsovertakelse vil være «for å beskytte helse» og «for å beskytte andres rettigheter». EMD har fastslått at hensynet til å beskytte barnets helse og rettigheter oppfyller formålskravet etter EMK artikkel 8. nr. 2.⁸⁴ Et barn har rett til å bli beskyttet mot alvorlig omsorgssvikt og et vedtak om omsorgsovertakelse kan treffes for å ivareta denne retten, og samtidig beskytte barnets helse. EMD har behandlet saker om omsorgsovertakelse som følge av fysisk avstraffelse, og har fastslått at beskyttelse mot slik straff oppfyller kravet til legitimt formål.⁸⁵

4.1.3 Forholdsmessighetsvurdering

Nødvendigheten av et inngrep i familielivet skal avgjøres etter en forholdsmessighetsvurdering, hvor inngrepet i familielivet veies opp mot hensynene som begrunner det. Et vedtak om omsorgsovertakelse vil ikke være forholdsmessig, dersom omsorgssituasjonen kan bli tilfredsstillende for barnet ved hjelp av et mindre inngripende tiltak. Forholdsmessighetsvurderingen gir uttrykk for det mildeste inngreps prinsipp, som er et vel etablert barnevernrettslig prinsipp internasjonalt. EMD har lagt til grunn at nødvendighetsvurderingen av et vedtak om omsorgsovertakelse, skal bero på hvorvidt begrunnelsen for inngrepet er «relevant and sufficient».⁸⁶ I lys av saken som helhet må altså begrunnelsen for vedtaket være relevant og tilstrekkelig. EMD har anerkjent at statene har en skjønnsmargin ved forholdsmessighetsvurderingen.⁸⁷

Av praksis fra EMD følger det at statene er gitt en videre skjønnsmargin ved nødvendighetsvurderingen av en omsorgsovertakelse, enn ved nødvendighetsvurderingen av

⁸² EMDs dom 24. mars 1988 *Olsson mot Sverige* avsnitt 61.

⁸³ EMDs dom 28. oktober 2010 *Aune mot Norge* avsnitt 50.

⁸⁴ EMDs dom 8. april 2004 *Haase mot Tyskland* avsnitt 87.

⁸⁵ Se blant annet EMDs dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland* avsnitt 67.

⁸⁶ Se blant annet EMDs dom 12. juli 2001 *K. og T. mot Finland* avsnitt 154, EMDs dom 28. oktober 2010 *Aune mot Norge* avsnitt 79 og EMDs dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland* avsnitt 68.

⁸⁷ Se blant annet EMDs dom 24. mars 1988 *Olsson mot Sverige* avsnitt 67 hvor EMD har uttalt at «the Court will take into account that a margin of appreciation is left to the Contracting States».

inngrep som ytterligere begrenser familielivet.⁸⁸ EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* gjaldt en mor som hadde blitt utsatt for inngrep i familielivet. Hun hadde blitt fratatt omsorgen for sitt nyfødte barn, hun hadde mistet foreldreansvaret med sikte på adopsjon og hun hadde blitt nektet samvær med barnet. Johansen tok saken videre, men fikk ikke medhold i det norske rettsapparatet. Johansen klagde dommen inn for EMD. EMD vurderte at omsorgsovertakelsen oppfylte lovkravet, hadde et legitimt formål og var nødvendig. De øvrige inngrep i Johansens rett til familieliv oppfylte også vilkårene om lovkrav og formål. EMD kom imidlertid til at fratakelse av foreldreansvaret og nektelse av samvær gikk ut over det nødvendige. Domstolen fastslo at nødvendighetsvurderingen er strengere for irreversible vedtak.⁸⁹ Selv om EMD har anerkjent at statene har en viss skjønnsmargin i barnevernssaker, har EMD lagt til grunn at medlemsstatenes praksis skal være i overensstemmelse med EMK. Dersom staten beveger seg utenfor sin skjønnsmargin, vil EMD konstatere at det foreligger et konvensjonsbrudd.

4.1.4 Andre retningslinjer i saker om omsorgsovertakelse

EMD har lagt til grunn flere retningslinjer som skal tas i betraktning ved den skjønnsmessige vurderingen i saker om omsorgsovertakelse og andre barnevernrettslige inngrep i familielivet. Et vedtak om omsorgsovertakelse skal bygge på de retningslinjer EMD har lagt til grunn for barnevernssaker om inngrep i familielivet. Retningslinjene bidrar til å belyse terskelen for omsorgsovertakelse, slik EMD vurderer denne.

Retten til respekt for familielivet skal ivaretas så langt det lar seg gjøre, og EMD tillegger biologiske bånd stor betydning i saker om omsorgsovertakelse og andre barnevernrettslige inngrep i familielivet.⁹⁰ EMD har i flere dommer fastslått at en omsorgsovertakelse i utgangspunktet skal være et midlertidig tiltak, med sikte på gjenforening.⁹¹ I EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* uttalte EMD at:

«The Court also recalls the guiding principle whereby a care order should be regarded as a temporary measure, to be discontinued as soon as circumstances permit, and that

⁸⁸ Se blant annet EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* avsnitt 64 og EMDs dom 12. juli 2001 *K. og T. mot Finland* avsnitt 155.

⁸⁹ Se EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* avsnitt 78 hvor EMD har uttalt at «Such measures should only be applied in exceptional circumstances and could only be justified if they were motivated by an overriding requirement pertaining to the child's best interests».

⁹⁰ EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge* avsnitt 104.

⁹¹ Se blant annet EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 146, EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* avsnitt 78 og EMDs dom 12. juli 2001 *K. og T. mot Finland* avsnitt 178.

any measures implementing temporary care should be consistent with the ultimate aim of reuniting the natural parents and the child.»⁹²

Den ovennevnte uttalelsen fra EMD oppstiller et prinsipp om midlertidighet, som norske myndigheter skal ta i betraktning i saker om omsorgsovertakelse.

Ved vurderingen av hvorvidt et vedtak om omsorgsovertakelse vil være forholdsmessig, skal barnets interesser veies opp mot foreldrenes interesser. Ved avveiningen har EMD fastslått at barnets interesser skal tillegges størst betydning.⁹³ EMD har fastslått at barnets beste er det overordnede prinsipp på barnevernrettens område,⁹⁴ og i EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* la EMD til grunn at prinsippet om barnets beste skal tas i betraktning i alle saker som berører barn.⁹⁵ I EMDs dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland* har EMD fastslått hvilke vurderinger som skal tas i betraktning for å kartlegge hva som vil være til barnets beste. For det første fastslo EMD at det beste for barnet i utgangspunktet vil være å opprettholde det opprinnelige familieforholdet, med mindre familien har vist seg spesielt uegnet til å ta vare på barnet.⁹⁶ For det andre fastslo EMD at det vil være til barnets beste å få sikret sin utvikling i et trygt og stabilt miljø.⁹⁷

Kulturbakgrunn er en viktig del av barnets identitetsutvikling og det er dermed viktig å ta hensyn til barnets kulturbakgrunn i saker om omsorgsovertakelse.⁹⁸ EMD har lagt til grunn at hensynet til barnets kulturbakgrunn skal inkluderes i barnets beste-vurderingen.⁹⁹ I EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge* la EMD til grunn at barnet har interesse av å ha kjennskap til sin kulturbakgrunn.¹⁰⁰ Saken gjaldt samværsnekt etter omsorgsovertakelse, på bakgrunn av frykt for at barnet skulle bli bortført. Den norske stat hadde lagt vekt på å beskytte barnet mot en mulig bortføring, og vurderte at samværsnekt var til det beste for barnet. EMD kom derimot enstemmig til at inngrepet innebar en krenkelse av EMK artikkel 8. EMD konkluderte med at norske myndigheter ikke hadde vektlagt retten til familieliv i stor

⁹² EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 146.

⁹³ EMDs dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland* avsnitt 68.

⁹⁴ EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 149 og EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge* avsnitt 91.

⁹⁵ Se EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 149 hvor EMD har uttalt at «Where children are involved, their best interests must be taken into account».

⁹⁶ EMDs dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland* avsnitt 69.

⁹⁷ EMDs dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland* avsnitt 69.

⁹⁸ Marianne Rugkåsa, Signe Ylvisaker og Ketil Eide, *Barnevern i et minoritetsperspektiv*, Oslo 2017 s. 25.

⁹⁹ Se blant annet EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 158 og EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge* avsnitt 100.

¹⁰⁰ EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge* avsnitt 100.

nok grad.¹⁰¹ EMD la til grunn at barnets beste ville være å ha kjennskap til sine biologiske familiebånd. Viktigheten av å respektere barnets mulighet til å opprettholde kjennskap til sin kulturbakgrunn var et moment av betydning ved vurderingen. Dommen underbygger at norske myndigheters vurdering av barnets beste, herunder kulturbakgrunn, ikke alltid er sammenfallende med EMDs vurdering av prinsippet. Det kan virke som at EMD har tillagt familiebånd større vekt enn norske myndigheter i denne saken.

Selv om annen kulturbakgrunn anses som et vurderingskriterium inn under barnets beste-vurderingen i saker som berører barn med en annen kulturbakgrunn, vil ikke hensynet alltid kunne tillegges avgjørende vekt. Det var tilfellet i EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge*. EMD skulle ta stilling til hvorvidt norske myndigheters vedtak om omsorgsovertakelse og tvangsadopsjon krenket retten til privat- og familieliv etter EMK artikkel 8. Herunder var det omtvistede spørsmål hvorvidt myndighetenes inngrep var forholdsmessig etter EMK artikkel 8 nr. 2. I forbindelse med vurderingen av barnas beste bemerket EMD at norske myndigheter hadde vurdert barnas interesse av å opprettholde sin kulturbakgrunn. Norske myndigheter hadde imidlertid vurdert at barnas kulturbakgrunn ikke kunne opprettholdes uten at det ville medføre en sikkerhetsrisiko for barna.¹⁰² Kulturhensyn måtte derfor vike for barnas behov for sikkerhet. I denne saken pekte EMD på at det heller ikke forelå noen tilknytning mellom barna og foreldrene. På bakgrunn av myndighetenes vurdering av barnas beste konkluderte EMD med at norske myndigheter ikke hadde foretatt et uforholdsmessig inngrep i klagerens rett til familieliv, og at retten til familieliv etter EMK artikkel 8 ikke var krenket.

Omsorgssvikten barna utsettes for er i noen tilfeller begrunnet i foreldrenes kulturbakgrunn, eller i foreldrenes religiøse overbevisning. Av praksis fra EMD følger det at religion ikke underbygger en høyere terskel for vold mot barn.¹⁰³ I EMDs dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland* hadde foreldrene anført at de hadde rett til å oppdra barna i tråd med sin religiøse overbevisning. EMD vurderte imidlertid at foreldrenes rett til å utøve sin religion, ikke ga dem rett til å utsette barna for fysisk eller psykisk skade. Med dette har EMD fastslått at voldens bakgrunn ikke kan rettfærdiggjøre vold mot barn.

¹⁰¹ EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge* avsnitt 104.

¹⁰² EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 75.

¹⁰³ EMDs dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland* avsnitt 66 og EMDs dom 22. mars 2018 *Tlapak og andre mot Tyskland* avsnitt 79.

Bakgrunnen for foreldrenes voldsbruk kan imidlertid ha betydning for hvorvidt omsorgssvikten kan avhjelpes med hjelpetiltak. Forutsatt at foreldrene er villige til å lære andre metoder eller strategier for å oppdra barna, kan oppdragervold med bakgrunn i kultur eller religion avhjelpes med hjelpetiltak. Av praksis følger det imidlertid at voldsbruk med dype røtter i religiøs overbevisning, ikke alltid kan avhjelpes med hjelpetiltak. Det var tilfellet i EMDs dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland*. Den fysiske avstraffelsen mot barna i saken omfattet slag med pinne eller rør. På bakgrunn av at den fysiske avstraffelsen hadde dype røtter i religion hadde tyske myndigheter vurdert at hjelpetiltak ikke kunne skape en tilfredsstillende omsorgssituasjon for barna. Hensynet til barnas sikkerhet veide tyngre enn foreldrenes behov for å ha barna boende hjemme hos seg. EMD bemerket at barnas interesser var veid opp mot foreldrenes interesser, og at avgjørelsen bygget på hensynet til barnas beste. EMD konkluderte dermed med at tyske myndigheter ikke hadde krenket menneskerettighetene, ved å frata foreldrene omsorgen for barna.

4.1.5 Oppsummering av terskelen

Et barns rett til respekt for sitt familieliv etter EMK artikkel 8 omfatter både beskyttelse mot inngrep i familielivet og en plikt for statene til å tilrettelegge for utøvelsen og opprettholdelsen av familielivet.¹⁰⁴ EMD har anerkjent at statene har en viss skjønnsmargin i barnevernssaker.¹⁰⁵ Samtidig har EMD lagt til grunn at stater som beveger seg utenfor denne skjønnsmarginen, kan bli dømt for krenkelse av retten til familieliv etter EMK artikkel 8. Skjønnsmarginen i saker om omsorgsovertakelse gjør det vanskelig å oppstille en konkret terskel for omsorgsovertakelse. Praksis fra EMD bidrar imidlertid til å belyse terskelens ramme. Praksis fra EMD fastslår hvilke vilkår som må være oppfylt i saker om omsorgsovertakelse, og hvilke retningslinjer som skal tas i betraktning ved vurderingen av vedtakets forholdsmessighet.

Av EMK artikkel 8 nr. 2 følger det at et inngrep i familielivet krever hjemmel i lov og må være nødvendig i et demokratisk samfunn. Herunder kreves det at inngrepet har et legitimt formål, og at tvangsinngrepet er forholdsmessig. I tillegg har EMD lagt til grunn flere retningslinjer som skal tas i betraktning ved inngrep i familielivet etter EMK artikkel 8. EMD har for det første lagt til grunn at en omsorgsovertakelse i utgangspunktet skal være et

¹⁰⁴ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 50.

¹⁰⁵ Se blant annet EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* avsnitt 64 og EMDs dom 24. mars 1988 *Olsson mot Sverige* avsnitt 61.

midlertidig tiltak, med sikte på gjenforening.¹⁰⁶ EMD har videre fastslått at tiltak som ikke legger opp til en gjenforening bare kan skje i helt ekstraordinære tilfeller, og da må tiltaket være motivert av hensynet til barnets beste.¹⁰⁷ Videre har EMD fastslått at hensynet til barnets beste skal være avgjørende i beslutninger som berører barn.¹⁰⁸ Herunder har EMD lagt til grunn at barnets interesse av å opprettholde sin kulturbakgrunn skal inkluderes i barnets beste-vurderingen.¹⁰⁹ I tillegg har EMD fastslått at voldens bakgrunn har betydning for hvorvidt omsorgssvikten kan avhjelpes med hjelpetiltak, og at voldens bakgrunn ikke underbygger en høyere terskel for vold.¹¹⁰ Så lenge vurderingene fra norske myndigheter er i tråd med de ovennevnte vilkår og retningslinjer, vil ikke EMD ha grunnlag for å konkludere med krenkelse av EMK.

5 Omsorgsovertakelse med utgangspunkt i barnevernloven

Bestemmelsene i barnevernloven gjelder for alle barn som bor og oppholder seg i Norge, herunder også flyktninger eller internasjonalt fordrevne, jf. bvl. § 1-2 første ledd. Med barn menes personer under 18 år, jf. bvl. § 1-3 første ledd.

En barnevernssak oppstår vanligvis ved at barnevernet mottar en bekymringsmelding. Bekymringsmeldinger kan gis av private eller av noen som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan. De som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan har imidlertid plikt til å gi slik melding «når det er grunn til å tro at et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt», jf. bvl. § 6-4 første ledd bokstav a.

Etter å ha mottatt bekymringsmelding skal barnevernet opprette en undersøkelsessak. Barnevernet har rett og plikt til å foreta undersøkelser «dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter dette kapittelet», jf. bvl. § 4-3 første ledd. Finner barnevernet ut at barnet utsettes for omsorgssvikt, skal de foreta

¹⁰⁶ Se blant annet EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 146, EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* avsnitt 78 og EMDs dom 12. juli 2001 *K. og T. mot Finland* avsnitt 178.

¹⁰⁷ Se blant annet EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* avsnitt 78 og EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 147.

¹⁰⁸ Se blant annet EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 149 og EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge* avsnitt 91.

¹⁰⁹ EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge* avsnitt 100.

¹¹⁰ EMDs dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland* avsnitt 66 og EMDs dom 22. mars 2018 *Tlapak og andre mot Tyskland* avsnitt 79.

nødvendige tiltak, jf. § bvl. § 4-4. Vurderer barnevernet at det ikke kan oppnås en god nok omsorgssituasjon for barnet ved tiltak, skal barneverntjenesten forberede og fremme sak om omsorgsovertakelse for fylkesnemnda etter reglene i barnevernloven kapittel 7. I saker hvor barnet utsettes for alvorlig omsorgssvikt kan det være nødvendig med en akutt plassering av barnet frem til spørsmål om omsorgsovertakelse avgjøres, jf. bvl. § 4-6.

5.1 Omsorgsovertakelse med utgangspunkt i barnevernloven § 4-12

Bvl. § 4-12 hjemler fylkesnemndas adgang til å treffe vedtak om omsorgsovertakelse. Bvl. § 4-12 har følgende ordlyd:

«Vedtak om å overta omsorgen for et barn kan treffes

- a) dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling,
- b) dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring,
- c) dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, eller
- d) dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet

Et vedtak etter første ledd kan bare treffes når det er nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i. Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter § 4-4 eller ved tiltak etter § 4-10 eller § 4-11.

Et vedtak etter første ledd skal treffes av fylkesnemnda etter reglene i kapittel 7.»

Av bvl. § 4-12 følger det at vedtak om å overta omsorgen for et barn «kan» treffes dersom minst ett av de alternative grunnvilkårene i bestemmelsens første ledd er oppfylt. Det er i stor grad overlatt til fylkesnemndas skjønn hvorvidt vedtak om omsorgsovertakelse skal treffes.

Bvl. § 4-12 første ledd bokstav a-c omfatter barnets omsorgssituasjon på vedtakstidspunktet. Tidligere omsorgssvikt som ikke kan påregnes gjentatt, kan ikke vektlegges ved vurderingen. Bvl. § 4-12 første ledd bokstav d omfatter fremtidige prognoser. I tillegg følger et nødvendighetskrav av bvl. § 4-12 annet ledd.

Spørsmål om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 gjelder den samlede omsorgen barnet får, og et vedtak om omsorgsovertakelse er rettet mot den av foreldrene som har omsorgen for barnet. Dersom foreldrene ikke bor sammen er vedtaket om omsorgsovertakelse rettet mot vedkommende barnet bor fast sammen med. Bor barnet fast sammen med begge, må begge foreldrenes omsorgsevne vurderes.

Fylkesnemnda kan ikke fatte vedtak om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 uten at lovens vilkår er oppfylt. Kommunen har bevisbyrden. Når bevisførselen er avsluttet må fylkesnemnda avgjøre hvorvidt det er bevist at lovens vilkår er oppfylt. Utgangspunktet i barnevernssaker er at det kreves alminnelig sannsynlighetsovervekt, altså at det mest sannsynlige faktum legges til grunn.¹¹¹ Av bvl. § 4-12 første ledd bokstav d følger det imidlertid et strengere beviskrav, jf. ordlyden «overveiende sannsynlig».

5.1.1 Bokstav a – alvorlige mangler

Bvl. § 4-12 første ledd bokstav a oppstiller to alternative vilkår for omsorgsovertakelse. Etter det første vilkåret kan det fattes vedtak om omsorgsovertakelse dersom det er «alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får». Av ordlyden «alvorlige mangler» følger det at ikke ethvert avvik fra normale situasjoner vil gjøre det berettiget å treffe vedtak om omsorgsovertakelse.¹¹² «Den daglige omsorg» omfatter daglige behov som ernæring, påkledning og personlig hygiene.¹¹³

Det andre vilkåret i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a omfatter alvorlige mangler ved den emosjonelle omsorgen for barnet, jf. ordlyden «alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet». Ved psykisk omsorgssvikt kan barnet oppleve følelsesmessig avvisning, eller at foreldrene ikke er i stand til å dekke barnets behov for kontakt. Barnet kan også oppleve utrygghet som følge av vold og tvang i hjemmet eller psykiske lidelser hos foreldrene.¹¹⁴

5.1.2 Bokstav b – barn med særlige behov

Omsorgssvikt etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav b forutsetter at barnets foreldre ikke sørger for at «et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige

¹¹¹ Hans Petter Graver, «Bevisbyrde og beviskrav i forvaltningsretten», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2004 s. 465-498 (s. 479).

¹¹² Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 110.

¹¹³ NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 82.

¹¹⁴ Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 110.

behov for behandling og opplæring». Barn med særlige omsorgsbehov trenger omsorg fra mennesker med tilsvarende omsorgsevne. Et funksjonshemmet barn kan ha særlige behov som følge av både fysiske og psykiske funksjonshemninger.¹¹⁵ Et spesielt hjelpetrengende barn har et særlig behov for trygghet og stimulering, som følge av påkjenninger i familie eller miljøet.¹¹⁶ Omsorgssvikt etter bvl. § 4-12 bokstav b kan handle om at barnet ikke får hjelp til å forebygge eller behandle vansker, eller at barnet blir holdt utenfor skolen.¹¹⁷

5.1.3 Bokstav c – mishandling eller overgrep

Bvl. § 4-12 første ledd bokstav c omfatter omsorgssvikt ved mishandling eller andre alvorlige overgrep i hjemmet. Bestemmelsen dekker tilfeller av fysisk mishandling, seksuelle overgrep, psykisk sjikane, trakassering og vedvarende mindre overgrep.¹¹⁸ I tilfeller av mishandling eller overgrep vil normalt også vilkårene i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a være oppfylt. Det følger imidlertid et strengere alvorlighetskrav av bvl. § 4-12 første ledd bokstav c.

Mishandling av barn blir sett på som så alvorlig at det har fått en egen plass i lovteksten.¹¹⁹

Ikke all bruk av makt er mishandling. Holding og lette beskyttende eller avvergende tiltak faller ikke inn under en naturlig språklig forståelse av ordet mishandling.¹²⁰ Av NOU 2012: 5 følger det at fysisk mishandling kan være å slå, lugge, bite, sparke, dytte, ta kvelertak på, stikke med gjenstander, kaste og brenne.¹²¹ Samme sted følger det at psykisk mishandling kan være å kritisere, latterliggjøre, ydmyke, fornede, true, skremme, avvise, plage og ekskludere fra fellesskapet. At barnet er vitne til eller på annen måte forstår at andre i familien blir utsatt for fysisk eller psykisk mishandling omfattes også av ordet «mishandling».¹²² Høyesterett har slått fast at barn som er vitne til mishandling av nærstående anses som fornærmet i saken, og indirekte regnes som voldsutsatt.¹²³ Av NOU 2003: 31 følger det at det kan være like skadelig for et barn å være vitne til vold, som direkte å bli utsatt for den.¹²⁴ Samme sted følger det at atferdsvansker, emosjonelle vansker og kognitive problemer har høyere forekomst blant barn

¹¹⁵ Kari Ofstad og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave, Oslo 2015 s. 148.

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 110.

¹¹⁷ NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 83.

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 43.

¹¹⁹ Kari Ofstad og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave, Oslo 2015 s. 149.

¹²⁰ Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 111.

¹²¹ NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 84.

¹²² Samme sted.

¹²³ Rt. 2010 s. 949 (avsnitt 24).

¹²⁴ NOU 2003: 31 Retten til et liv uten vold s. 63.

som direkte eller indirekte er utsatt for vold, sammenlignet med barn som har vokst opp uten vold i familien.

Oppdragervold har samme karakter som mishandlingseksemplene nevnt over, men kjennetegnes ved at volden utføres som ledd i oppdragelse. For at omsorgssituasjonen skal omfattes av bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, må volden være alvorlig.¹²⁵ Av praksis følger det at alvorlighetskravet kan være oppfylt ved at mishandlingen i seg selv er grov, eller ved at mindre alvorlige voldsepisoder gjentas.¹²⁶

Bvl. § 4-12 første ledd bokstav c omfatter også andre alvorlige overgrep. Dette alternativet omfatter blant annet seksuelle overgrep, herunder upassende seksuell kontakt og seksuell utnyttelse.¹²⁷ Om «alvorlige overgrep» sies det i Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) at bestemmelsen ikke vil brukes på grunnlag av et enkelt overgrep, så lenge barneverntjenesten vurderer hjemmesituasjonen som tilfredsstillende for barnet.¹²⁸ Av NOU 2012: 5 følger det at seksuelle overgrep og seksuell utnyttelse i seg selv overskrider terskelen for omsorgsovertakelse, ettersom årsaken til denne typen overgrep skyldes overgriperens legning eller personlighet.¹²⁹

5.1.4 Bokstav d – fare for fremtidig omsorgssvikt

Bvl. § 4-12 første ledd bokstav d omfatter fremtidig omsorgssvikt, og legger opp til en vurdering av om det foreligger en skaderisiko på sikt. Beviskravet etter ordlyden er «overveiende sannsynlig». Etter denne bestemmelsen er beviskravet høyere enn alminnelig sannsynlighetsovervekt, og innebærer at skaderisikoen må være godtgjort eller åpenbar.¹³⁰

Kjerneområdet for bvl. § 4-12 første ledd bokstav d er forhold ved barnets foreldre, herunder «psykisk utviklingshemming, alvorlige personlighetsforstyrrelser, alvorlige psykiske lidelser og alvorlige rusproblemer med dårlig prognose for positiv endring av omsorgskompetansen».¹³¹ Slike forhold kan påvirke foreldrenes omsorgsevne på en måte som kan medføre at barnets helse eller utvikling skades. Det er foreldrenes omsorgsevne som skal vurderes og ikke deres tilstand eller personlighetstrekk i seg selv.¹³² Dersom det

¹²⁵ Kari Ofstad og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave, Oslo 2015 s. 149.

¹²⁶ Se oppgavens kapittel 6.1.2.

¹²⁷ NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 84.

¹²⁸ Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 111.

¹²⁹ NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 85.

¹³⁰ Hans Petter Graver, «Bevisbyrde og beviskrav i forvaltningsretten», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2004 s. 465-498 (s. 467).

¹³¹ NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 85.

¹³² Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 43.

sannsynliggjøres at foreldrene ikke kan ivareta barnets omsorgsbehov i fremtiden, kan omsorgsovertakelse bli aktuelt. Det er ikke nødvendig å dokumentere at risikoforholdene allerede er til stede.¹³³ Det er tilstrekkelig at det foreligger en skaderisiko på sikt.

5.1.5 Annet ledd – nødvendighetskravet

I tillegg til at minst ett av de alternative grunnvilkårene i bvl. § 4-12 første ledd må være oppfylt, kreves det at omsorgsovertakelsen er «nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i», jf. bvl. § 4-12 annet ledd første punktum. Av ordet «nødvendig» følger det at det må foretas en skjønsmessig helhetsvurdering av barnets omsorgssituasjon før vedtak om omsorgsovertakelse kan treffes. Avgjørelsen skal bygge på en vurdering av barnets beste, jf. bvl. § 4-1. Herunder vil barnets behov for stabil voksenkontakt, kontinuitet i omsorgen, barnets mening, barnets kulturbakgrunn og konsekvens av flytting være av betydning. For å oppfylle nødvendighetskravet må plasseringen barnevernet foreslår gi barnet en bedre omsorgssituasjon enn barnet allerede har.¹³⁴

Vedtak om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 annet ledd skal ses i sammenheng med barnets aktuelle omsorgssituasjon, jf. ordlyden «befinner seg i». Mishandling kan ikke begrunne en omsorgsovertakelse dersom mishandlingen ikke kan forventes å skje igjen.

Av bvl. § 4-12 annet ledd annet punktum følger det at «vedtak om omsorgsovertakelse ikke kan treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter § 4-4 eller ved tiltak etter § 4-10 eller § 4-11». Det er gjeldende rett at omsorgsovertakelse skal være siste løsning, og det skal ikke iverksettes et mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig i det enkelte tilfellet. Før et eventuelt vedtak om omsorgsovertakelse treffes skal hjelpetiltak være forsøkt eller vurdert som nytteløst. Forarbeidene gir uttrykk for det samme:

«Komiteen mener det er viktig å understreke at hjelpetiltak i hjemmet alltid skal vurderes, før mer omfattende tiltak igangsettes.»¹³⁵

Hvorvidt forsømmelsene kan rettes opp eller fjernes ved bruk av hjelpetiltak beror på en vurdering av omsorgspersonenes forutsetninger får å motta endringstiltaket.¹³⁶ Er foreldrene villige til å samarbeide med barnevernet øker det sannsynligheten for at omsorgssituasjonen

¹³³ Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 111.

¹³⁴ Se Innst. O. nr. 80 (1991–1992) s. 5 og Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 44.

¹³⁵ Innst. O. nr. 80 (1991–1992) s. 15.

¹³⁶ NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 83.

kan bedres ved bruk av hjelpetiltak. Motsatt vil sannsynligheten for positiv effekt av hjelpetiltak være liten dersom foreldrene ikke ønsker å samarbeide med barnevernet, eller ikke innser at omsorgssituasjonen er for dårlig.

Typen omsorgssvikt vil også være av betydning for om hjelpetiltak vil være aktuelt i det enkelte tilfellet, eventuelt hvilke tiltak som må settes i verk. Sporadiske forsømmelser har større sannsynlighet for forbedring ved hjelp av tiltak, enn stabile og vedvarende forsømmelser.¹³⁷ I voldstilfeller vil typen vold være med på å avgjøre hvilke tiltak som må settes i verk. Som nevnt innledningsvis kan ofte den instrumentelle volden bearbeides med pedagogiske intervensjoner, mens det i forbindelse med den impulsive volden ofte er nødvendig med mer omfattende tiltak.¹³⁸

6 Terskelen for omsorgsovertakelse i norsk praksis

Ikke alle voldshandlinger fører til omsorgsovertakelse. En beslutning om omsorgsovertakelse skal vedtas etter en grundig vurdering og vektlegging av skadegivende og beskyttende faktorer i barnets omsorgssituasjon.¹³⁹ Herunder er det mange spørsmål det skal tas stilling til. Er et eller flere av de alternative grunnvilkårene for omsorgsovertakelse oppfylt? Er omsorgsovertakelse nødvendig? Kan hjelpetiltak skape tilfredsstillende forhold for barnet? Hva er den beste løsningen for barnet?

I dette kapittelet analyseres praksis for å belyse terskelen for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Kapittelet er todelt. I første del benyttes praksis for å belyse hva som skal til for at omsorgssituasjonen omfattes av bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. For å belyse hva som skal til for å oppfylle mishandlingsvilkåret i bokstav c er det inkludert et vidt spekter av mishandlingssaker, og ikke bare saker om omsorgsovertakelse som følge av oppdragervold. I andre del av kapittelet analyseres praksis for å belyse hvilke momenter som medfører at et vedtak om omsorgsovertakelse er nødvendig, herunder hvilken vekt disse tillegges i helhetsvurderingen. Denne delen av analysen omhandler saker om omsorgsovertakelse som følge av oppdragervold.

¹³⁷ NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 83.

¹³⁸ Unni Heltne og Per Øystein Steinsvåg, *Barn som lever med vold i familien*, Oslo 2011 s. 123.

¹³⁹ Unni Heltne og Per Øystein Steinsvåg, *Barn som lever med vold i familien*, Oslo 2011 s. 184.

6.1 Hva skal til for at omsorgssituasjonen omfattes av bokstav c?

6.1.1 Mishandlingen må være sannsynliggjort

Det er som nevnt kommunen som har bevisbyrden i saker om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12. Kommunens bevisførsel omfatter blant annet egne undersøkelser, barnets egne forklaringer og komparentopplysninger. På bakgrunn av kommunens bevisførsel skal fylkesnemnda eller retten avgjøre hvorvidt mishandlingen er sannsynlig, og om den kvalifiserer til oppfyllelse av lovens vilkår.

Beviskravet i barnevernssaker har vært drøftet i en Høyesterettsavgjørelse fra 2004.¹⁴⁰ Saken gjaldt samvær, men Høyesteretts uttalelse om beviskrav etter barnevernloven antas å ha betydning også ved spørsmål om omsorgsovertakelse.¹⁴¹ Et spørsmål i saken var om foreldrene hadde utsatt barnet for mishandling, og om barnet dermed ville oppleve fremtidig samvær negativt. I denne sammenheng uttalte førstvoterende:

«Det kan ikke stilles opp et strengere beviskrav enn vanlig sannsynlighetsovervekt for å kunne legge til grunn at skaden skyldes en eller annen form for mishandling fra en eller begge foreldrenes side. De hensyn som tilsier et skjerpet beviskrav for et belastende forhold i for eksempel erstatningssaker og forsikringssaker, gjør seg ikke gjeldende i denne type saker. Det er ikke her spørsmål om å påføre foreldrene noen form for sanksjon, men å ta stilling til hvilken risiko for skader og belastninger et barn kan utsettes for.»¹⁴²

I juridisk teori har Rt. 2004 s. 1046 blitt oppfattet slik at det normalt ikke gjelder et skjerpet beviskrav i barnevernssaker.¹⁴³ Beviskravet i barnevernssaker er i utgangspunktet alminnelig sannsynlighetsovervekt.¹⁴⁴

Barnemishandling som omfattes av straffeloven § 282¹⁴⁵ vil normalt karakteriseres som mishandling etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Beviskravet i straffesaker er imidlertid ikke det samme som i barnevernssaker. I en straffesak skal enhver rimelig og forstandig tvil

¹⁴⁰ Rt. 2004 s. 1046.

¹⁴¹ Kari Ofstad og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave, Oslo 2015 s. 145.

¹⁴² Rt. 2004 s. 1046 (avsnitt 66).

¹⁴³ Kari Ofstad og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave, Oslo 2015 s. 145.

¹⁴⁴ Hans Petter Graver, «Bevisbyrde og beviskrav i forvaltningsretten», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2004 s. 465-498 (s. 479).

¹⁴⁵ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven eller strl).

komme tiltalte til gode. I en sak om omsorgsovertakelse på bakgrunn av mistanke om alvorlig mishandling, kreves det ikke mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt for at foreldrene har mishandlet barnet. Herunder må barnemishandling være det mest sannsynlige alternativet til omsorgssvikt. Foreldrene behøver ikke å være dømt for barnemishandling etter straffeloven, for at det skal være sannsynliggjort at de har mishandlet barnet sitt etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. En sak om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c er uavhengig av en eventuell straffesak mot foreldrene.

Som nevnt omfatter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c barnets omsorgssituasjon på vedtakstidspunktet. Det må dermed være sannsynliggjort at det foreligger en aktuell mishandlingssituasjon for at bestemmelsen skal komme til anvendelse. Dersom den voldelige forelderen ikke lenger bor i hjemmet, vil ikke en aktuell mishandlingssituasjon være sannsynliggjort. Det var tilfellet i en sak fra fylkesnemnda i Troms og Finnmark.¹⁴⁶ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for fire jenter. Forholdet mellom foreldrene hadde opphørt, og den voldelige forelderen bodde ikke lenger i hjemmet. På bakgrunn av at den voldelige forelder ikke lenger var en del av husstanden, la fylkesnemnda til grunn at jentene ikke ville bli utsatt for ytterligere voldsbruk i hjemmet. Det var dermed ikke sannsynliggjort at det forelå en aktuell mishandlingssituasjon etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c.

6.1.1.1 Synlige skader på barnet som bevisgrunnlag

Dersom undersøkelser viser at barnet har blitt påført synlige skader på kroppen, må fylkesnemnda eller retten vurdere hvorvidt mishandling er det mest sannsynlige alternativet til skadene. Finnes det ingen alternative forklaringer på skadene, vil mishandlingen være sannsynliggjort.

I en dom fra Borgarting lagmannsrett avsagt i 2013 fantes det ingen alternative forklaringer på barnets skader, enn at disse måtte ha blitt påført av foreldrene.¹⁴⁷ Saken gjaldt spørsmål om omsorgsovertakelse for tvillinger på to år, som følge av mistanke om mishandling. Ved undersøkelse av det ene barnet på sykehus ble det påvist blødning i hodet og øyne. Foreldrene hadde ingen forklaring på funnene. Sakkyndig lege forklarte for lagmannsretten at det samlede symptomuttrykket hos barnet sannsynligvis kom av kraftig filleristing. Han uttalte også at det ikke var holdepunkter for at sykdom kunne forklare skadene på barnet. På

¹⁴⁶ FNV-2013-61-TRO.

¹⁴⁷ LB-2013-103038.

bakgrunn av den sakkyndiges vurdering, vitneforklaringer, undersøkelser av barnet og morens manglende forklaring på funnene, fant lagmannsretten det sannsynliggjort at en av foreldrene hadde utsatt barnet for kraftig filleristing. I perioden skaden skal ha skjedd var det heller ingen andre enn foreldrene som hadde omsorgen for barnet. Lagmannsretten kom dermed til at mishandlingsvilkåret i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c var oppfylt.

Bevisene for at barna er utsatt for omsorgssvikt som omfattes av mishandlingsbestemmelsen i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, kan være så sammenfallende og åpenbare at det er klart for både fylkesnemnda og retten at vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt. Det var tilfellet i en sak fra Frostating lagmannsrett avsagt i 2014.¹⁴⁸ Saken gjaldt overprøving av fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse. Det ble vist til tingrettens beskrivelse av skadebildet, hvor et lite spedbarn var påført alvorlige forbrenningsskader på føttene og flere ribbensbrudd. På bakgrunn av rettsmedisinsk undersøkelse og vitneforklaringer fant retten det sannsynliggjort at barnet var utsatt for mishandling av foreldrene. Ribbensbruddene ble ansett å være det mest alarmerende tegn til mishandling etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c.

Barnets mor anførte at ribbensbruddene kunne ha sammenheng med mulig D-vitaminmangel hos henne under svangerskapet. På bakgrunn av legenes forklaringer fant imidlertid retten det bevist at barnet ved minst to anledninger var blitt klemt med stor kraft. Morens alternative forklaring på ribbensbruddene ble ikke vurdert som sannsynlig årsak. Skadene var alvorlige og vel dokumenterte, og kunne ikke forklares på annen måte enn at en av foreldrene hadde påført skadene. I denne saken var mishandling det mest sannsynlige alternativet til skade, og kravet om alminnelig sannsynlighetsovervekt var dermed oppfylt.

I en sak fra fylkesnemnda i Oslo og Akershus talte både barnas skader og manglende alternative skadeårsaker for at barna var utsatt for mishandling.¹⁴⁹ Saken gjaldt forslag til vedtak om omsorgsovertakelse for en gutt og en jente, som følge av mistanke om alvorlig mishandling. Av den rettsmedisinske rapporten fulgte det at jentas hodeskader med stor sannsynlighet skyldtes kraftig risting av barnet og stump vold, som slag mot hodet. Barnet kunne ikke selv ha påført seg disse skadene, som i omfang ble vurdert som livstruende. For gutten sin del fremgikk det av den rettsmedisinske rapporten at bruddet han hadde blitt påført i armen vanskelig kunne ha oppstått under lek, slik foreldrene hadde anført. Det ble påvist tallrike små arr på gutten, som sannsynligvis kom av stikkende eller skjærende vold. Det ble

¹⁴⁸ LF-2014-39738.

¹⁴⁹ FNV-2008-183-OSL.

også observert sår på gutten, og blåmerker som sannsynligvis skyldtes støt, fall eller slag. På bakgrunn av de rettsmedisinske undersøkelsene og manglende alternative skadeårsaker, kom fylkesnemnda til at det var sannsynliggjort at foreldrene hadde utsatt barna for mishandling, jf. bvl. § 4-12 første ledd bokstav c.

6.1.1.2 Ingen fysiske skader på barnet

Dersom det ikke er avdekket noen fysiske skader på barnet må det vurderes hvorvidt øvrige bevis sannsynliggjør at barnet har vært utsatt for mishandling. Herunder må det vurderes hvorvidt barnets atferd, barnets forklaringer og foreldrenes forklaringer underbygger mishandlingsalternativet, eller ikke. Trekker alle bevisene i retning av mishandling, vil mishandlingen kunne være sannsynliggjort.

I en sak fra fylkesnemnda i Telemark hadde ikke barna noen synlige bevis på at de hadde blitt utsatt for mishandling.¹⁵⁰ På bakgrunn av barnas forklaringer og atferd kom likevel fylkesnemnda til at det var sannsynliggjort at barna hadde blitt utsatt for oppdragervold. Fylkesnemnda la til grunn at barna over tid hadde uttalt seg om vold i hjemmet i ulike sammenhenger. I tillegg la fylkesnemnda til grunn at barna fremstod som utrygge, og viste tegn til følelsesmessig skjevutvikling. Fylkesnemnda fant ikke at det var noen grunn til å tro at barna hadde medfødte forstyrrelser, som kunne forklare atferden. Barnas positive utvikling etter akutt plasseringen underbygget dette. På bakgrunn av bevisførselen konkluderte fylkesnemnda med at barna var utsatt for gjentatte tilfeller av oppdragervold, og at det forelå en aktuell mishandlingssituasjon etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Saken underbygger at et barn ikke behøver å ha synlige merker på kroppen, for at mishandlingssituasjonen skal være sannsynliggjort.

Dersom barnet ikke har blitt utsatt for fysisk vold, vil det ikke kunne avdekkes fysiske bevis på barnets kropp. Samtidig kan som nevnt det å være vitne til vold karakteriseres som mishandling og omfattes av bvl. § 4-12 første ledd bokstav c.¹⁵¹ I en sak fra fylkesnemnda i Rogaland fastslo fylkesnemnda at det å være vitne til vold må ha resultert i skader på barnet, for at et av de alternative grunnvilkårene for omsorgsovertakelse skal komme til anvendelse.¹⁵² Saken gjaldt spørsmål om omsorgsovertakelse for en 12 år gammel jente. Grensesetting i hjemmet hadde blitt håndhevet med fysiske virkemidler, og jenta hadde vært

¹⁵⁰ FNV-2017-122-TEL.

¹⁵¹ NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling s. 84.

¹⁵² FNV-2006-85-ROG.

vitne dette. Ved å være vitne til volden i hjemmet mente barneverntjenesten at barnet var påført traumer. Fylkesnemnda vurderte at det hadde vært noen uheldige episoder i hjemmet, men kom til at disse ikke ga grunnlag for omsorgsovertakelse av jenta. Fylkesnemnda la til grunn at det hadde forekommet slåssing mellom far og de to eldste guttene, men at jenta skal ha blitt skjermet fra det vesentligste av disse voldshendelsene. Fylkesnemnda vurderte at jenta ikke bar preg av å være et skadet barn. Fylkesnemnda la videre til grunn at hun hadde god kontakt med foreldrene og søsteren sin, som tok ekstra godt vare på henne når de vanskelige situasjonene i hjemmet oppsto. Ingen av de alternative grunnvilkårene for omsorgsovertakelse ble ansett oppfylt i saken.

6.1.1.3 Barnets forklaringer som bevisgrunnlag

I en Høyesterettsavgjørelse fra 2006 konkluderte Høyesterett med at barnas forklaringer sannsynliggjorde mishandling.¹⁵³ Saken gjaldt overprøving av et vedtak om omsorgsovertakelse for en 14 år gammel jente. Høyesterett sluttet seg til lagmannsrettens bevisvurdering, og vurderte at det var sannsynliggjort at jenta hadde vært utsatt for fysisk og psykisk mishandling. Ved bevisvurderingen hadde særlig de første forklaringene fra jenta og hennes søster blitt vektlagt. Disse forklaringene hadde fremstått som troverdige, og uttalelser fra skole og sakkyndige vurderinger hadde underbygget jentenes forklaringer om mishandling. Mishandlingen jenta hadde blitt utsatt for ble imidlertid ikke vurdert etter mishandlingsbestemmelsen i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Mishandlingen ble ansett som en del av den emosjonelle omsorgssvikten barnet hadde blitt utsatt for. Høyesterett uttalte at bvl. § 4-12 første ledd bokstav a var tilstrekkelig som hjemmelsgrunnlag for omsorgsovertakelse.¹⁵⁴ Avgjørelsen fastslår at det er tilstrekkelig å sannsynliggjøre omsorgssvikt etter ett av de alternative grunnvilkårene for omsorgsovertakelse, selv om omsorgssvikten omfattes av flere vilkår.

Beisverdien knyttet til barnets forklaringer om vold kan svekkes på grunn av konteksten forklaringene avgis i. Det var tilfellet i en sak fra Hålogaland lagmannsrett avsagt i 2014.¹⁵⁵ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for to barn etter mistanke om alvorlig vold. Barna var norske statsborgere med somaliske foreldre. En fra det somaliske miljøet hadde tatt med seg det ene barnet til helsestasjonen. Det var usikkert hvorfor melder hadde gjort dette, og hva melder og barnet hadde snakket om i forkant av besøket. Kulturtolken i saken hadde uttalt at

¹⁵³ Rt. 2006 s. 1308.

¹⁵⁴ Rt. 2006 s. 1308 (avsnitt 55).

¹⁵⁵ LH-2014-69290.

konflikter i det somaliske miljøet kunne medføre uberettigede beskyldninger til barneverntjenesten. Når det gjaldt sannsynligheten for at barna var utsatt for vold delte lagmannsretten seg i et flertall og et mindretall. Lagmannsrettens flertall bemerket at barnets lave alder, svake språkutvikling i norsk og konteksten på helsestasjonen skapte betydelig usikkerhet i forbindelse med uttalelsens troverdighet. Flertallet var enig med de sakkyndige i at tilgjengelig informasjon om barnas utvikling, atferd og tilknytning til mor var lite forenlig med at barna ble utsatt for alvorlig vold. Flertallet kom til at det ikke var sannsynliggjort at barna hadde blitt utsatt for vold av mor, og vedtaket om omsorgsovertakelse ble følgelig opphevet. Mindretallet la vekt på barnets uttalelser om vold, og kom til at vilkårene for omsorgsovertakelse i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c var oppfylt. Saken viser at det kan være utfordrende å sannsynliggjøre mishandling på bakgrunn av barnets forklaringer, så lenge disse ikke støttes av alle de øvrige bevis i saken.

Dersom et barns forklaringer fremstår som lite konsistente, kan det være et tegn på at ytre omstendigheter har preget uttalelsene. I slike situasjoner vil bevisverdien av barnets forklaringer svekkes. Det var tilfellet i en sak fra fylkesnemnda i Buskerud og Vestfold.¹⁵⁶ I denne saken fant ikke fylkesnemnda det sannsynlig at barnet hadde blitt utsatt for vold. Barnet hadde fortalt en lærer at hun hadde fått et merke i pannen etter å ha blitt slått av mor. Videre fortalte hun at mor slo og deretter at foreldrene slo både henne og lillebroren. Barnets mor forklarte at merket i jentas panne kom av at et annet barn hadde mistet en tung kantet leke ned på jenta. Fylkesnemnda fant mors forklaring sannsynlig, ettersom et slag med flat hånd sannsynligvis ikke ville gitt et slikt merke. Jenta hadde fått ros av lærer, barnevern og beredskapshjem når hun fortalte om volden. Fylkesnemnda fant det sannsynlig at de positive tilbakemeldingene barnet fikk gjennom sine forklaringer, medførte at jenta utvidet sine forklaringer og beskrev utstrakt vold. Fylkesnemnda la til grunn at jentas voldsforklaringer «ble sannheten for henne», og at jenta ikke klarte å gå tilbake på den opprinnelige uttalelsen. Fylkesnemnda bemerket at voldsvurderingen ikke var enkel, men at bevisverdien av jentas utsagn var begrenset som følge av at hennes forklaringer ikke var konsistente. Begjæringen om omsorgsovertakelse ble ikke tatt til følge. Saken viser at det kan være utfordrende å bevise mishandling på grunnlag av barnets egne uttalelser.

¹⁵⁶ FNV-2014-540-BUS.

6.1.1.4 Oppsummering

Av analysen så langt følger det at det kan være utfordrende å sannsynliggjøre mishandling mot et barn, selv om det ikke kreves mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt. Bevisene gir ikke alltid et entydig svar. Ytre tegn til skade, alternative årsaker til skade, foreldrenes forklaringer, barnets atferd og barnets forklaringer er viktige elementer i bevisvurderingen. Konsistens i barnets og foreldrenes forklaringer styrker forklaringenes bevisverdi. Dersom alternative hypoteser til skadeårsakene er få og foreldrene heller ikke kan forklare barnets alvorlige skader, styrkes mistanken om mishandling. Dersom barnet ikke er konsistent i sine forklaringer, avgir forklaringer som ikke samsvarer med øvrige opplysninger i saken og virker trygg i samvær med foreldrene, svekkes imidlertid mistanken om mishandling.

6.1.2 Mishandlingen må være alvorlig

Kravet om at mishandlingen må være sannsynliggjort og kravet om at mishandlingen må være alvorlig overlapper hverandre i praksis. For at omsorgssituasjonen skal omfattes av bvl. § 4-12 første ledd bokstav c må det være sannsynliggjort at barnet har vært utsatt for alvorlig mishandling. Tilfeller av vold og mishandling kan omfattes av ordlyden i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c. Det følger imidlertid et strengere alvorlighetskrav av bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, enn det gjør av bokstav a.¹⁵⁷ Likevel er det ikke alltid gitt hvorvidt omsorgssituasjonen omfattes av bokstav a, eller bokstav a og bokstav c.

6.1.2.1 Omfattende skader på barnet

Voldshandlingene mot et barn er i noen tilfeller så alvorlig at det ikke er noen tvil om at det foreligger «mishandling» etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Det var tilfellet i en sak fra fylkesnemnda i Hordaland/Sogn og Fjordane.¹⁵⁸ I denne saken traff fylkesnemnda vedtak om omsorgsovertakelse for en ni måneder gammel gutt, som følge av alvorlig fysisk mishandling utført av en eller begge foreldrene. Mishandlingen påførte gutten lårbeinsbrudd, kraniebrudd, ribbeinsbrudd og underarmsbrudd. Foreldrene kunne ikke forklare skadene, og det forelå heller ingen bevis som sannsynliggjorde andre årsaker til skadene. Barnets reaksjoner i møte med foreldrene underbygde at en av, eller begge foreldrene skadet barnet. På bakgrunn av mishandlingens alvorlighetsgrad, foreldrenes forklaringer og barnets negative reaksjoner i møte med foreldrene, kom fylkesnemnda til at bvl. § 4-12 første ledd bokstav c var oppfylt. Fylkesnemnda konstaterte også at bvl. § 4-12 første ledd bokstav a var oppfylt, som følge av

¹⁵⁷ Kari Ofstad og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave, Oslo 2015 s. 149.

¹⁵⁸ FNV-2011-524-HSF.

alvorlige mangler ved den personlige kontakt og trygghet. Av vedtaket følger det at grov mishandling oppfyller alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Vedtaket belyser også sammenhengen mellom mishandling i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c og emosjonell omsorgssvikt i bokstav a. Mishandling påvirker i mange tilfeller den emosjonelle tilknytningen mellom barn og foreldre, noe som leder til at flere alternative grunnvilkår i bvl. § 4-12 første ledd er oppfylt.

Voldshandlingene som foreldrene hadde påført barnet i en sak fra fylkesnemnda i Rogaland, var også av en slik art at det var liten tvil om at alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c var oppfylt.¹⁵⁹ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for et lite barn, som følge av mishandling. Barnet var påført blødninger i hodet og blåmerker på kroppen. Fylkesnemnda fant det sannsynliggjort at barnets skader var påført av en av foreldrene, fordi foreldrene hadde omsorgen for barnet i perioden skadene skal ha skjedd. Barnet var undersøkt på sykehus, og sykehuset mente at barnet var utsatt for «shaken baby syndrom» (SBS). På bakgrunn av barnets blødninger i hodet og merker på kroppen kom fylkesnemnda til at alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c var oppfylt. Fylkesnemnda kom også til at omsorgssvikten oppfylte kravet om alvorlige mangler knyttet til den personlige kontakt og trygghet, jf. bvl. § 4-12 første ledd bokstav a. Barnets begynnende relasjonsskade underbygget dette.

6.1.2.2 Gjentakelse av mindre voldshandlinger

I en dom fra Gulating lagmannsrett avsagt i 2014 innebar den totale omsorgssvikten at retten vurderte omsorgssituasjonen som alvorlig.¹⁶⁰ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for tre barn. Barnas omsorgssituasjon omfattet blant annet fysisk grensesetting i form av ris, slag, eksponering for voksenkonflikter, eksponering for voldsutøvelse mot søsken, mye kjefting, lite ros, emosjonell neglisjering og manglende nærhet. På bakgrunn av barnas forklaringer fant lagmannsretten det sannsynlig at barna var utsatt for de ovennevnte hendelser. Lagmannsretten kom til at voldshandlingene samlet sett oppfylte alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. På bakgrunn av voldshandlingene og de andre ovennevnte hendelsene kom lagmannsretten også til at det forelå alvorlige mangler i den personlige kontakt og trygghet etter bokstav a.

¹⁵⁹ FNV-2007-391-ROG.

¹⁶⁰ LG-2014-5940.

Voldshandlingene mot et barn kan ha mindre alvorlige fysiske følger, og likevel oppfylle alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. I en sak fra fylkesnemnda i Telemark la fylkesnemnda til grunn at vedvarende, men isolert sett mindre voldshandlinger, kan oppfylle alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c.¹⁶¹ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for to barn, som følge av oppdragervold. Det var sannsynliggjort at barna hadde blitt utsatt for smertefull vold over tid, i form av slag og ved bruk av belte.¹⁶² Fylkesnemnda vurderte at voldshandlingene samlet hadde karakter av mishandling og oppfylte alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c.

I en sak fra fylkesnemnda i Agder kom fylkesnemnda til at oppdragervolden jenta hadde blitt utsatt for over tid, måtte regnes som mishandling etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c.¹⁶³ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for en jente på 16 år. Jenta hadde forklart at volden startet når hun var liten. Hun hadde fortalt om slag med pinne og kleshenger, som i enkelte tilfeller resulterte i åpne sår og arr i ettertid. Barnevernkonsulentene hadde sett merker etter slag på jenta, og jentas mor hadde erkjent voldsutøvelsen. Fylkesnemnda la til grunn at volden hadde vært en fysisk og psykisk belastning for jenta, og kom til at vilkårene for omsorgsovertakelse i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c var oppfylt.

At gjentakelse av mindre alvorlige voldshandlinger kan medføre at alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c er oppfylt, følger også av en sak fra fylkesnemnda i Sør- og Nord-Trøndelag.¹⁶⁴ I denne saken traff fylkesnemnda vedtak om omsorgsovertakelse for en fjorten år gammel jente. Jenta hadde fortalt at hun ble slått, lugget, fratatt personlige eiendeler, låst inne og nektet mat. Stefars forklaring om omsorgssituasjonen og skolens observasjoner av jenta underbygget mistanken om at barnets mor mishandlet jenta. På bakgrunn av de uakseptable hendelsene kom fylkesnemnda til at det forelå alvorlige mangler ved den personlige omsorg, og at jenta hadde blitt utsatt for fysisk og psykisk mishandling. Fylkesnemnda konstaterte at grunnvilkårene for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c var oppfylt.

¹⁶¹ FNV-2017-122-TEL.

¹⁶² Se oppgavens kapittel 6.1.1.2.

¹⁶³ FNV-2009-293-AGD.

¹⁶⁴ FNV-2004-152-TRL.

6.1.2.3 Praksis hvor alvorlighetskravet ikke er oppfylt

For å oppfylle det strenge alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, må som nevnt volden ha karakter av mishandling.

Voldsomfanget har betydning ved vurderingen av hvorvidt alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c er oppfylt. Dersom det foreligger begrensede opplysninger i saken kan det bli vanskelig å få fatt på omfanget og alvorlighetsgraden av voldshandlingene. Det var tilfellet i en sak fra Borgarting lagmannsrett avsagt i 2017.¹⁶⁵ Saken gjaldt overprøving av fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse for tre barn. Ved ulike anledninger og til ulike personer hadde barna fortalt om vold utført av foreldrene. Lagmannsretten bemerket at barnas uttalelser om vold var lite konkrete. Barna hadde fortalt at far slo, men lite om konkrete voldssituasjoner. Barna hadde ikke blitt observert med fysiske synlige tegn på voldsbruk. Av saken forelå det heller ingen holdepunkter for at barna virket redde eller utrygge sammen med foreldrene. Selv om lagmannsretten vurderte at barnas uttalelser om vold var lite konkrete, kom lagmannsretten til at barna sannsynligvis var utsatt for vold. Lagmannsretten fant det imidlertid vanskelig å si noe sikkert om omfanget og grovheten av voldshandlingene barna var utsatt for. Lagmannsretten konkluderte med at det ikke var ført bevis for at volden var av en slik karakter at den falt inn under den strenge ordlyden i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Saken bekrefter at omsorgssviktens art og omfang må følge av bevisførselen i saken for at alvorlighetskravet i bokstav c skal være oppfylt.

I en dom fra Nedre Telemark tingrett kom tingretten til at omsorgssvikten ikke oppfylte vilkåret i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, selv om Fylkesnemnda hadde kommet til at vilkårene i bokstav a og bokstav c var oppfylt.¹⁶⁶ På bakgrunn av barnets uttalelser fant tingretten det bevist at gutten hadde blitt utsatt for hardhendt fysisk behandling. Tingretten fant imidlertid ikke at behandlingen var av et slikt omfang, eller en slik alvorlighetsgrad at omsorgssituasjonen falt inn under den strenge ordlyden i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Mors hardhendte handling av barnet ble tatt med ved vurderingen av omsorgssvikt etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav a. Saken fastslår at dersom omsorgssvikten ikke oppfyller alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, kan den uansett inntas i vurderingen av om det foreligger mangler i den emosjonelle omsorgen etter bokstav a.

¹⁶⁵ LB-2017-132102-2.

¹⁶⁶ TNETE-2014-95294-2.

Heller ikke i en sak fra fylkesnemnda i Oslo og Akershus var det ført bevis for at barnet var utsatt for vold av et slikt omfang at vilkåret i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c var oppfylt.¹⁶⁷ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for en åtte år gammel gutt. I forbindelse med voldsspørsmålet delte fylkesnemnda seg i et flertall og et mindretall. Mindretallet mente det ikke var sannsynliggjort at gutten hadde blitt utsatt for vold. Flertallet mente derimot at det var tilstrekkelig sannsynliggjort at foreldrene hadde utsatt gutten for fysiske irettesettelser. Herunder la flertallet til grunn at barnet hadde vært konsistent i sine forklaringer om vold. Flertallet mente imidlertid at det ikke var ført bevis for at gutten hadde blitt utsatt for vold av et slikt omfang at vilkåret i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c var oppfylt. Flertallet mente at barnet opplevde noen av grensesettingssituasjonene som mer alvorlig, enn de egentlig var. Kommunens begjæring om å overta omsorgen for barnet ble ikke tatt til følge.

Det er ikke slik at all grenseoverskridende oppdragelsespraksis oppfyller alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. I en sak fra fylkesnemnda i Oppland og Hedmark var det sannsynliggjort at tre av fire barn hadde blitt utsatt for oppdragervold.¹⁶⁸ Omfanget av volden var imidlertid usikkert. Om dette uttalte fylkesnemnda:

«Nemda ser imidlertid ikke at den grenseoverskridende oppdragelsespraksisen fra foreldrene uten videre har karakter av mishandling eller har vært utøvd uten kontroll, eller i en hensikt å skade barna.»¹⁶⁹

Uttalelsen fastslår at voldens art og omfang må ha karakter av mishandling, for at alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c skal være oppfylt. Fylkesnemnda inntok den grenseoverskridende oppdragelsespraksisen i vurderingen av hvorvidt det forelå alvorlige mangler ved den emosjonelle omsorgen etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav a.

6.1.2.4 Forholdet til bvl. § 4-12 første ledd bokstav a

Av analysen så langt følger det at dersom det er sannsynliggjort at det foreligger alvorlig mishandling etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, vil det normalt også foreligge emosjonell omsorgssvikt etter bokstav a. I Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) stilles det spørsmål ved behovet for bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, ettersom hjemmelen for tvangsvedtak vil kunne søkes i bokstav a eller b.¹⁷⁰ Bvl. § 4-12 første ledd bokstav c er imidlertid ment å omfatte

¹⁶⁷ FNV-2014-268-OSL.

¹⁶⁸ FNV-2014-375-OPP.

¹⁶⁹ FNV-2014-375-OPP (ca. midt i fylkesnemndas merknader).

¹⁷⁰ Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 111.

mishandling og overgrep av en annen alvorlighetsgrad enn bokstav a, og det kan dermed være hensiktsmessig å tydeliggjøre hvilke deler av faktum som omfattes ved vurderingen av de ulike alternative vilkårene. Ved å tydeliggjøre dette bidrar fylkesnemnda og retten til å ivareta bestemmelsenes egenverdi. Av praksis følger det imidlertid at en slik tydeliggjøring sjeldent foretas.

I en dom fra Frostating lagmannsrett avsagt i 2003 skilles det klart mellom de forhold som rammes av bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og de som rammes av bokstav c.¹⁷¹ Saken gjaldt omsorgsovertakelse som følge av mishandling og alvorlig omsorgssvikt for øvrig. Sakkyndig lege hevdet at barnet var påført «Shaken baby syndrome». Lagmannsretten fant legens uttalelse sannsynlig og kom til at denne formen for mishandling oppfylte alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Etter å ha kommet til at bokstav c var oppfylt fant lagmannsrett grunn til å vurdere omsorgsspørsmålet etter bokstav a. Barnets far framsto som en lukket person med lav frustrasjonsterskel. Han handlet impulsivt i form av aggresjon ved kontrolltap. Begge foreldrene hadde problemer med å tolke barnets signaler, og manglet i vesentlig grad selvinnsikt. På grunn av bekymringsfulle personlighetstrekk hos foreldrene kom lagmannsretten til at det forelå alvorlige mangler ved den emosjonelle omsorgen, jf. bvl. § 4-12 første ledd bokstav a. Denne avgjørelsen er et sjeldent eksempel på at retten skiller mellom faktum som omfattes av bokstav a og faktum som omfattes av bokstav c.

Av rettspraksis følger det at bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c delvis overlapper hverandre. I en dom avsagt av Borgarting lagmannsrett i 2013 skilles det ikke mellom de forhold som rammes av bokstav a og de som rammes av bokstav c.¹⁷² Saken gjaldt overprøving av fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse og fastsettelse av samvær for to barn. Om de alternative grunnvilkårene for omsorgsovertakelse uttalte lagmannsretten:

«Lagmannsretten legger til grunn at bestemmelsene i bokstav a og c delvis overlapper hverandre, og at foreldrenes utøvelse av vold overfor sine barn – avhengig av de konkrete omstendigheter – vil kunne rammes av begge bestemmelsene.»¹⁷³

¹⁷¹ LF-2003-1480.

¹⁷² LB-2013-58958.

¹⁷³ LB-2013-58958 (se begynnelsen av lagmannsrettens bemerkninger).

Lagmannsretten fant det tilstrekkelig å vurdere om bokstav a var oppfylt, og kom til at voldsutøvelsen mot barna utgjorde alvorlig omsorgssvikt etter bokstav a. Saken viser at bokstav c ikke alltid vurderes, selv om alvorlighetskravet i bestemmelsen kan være oppfylt.

I en dom fra Borgarting lagmannsrett avsagt i 2016 la lagmannsretten til grunn at vold og mishandling som omfattes av bokstav c, også vil inngå i vurderingen av hvorvidt det foreligger alvorlige mangler ved omsorgen etter bokstav a.¹⁷⁴ Saken gjaldt rettslig overprøving av et vedtak om omsorgsovertakelse for en nesten 14 år gammel jente, som følge av oppdragervold. Kommunen hadde anført at vilkårene for omsorgsovertakelse i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c var oppfylt. Lagmannsretten fant det tilstrekkelig å vurdere hvorvidt omsorgssituasjonen falt inn under ordlyden i bokstav a.

Heller ikke i en dom avsagt av Gulating lagmannsrett i 2013 ble bvl. § 4-12 første ledd bokstav c vurdert, selv om omsorgssvikten blant annet omfattet vold.¹⁷⁵ Saken gjaldt overprøving av fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse for to barn. Barna ble vurdert å ha levd i en utrygg og ustabil omsorgssituasjon helt frem til de ble akutt plassert i 2012. Lagmannsretten fant det bevist at barna hadde vært vitne til krancling mellom foreldrene og fars voldsbruk mot mor. I tillegg til å ha vært vitne til vold, hadde de også selv blitt utsatt for vold. Lagmannsretten la til grunn barnas forklaringer om vold, og kom til at vilkåret i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a var oppfylt. Bokstav c ble ikke nevnt. Selv om lagmannsretten ikke sier noe om hvorfor omsorgssituasjonen ikke ble vurdert under bokstav c, kan det tenkes at voldshandlingene barna ble utsatt for ikke ble vurdert å være av et slikt omfang at de oppfylte vilkåret i bokstav c.

I praksis blir de fleste saker om omsorgsovertakelse i forbindelse med vold avgjort etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav a, selv om bokstav c også er anført. Det var også tilfellet i en dom fra Oslo tingrett avsagt i 2015.¹⁷⁶ Saken gjaldt rettslig prøving av vedtak om omsorgsovertakelse for en 17 år gammel gutt. Kommunen hadde anført at vilkårene for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c var oppfylt. Tingretten fant det imidlertid tilstrekkelig å vurdere om bokstav a var oppfylt. Tingretten fant det sannsynlig at far hadde slått sønnen ved flere anledninger, og at slagene var smertefulle og krenkende. Retten kom til at volden utgjorde en alvorlig mangel ved omsorgen etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav a.

¹⁷⁴ LB-2016-140049.

¹⁷⁵ LG-2013-89611.

¹⁷⁶ TOSLO-2015-36366.

Dommen underbygger at vold mot barn er et viktig vurderingskriterium ved vurderingen av om det foreligger mangler i den emosjonelle omsorgen etter bokstav a. Saken viser at domstolene ikke opererer konsistente når de vurderer hvorvidt ett eller flere av de alternative grunnvilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt.

Selv systematisk oppdragervold vurderes ikke nødvendigvis etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. En sak fra fylkesnemnda i Troms og Finnmark kan illustrere dette.¹⁷⁷ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for to gutter på 7 og 14 år. Barna hadde fortalt om slag i nakken, på rumpa og slag med bruk av belte. Foreldrene erkjente å ha «dasket» barna. På bakgrunn av barnas forklaringer kom fylkesnemnda til at det var sannsynlig at guttene hadde blitt utsatt for grov omsorgssvikt og systematisk avstraffelse i form av vold. Fylkesnemnda fant det ikke nødvendig å vurdere forholdene etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, ettersom forholdene representerte alvorlige mangler ved den personlige kontakt og trygghet etter bokstav a.

6.1.2.5 Oppsummering

Av analysen så langt følger det at omsorgssvikten barnet utsettes for både må være sannsynliggjort og alvorlig for at bvl. § 4-12 første ledd bokstav c skal komme til anvendelse. En alvorlig mishandlingshendelse kan medføre at alvorlighetskriteriet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c er oppfylt. Like fullt kan flere mindre voldshendelser medføre det samme. Vurderingen av om omsorgssvikten oppfyller alvorlighetskriteriet i bokstav c, beror på en helhetsvurdering av omsorgssituasjonen. Å være vitne til vold er også en del av helhetsbildet og kan oppfylle alvorlighetskriteriet, dersom omsorgssvikten har påført barnet skade.

Hvorvidt det er nødvendig med en egen bestemmelse som omfatter omsorgssvikt på bakgrunn av mishandling kan diskuteres. Gjentatt vold og mishandling omfattes av bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Samtidig vil vold og mishandling naturlig lede til at vilkåret om alvorlige mangler ved den emosjonelle omsorgen i bokstav a er oppfylt. Domstolene er ikke konsistente når de vurderer hvorvidt ett eller flere av de alternative grunnvilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt i en sak. Praksis har fastslått at de alternative grunnvilkårene for omsorgsovertakelse delvis overlapper hverandre, ettersom både bokstav a og bokstav c omfatter omsorgssvikt som følge av vold og mishandling. Fylkesnemnda og retten finner det ofte tilstrekkelig å vurdere om det alternative grunnvilkåret i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a er oppfylt, selv om bokstav c også er anført. Det foreligger følgelig lite praksis hvor

¹⁷⁷ FNV-2007-60-TRO.

domstolene eller fylkesnemndene vurderer hvorvidt vilkåret i bokstav c er oppfylt. Dette kan sies å svekke vilkårets egenverdi.

6.2 Omsorgsovertakelsen må være nødvendig

I tillegg til at minst ett av de alternative grunnvilkårene i bvl. § 4-12 første ledd må være oppfylt for å treffe vedtak om omsorgsovertakelse, må omsorgsovertakelsen være nødvendig, jf. bvl. § 4-12 annet ledd første punktum. Hvorvidt omsorgsovertakelsen er nødvendig er blant annet avhengig av om foreldrene har forutsetninger for å lære andre oppdragsstrategier enn vold, og om barnet emosjonelt er i stand til å motta omsorg fra foreldrene som har påført volden. Avgjørelsen skal bygge på en vurdering av barnets beste, jf. bvl. § 4-1. Hvorvidt terskelen for omsorgsovertakelse er overskredet beror på en skjønnsmessig helhetsvurdering av barnets omsorgssituasjon.

I dette delkapittelet benyttes vurderinger fra praksis for å belyse hva som skal til for at terskelen for omsorgsovertakelse er overskredet. På grunn av at bvl. § 4-12 første ledd bokstav c ikke anvendes så ofte i praksis, er det også inntatt noen vurderinger hvor fylkesnemnda og retten har funnet det tilstrekkelig å vurdere hvorvidt oppdragervolden oppfylder vilkåret i bokstav a. Helhetsvurderingen i disse sakene er med på å belyse hva som skal til for at terskelen for omsorgsovertakelse er overskredet i saker om omsorgsovertakelse, som følge av oppdragervold. Først benyttes praksis for å belyse betydningen av foreldrenes omsorgsevne i spørsmål om omsorgsovertakelse, herunder hvorvidt årsaken til oppdragervolden har betydning for om omsorgssvikten kan avhjelpes med hjelpetiltak. Deretter benyttes praksis for å belyse betydningen av barnets omsorgsbehov og relasjonen mellom barnet og foreldrene i spørsmål om omsorgsovertakelse. Til slutt benyttes praksis for å belyse betydningen av barnets beste og hvordan kulturhensyn påvirker barnets beste-vurderingen.

6.2.1 Foreldrenes omsorgsevne

Som nevnt tidligere i avhandlingen er utgangspunktet i det norske samfunnet at barn skal vokse opp hos sine biologiske foreldre. Av praksis fra fylkesnemndene og domstolene følger det imidlertid at ikke alle foreldre er i stand til å ivareta barnets omsorgsbehov på en tilfredsstillende måte. Vurderingen av foreldrenes omsorgsevne skal belyse hvorvidt foreldrene har forutsetninger for å motta hjelpetiltak.

6.2.1.1 Oppdragervoldens bakgrunn

Det kan være flere grunner til at foreldre utsetter barna sine for oppdragervold. Foreldrene kan ha blitt utsatt for oppdragervold selv, de kan mene fysisk avstraffelse er en god metode for grensesetting av barn eller volden kan fremstå som et resultat av alvorlige personlige forhold hos foreldrene. Vurderingen av foreldrenes omsorgsevne må ses i sammenheng med oppdragervoldens bakgrunn.

I praksis anføres det ofte at den fysiske avstraffelsen foreldrene utsetter barna sine for har bakgrunn i kultur. Det var tilfellet i en sak fra fylkesnemnda i Troms og Finnmark.¹⁷⁸ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for to gutter på 7 og 14 år. Fylkesnemnda fastslo at kulturforskjeller ikke kunne rettferdiggjøre volden foreldrene hadde utsatt barna sine for, ettersom vold mot barn er uakseptabelt i vår kultur. Det samme er lagt til grunn i flere saker for fylkesnemnda, herunder i en sak fra fylkesnemnda i Oslo og Akershus.¹⁷⁹ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for to søsken på 9 og 11 år. Mors advokat anførte at mor hadde med seg en «kulturspesifikk røffhet» fra hjemlandet. I tillegg anførte han at barnas mor manglet kunnskap om det norske samfunnet. Fylkesnemnda la til grunn at det er ulovlig å slå barn i Norge, og at alle barn i Norge har krav på det samme vern. Med dette fastslo fylkesnemnda at kulturbakgrunn ikke underbygger en høyere terskel for vold mot barn, og at innvandrere og etnisk norske i lik grad må følge norsk lov.

At kulturbakgrunn ikke underbygger en høyere terskel for vold følger også av en sak fra fylkesnemnda i Agder.¹⁸⁰ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for en 17 år gammel jente, som følge av grov vold, trusler og emosjonell omsorgssvikt. Om kultur som voldsårsak uttalte fylkesnemnda:

«En fysisk avstraffelse over to døgn, med en voldsbruk som bl.a. innebar at Barn fryktet at hun kom til å dø mens hun ble utsatt for den, er helt uakseptabelt uansett om man tar hensyn til at far er fra Y med en annen kulturell og religiøs bakgrunn.»¹⁸¹

Uansett hva årsaken til volden måtte være har alle barn i Norge krav på beskyttelse mot omsorgssvikt. Kulturforskjeller i seg selv rettferdiggjør ikke vold mot barn. Av praksis følger det imidlertid at voldens bakgrunn kan ha betydning for hvorvidt omsorgssvikten kan

¹⁷⁸ FNV-2007-60-TRO.

¹⁷⁹ FNV-2008-420-OSL.

¹⁸⁰ FNV-2008-142-AGD.

¹⁸¹ FNV-2008-142-AGD (fjerde avsnitt fra overskriften «Fylkesnemndas syn på saken»).

avhjelpest med hjelpetiltak. I en sak fra fylkesnemnda i Oppland og Hedmark la fylkesnemnda til grunn at det første som må tas stilling til ved vurderingen av hvorvidt foreldrene har forutsetninger for å motta hjelpetiltak, er hvorfor foreldrene har utsatt barnet for vold.¹⁸² Om dette uttalte fylkesnemnda:

«For å kunne avgjøre dette må det tas hensyn til om volden er et resultat av innlært kulturell oppdragerpraksis eller om volden fremstår som et resultat av psykopatologi eller andre alvorlige personlige forhold hos foreldrene hvor intensjonen er å skade barnet.»¹⁸³

Med den ovennevnte uttalelsen fastslo fylkesnemnda at voldens bakgrunn har betydning for hvorvidt hjelpetiltak kan avhjelpe omsorgssvikten. Videre la fylkesnemnda til grunn at oppdragervolden hadde bakgrunn i innlært kulturell oppdragelsespraksis, og at foreldrene ikke hadde til intensjon å skade barna. Ved vurderingen av foreldrenes forutsetninger for å motta hjelpetiltak delte fylkesnemnda seg i et flertall og et mindretall. Fylkesnemndas flertall bemerket at foreldrene hadde erkjent omsorgssvikten og at de fremstod som villige til å samarbeide med barneverntjenesten om alternative oppdragelsesstrategier. På bakgrunn av dette kom fylkesnemndas flertall til at foreldrene kunne veiledes, og at hjelpetiltak kunne gi forsvarlige omsorgsbetingelser for barna. Mindretallet kom på sin side til at det ikke var godtgjort at foreldrene hadde evne til å nyttiggjøre seg av hjelpetiltak.

At voldens bakgrunn har betydning for hvorvidt hjelpetiltak kan avhjelpe omsorgssvikten følger også av en dom fra Oslo tingrett avsagt i 2012. I denne dommen kom tingretten til at grunnvilkårene for omsorgsovertakelse både etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c var oppfylt.¹⁸⁴ Fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse ble likevel opphevet, som følge av at tingretten vurderte at omsorgssvikten kunne avhjelpest med hjelpetiltak, jf. bvl. § 4-12 annet ledd annet punktum. Ved vurderingen la tingretten til grunn at volden ikke var utslag av ukontrollert sinne eller intensjon om å skade. Fars uakseptable oppdragelsespraksis hadde bakgrunn i kultur og de særlige utfordringer familien hadde hatt i hjemlandet, og i tiden etter at de kom til Norge. Tingretten la til grunn at bakgrunnen for volden innebar bedre prognoser for at hjelpetiltak kunne avhjelpe omsorgssvikten, enn dersom årsaken til volden hadde vært mangler ved fars evner som omsorgsperson. I tillegg hadde barnets far erkjent at

¹⁸² FNV-2014-375-OPP.

¹⁸³ FNV-2014-375-OPP (tolvte avsnitt fra overskriften «Fylkesnemndas merknader»).

¹⁸⁴ TOSLO-2012-7934-2.

det var galt å utsette barnet for vold, og han hadde innhentet betydelig veiledning for å avhjelpe den uakseptable oppdragelsespraksisen.

Analysen viser at voldens bakgrunn har betydning for hvorvidt omsorgssvikten kan avhjelpes med hjelpetiltak. Flere momenter vil imidlertid være av betydning ved vurderingen. Både erkjennelse av omsorgssvikt, endringsvilje, samarbeidsvilje og forståelse for voldens konsekvenser er viktige momenter ved vurderingen av hvorvidt omsorgssituasjonen kan bli tilfredsstillende for barnet med hjelpetiltak. Det vil bli redegjort for disse momentene i det følgende.

6.2.1.2 Erkjennelse og endringsvilje

Selv om et barn har blitt utsatt for oppdragervold, vil ikke omsorgsovertakelse alltid være nødvendig. Sannsynligheten for at omsorgssvikten vil fortsette må ses i sammenheng med foreldrenes omsorgsevne. Dersom foreldrene viser at de har forutsetninger for å lære andre oppdragelsesstrategier enn vold, kan fylkesnemnda eller retten konkludere med at det ikke er sannsynliggjort at foreldrene vil fortsette å mishandle barna.

Av praksis følger det at foreldrenes erkjennelse av omsorgssvikten og foreldrenes endringsvilje kan være avgjørende for hvorvidt foreldrene anses å ha forutsetninger for å motta hjelpetiltak. Det var tilfellet i en dom fra Borgarting lagmannsrett avsagt i 2017.¹⁸⁵ Saken gjaldt spørsmål om omsorgsovertakelse for to barn på 8 og 11 år. Kommunen mente at det forelå risiko for nye voldshandlinger. På bakgrunn av foreldrenes erkjennelse av voldsutøvelsen og vilje til å lære andre oppdragelsesstrategier, kom lagmannsretten til at foreldrene hadde forutsetninger for å motta hjelpetiltak. Forutsatt at det ble satt inn hjelpetiltak vurderte lagmannsretten at vedtak om omsorgsovertakelse ikke var nødvendig.

Uavhengig av voldsårsak må foreldrene vise at de er mottakelige for veiledning. Mottakelighet for veiledning kan vises gjennom endringsvilje, og en kan vise endringsvilje ved å rette seg etter den veiledning som blir gitt. I en sak fra fylkesnemnda i Sør- og Nord-Trøndelag viste ikke barnets mor at hun var mottakelig for veiledning.¹⁸⁶ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for en fjorten år gammel jente. Fylkesnemnda fant det sannsynlig at jenta hadde blitt utsatt for fysisk og psykisk mishandling av sin mor. Ved vurderingen av om omsorgssvikten kunne avhjelpes med hjelpetiltak bemerket fylkesnemnda at jentas mor

¹⁸⁵ LB-2017-187999.

¹⁸⁶ FNV-2004-152-TRL.

manglet innsikt i egne problemer, var emosjonelt ustabil og ute av stand til å kontrollere eget sinne. Moren hadde også vist at hun ikke klarte å ta til seg råd og veiledning. Jentas mor hadde heller ikke erkjent å ha mishandlet jenta. Med utgangspunkt i mors manglende forutsetninger for å motta hjelpetiltak, kom fylkesnemnda til at hjelpetiltak ikke kunne avhjelpe omsorgssvikten. Fylkesnemnda vurderte at omsorgsovertakelse var nødvendig.

En forelder kan vise positiv endringsvilje uten at hjelpetiltak blir vurdert å kunne skape tilfredsstillende omsorgsforhold for barna på vedtakstidspunktet. Det var tilfellet i en sak fra fylkesnemnda i Oslo og Akershus.¹⁸⁷ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for to barn som følge av oppdragervold. Ved vurderingen av hvorvidt omsorgssituasjonen kunne bli tilfredsstillende for barna med hjelpetiltak, delte fylkesnemnda seg i et flertall og et mindretall. Flertallet i saken fryktet at barnas mor ville fortsette voldsutøvelsen mot barna, selv om hun hadde vist endringsvilje ved å starte veiledning på eget initiativ. Flertallet vurderte det som positivt at barnas mor hadde tatt initiativ til veiledning, men fant ikke dette tilstrekkelig til å trygge barnas omsorgssituasjon på vedtakstidspunktet. Flertallet kom til at omsorgsovertakelse var nødvendig. Fylkesnemndas mindretall vurderte på sin side at det var lite sannsynlig at barnas mor ville fortsette å slå barna. Mindretallet la til grunn at barnas mor hadde forstått alvorret i saken, og hadde vist at hjelpetiltak kunne være anvendelig.

I en sak fra fylkesnemnda i Oppland og Hedmark hadde barnas far erkjent å ha dasket det ene barnet når hun ikke oppførte seg, og etter akuttvedtaket hadde foreldrene vist at de var villige til å samarbeide med barneverntjenesten.¹⁸⁸ På bakgrunn av den samlede omsorgssviktens alvorlighetsgrad kom imidlertid fylkesnemnda til at hjelpetiltak ikke kunne skape en tilfredsstillende omsorgssituasjon for barna. Ved vurderingen av hvorvidt hjelpetiltak kunne skape en tilfredsstillende omsorgssituasjon for barna, la fylkesnemnda til grunn at det i tillegg til oppdragervold forelå mistanke om seksuelle krenkelser rettet mot barnas far.

Fylkesnemnda vurderte at hjelpetiltak ikke ville være aktuelt så lenge foreldrene bodde sammen. Fylkesnemnda traff vedtak om omsorgsovertakelse for begge barna. Saken fastslår at foreldrenes forutsetninger for å motta hjelpetiltak skal vurderes i forhold til den samlede omsorgssviktens alvorlighetsgrad. Erkjennelse og endringsvilje får mindre betydning ved

¹⁸⁷ FNV-2008-420-OSL.

¹⁸⁸ FNV-2017-410-OPP.

vurderingen av foreldrenes omsorgsevne, i tilfeller hvor omsorgssituasjonen er så alvorlig som i denne saken, og foreldrene bor sammen.

6.2.1.3 Forståelse for voldens konsekvenser

Foreldrenes forståelse for voldens konsekvenser er et viktig moment ved vurderingen av hvorvidt foreldrene har forutsetninger for å motta hjelpetiltak. I en Høyesterettsavgjørelse fra 2006 la Høyesterett til grunn at manglende forståelse for omsorgssviktenes konsekvenser, innebar dårligere forutsetninger for endring i omsorgssituasjonen.¹⁸⁹ Saken gjaldt overprøving av vedtak om omsorgsovertakelse for en 14 år gammel jente. Ved vurderingen av morens omsorgsevne bemerket Høyesterett at moren manglet forståelse for voldens konsekvenser. Herunder viste Høyesterett til en psykologs uttalelse om vanskeligheten ved å endre personer som benytter seg av fysisk eller psykisk mishandling som kommunikasjon.¹⁹⁰ Høyesterett bemerket også at jenta, som følge av den alvorlige omsorgssvikten, hadde behov for å fortsette sin positive utvikling utenfor hjemmet. På bakgrunn av morens manglende forutsetning for å motta hjelpetiltak og jentas behov for en fortsatt positiv utvikling, kom Høyesterett til at hjelpetiltak ikke kunne avhjelpe omsorgssvikten.

I en dom fra Borgarting lagmannsrett avsagt i 2013 vurderte lagmannsretten at foreldrenes manglende erkjennelse og forståelse for voldens konsekvenser, medførte begrenset endringsvilje og læringspotensiale hos foreldrene.¹⁹¹ Saken gjaldt fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse og fastsettelse av samvær for to barn. Lagmannsretten fant det sannsynlig at barnas far hadde slått barna hardt ved flere anledninger. Barnas mor hadde heller ikke vært i stand til å hindre voldsutøvelsen mot barna. Hun hadde anført at hun kunne flytte fra barnefaren, men verken hun eller barnas far underbygget at dette var et reelt alternativ. Lagmannsretten la følgelig ingen vekt på denne muligheten. På bakgrunn av foreldrenes manglende erkjennelse og forståelse for voldens konsekvenser, kom lagmannsretten til at hjelpetiltak ikke i tilstrekkelig grad kunne avhjelpe omsorgssvikten. I likhet med tingretten fant lagmannsretten at omsorgsovertakelse var nødvendig. Saken bekrefter at foreldrenes erkjennelse og forståelse for voldens konsekvenser er viktige forhold ved vurderingen av foreldrenes omsorgsevne, herunder om hjelpetiltak kan avhjelpe omsorgssvikten. Saken belyser i tillegg at en forelder kan miste omsorgen for barna sine, selv om vedkommende ikke har vært den som har utsatt barna for vold. Foreldrenes omsorgsevne vurderes samlet. Det å

¹⁸⁹ Rt. 2006 s. 1308 (avsnitt 63).

¹⁹⁰ Rt. 2006 s. 1308 (avsnitt 63).

¹⁹¹ LB-2013-58958.

ikke være i stand til å avverge vold fra den andre forelder, begrenser forelderens omsorgsevne.

Både manglende erkjennelse av omsorgssvikten og manglende forståelse for voldens konsekvenser, kan medføre at hjelpetiltak vurderes å ikke kunne skape tilfredsstillende omsorgsforhold for barnet i hjemmet. Det var tilfellet i en sak fra Oslo tingrett.¹⁹² Saken gjaldt rettslig prøving av vedtak om omsorgsovertakelse for en 17 år gammel gutt. Ved vurderingen av om barnets far kunne tilfredsstillende sønnens omsorgsbehov, bemerket tingretten at guttens far ikke hadde erkjent voldsutøvelsen. Guttens far hadde heller ikke vist forståelse for voldens konsekvenser, eller for guttens situasjon og behov. Tingretten kom således til at omsorgsovertakelse var nødvendig.

I en sak fra fylkesnemnda i Agder hadde barnets mor erkjent voldsutøvelsen mot barnet, men manglet forståelse for hvorfor hun ikke kunne slå barnet.¹⁹³ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for en 16 år gammel jente. Fylkesnemnda fant det sannsynlig at jenta var utsatt for oppdragervold med bakgrunn i innlært kulturell oppdragelsespraksis. Fylkesnemnda bemerket at morens voldsbruk hadde vært et tema i flere samtaler mellom barnets mor og barneverntjenesten. Til tross for disse samtalene hadde ikke volden opphørt. Fylkesnemnda la til grunn at voldsutøvelsen så ut til å være dypt festet i mors handle- og tenkemåte, og bemerket at moren ikke hadde vist noen forståelse for hvorfor hun ikke kunne slå barnet. På bakgrunn av morens manglende forståelse for hvorfor hun ikke kunne slå barnet, vurderte fylkesnemnda at hjelpetiltak ikke kunne endre morens handlemønster. Fylkesnemnda fant det sannsynlig at volden ville fortsette dersom jenta flyttet hjem til moren igjen. Omsorgsovertakelse ble ansett nødvendig.

6.2.1.4 Oppsummering

I tilfeller der foreldrene har utøvd vold på bakgrunn av innlært kulturell oppdragelsespraksis, kan foreldrene få hjelp til å rette opp den uakseptable omsorgssituasjonen ved å lære alternative oppdragelsesstrategier. Slik hjelp forutsetter imidlertid at foreldrene har erkjent omsorgssvikten eller vist at de er villige til å endre den uakseptable oppdragelsespraksisen. I tillegg forutsetter hjelpetiltak at foreldrene forstår hvorfor de ikke skal utsette barna for vold.

¹⁹² TOSLO-2015-36366.

¹⁹³ FNV-2009-293-AGD.

Av analysen følger det at manglende erkjennelse av voldsutøvelsen, manglende endringsvilje og manglende forståelse for voldens konsekvenser gjennomgående medfører at omsorgsovertakelse anses nødvendig. Manglende erkjennelse kan skyldes flere forhold. For det første kan den manglende erkjennelsen skyldes at foreldrene ikke ønsker å bidra til sin egen domfellelse, som følge av at vold mot barn er straffbart i Norge. Foreldrene kan også la være å erkjenne voldsutøvelsen mot barnet, som følge av at de ikke ser på handlingene som vold. Fysisk avstraffelse regnes ikke som vold i alle land og kulturer. I tillegg kan manglende erkjennelse komme av at foreldre fra andre kulturer frykter at erkjennelsen vil påføre familien skam og tap av ære.¹⁹⁴ Selv om foreldrene ikke erkjenner voldsutøvelsen, men viser endringsvilje og endringspotensiale, skal i utgangspunktet hjelpetiltak forsøkes før et eventuelt vedtak om omsorgsovertakelse treffes.

6.2.2 Barnets omsorgsbehov

Foreldrenes omsorgsevne skal vurderes opp mot barnets omsorgsbehov. En dom fra Gulating lagmannsrett avsagt i 2014 kan illustrere denne vurderingen.¹⁹⁵ Saken gjaldt rettslig overprøving av fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse og samvær for tre barn. Omsorgssvikten hjemme hos foreldrene hadde blant annet omfattet grensesetting i form av ris, slag og kjefting. Barna hadde også vært vitne til voksenkonflikter og vold fra foreldrene mot søsken. På bakgrunn av omsorgssvikten hadde alle barna et spesielt behov for stabile og trygge omsorgsforhold. Et av barna var født med kromosomfeil, og for dette barnet var behovet for stabile rammer og trygghet i omsorgssituasjonen ekstra viktig. Ved vurderingen av hvorvidt omsorgssituasjonen kunne bli tilfredsstillende hjemme hos foreldrene med hjelpetiltak, bemerket lagmannsretten at foreldrene manglet forståelse for barnas utfordringer og særlige omsorgsbehov. På bakgrunn av foreldrenes manglende forståelse og barnas særskilte omsorgsbehov, kom lagmannsretten til at omsorgssituasjonen ikke kunne bli tilfredsstillende for barna med hjelpetiltak.

En positiv utvikling i biologisk familie kan medføre at omsorgssituasjonen på domstidspunktet vurderes som god nok for barnet. Det var tilfellet i en dom fra Borgarting lagmannsrett avsagt i 2016.¹⁹⁶ I denne saken vurderte lagmannsretten at barnets foreldre og situasjonen i hjemmet hadde forandret seg på en slik måte at omsorgssituasjonen kunne bli

¹⁹⁴ <https://ndla.no/subjects/subject:18/topic:1:185337/topic:1:55191/resource:1:63756> (01.05.2019).

¹⁹⁵ LG-2014-5940.

¹⁹⁶ LB-2016-140049.

tilfredsstillende for barnet med hjelpetiltak. Saken gjaldt rettslig overprøving av vedtak om omsorgsovertakelse for en nesten 14 år gammel jente. På bakgrunn av de sakkyndiges vurderinger fastslo lagmannsretten at jenta var sårbar og hadde særskilte omsorgsbehov. Ved vurderingen av hvorvidt foreldrenes omsorgsevne ville tilfredsstillende jentas særskilte omsorgsbehov, bemerket lagmannsretten at situasjonen i hjemmet hadde forandret seg. Endringene bestod blant annet i at jentas far jobbet mindre og at foreldrene hadde omsorg for færre barn. På bakgrunn av forandringene i hjemmet vurderte lagmannsretten at foreldrenes omsorg ville være lettere tilgjengelig for jenta. Under partsforklaringene for lagmannsretten hadde foreldrene også gitt uttrykk for at de var villige til å motta hjelp. Foreldrene hadde også vist evne til å samarbeide med barnevernet etter plasseringen av barna. På bakgrunn av endringene i hjemmet og foreldrenes samarbeidsvilje kom lagmannsretten til at omsorgsovertakelsen ikke lenger var nødvendig.

Det stilles høyere krav til foreldrenes omsorgsevne i tilfeller hvor barnet har særskilte omsorgsbehov. En dom fra Gulating lagmannsrett avsagt i 2013 er illustrerende for dette tilfellet.¹⁹⁷ Saken gjaldt overprøving av et fylkesnemndsvedtak om omsorgsovertakelse for to barn. Barna hadde hatt en utrygg og ustabil omsorgssituasjon. De hadde vært vitne til mange voksenkonflikter, fars voldsbruk mot mor og de hadde også selv blitt utsatt for vold av begge foreldrene. Barna hadde blitt diagnostisert med post-traumatisk stresslidelse (PTSD), og ble ansett å ha særskilte omsorgsbehov. Etter akutt plasseringen av barna hadde foreldrene fått en mer stabil livssituasjon enn tidligere. Foreldrene arbeidet, de hadde deltatt på foreldreveiledningskurs, far hadde gjennomført sinnemestringskurs og foreldrene uttrykte vilje til å samarbeide med barnevernet. Til tross for foreldrenes endringsvilje kom lagmannsretten til at foreldrene ikke kunne tilfredsstillende barnas særskilt krevende omsorgsbehov. Barnas diagnoser, foreldrenes omsorgshistorikk og sakkyndig vurdering om barnas omsorgsbehov underbygget dette. Barna hadde behov for tett oppfølging i trygge og stabile omgivelser. Omsorgsovertakelse ble ansett nødvendig og anken over fylkesnemndsvedtaket ble forkastet. Avgjørelsen fastslår at barnets omsorgsbehov er av stor betydning ved vurderingen av hvorvidt vedtak om omsorgsovertakelse er nødvendig.

Foreldrenes omsorgsevne skal vurderes samlet. I en dom fra Ryfylke tingrett avsagt i 2006 vurderte tingretten hvorvidt fars omsorgsevne kunne kompensere for mors.¹⁹⁸ Saken gjaldt

¹⁹⁷ LG-2013-89611.

¹⁹⁸ TRYFY-2006-4525.

overprøving av et vedtak om omsorgsovertakelse for to jenter på over 12 år. Barna hadde blant annet blitt utsatt for fysisk avstraffelse. Retten foretok en grundig vurdering av foreldrenes omsorgsevne og barnas omsorgsbehov. Mor ble vurdert å ha manglende omsorgsevne, som følge av en personlighetsforstyrrelse. Hun var blant annet ustabil i sin fungering, hadde utfordringer med aggresjon og mestret i liten grad å utvikle gjensidig kontakt med barna. På bakgrunn av mors begrensede omsorgsevne vurderte retten hvorvidt fars omsorgsevne kunne kompensere for mors. Retten bemerket at den fikk inntrykk av far som en forstandig og reflektert mann. Han ble ansett å være i stand til å ta lærdom av det som hadde skjedd. Det positive inntrykket far ga retten bidro til at fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse ble opphevet for den ene jenta. Far ble ansett å ha god nok omsorgsevne i forhold til hennes ordinære omsorgsbehov. Hans omsorgsevne ble derimot ikke ansett tilfredsstillende i forhold til den andre jentas særskilte omsorgsbehov. Jenta hadde behov for oppfølging på grunn av adferdsvansker. Far hadde vært fraværende i store deler av jentas oppvekst og kontakten mellom dem var dårlig. Fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse ble opprettholdt for denne jenta.

Det er ikke uvanlig at omsorgssvikten et barn utsettes for resulterer i økte omsorgsbehov hos barnet. Av praksis følger det at barn som har opplevd alvorlig omsorgssvikt har behov for trygge, stabile og forutsigbare omsorgspersoner. Det kan i denne sammenheng vises til en sak fra fylkesnemnda i Hordaland/Sogn og Fjordane.¹⁹⁹ Saken gjaldt begjæring om omsorgsovertakelse for fire barn i alderen tre til fjorten år. Barna hadde blitt utsatt for omfattende fysisk avstraffelse fra begge foreldrene. På bakgrunn av den alvorlige omsorgssvikten vurderte fylkesnemnda at barna hadde særskilte og omfattende omsorgsbehov. Herunder la fylkesnemnda til grunn at barna hadde behov for tett og trygg oppfølging, og hjelp til å bearbeide den utrygge omsorgssituasjonen de hadde levd under. Ved vurderingen av om foreldrenes omsorgsevne kunne gi barna en tilfredsstillende omsorgssituasjon med hjelpetiltak, bemerket fylkesnemnda at foreldrene hadde erkjent voldsutøvelsen og vist forståelse for voldens konsekvenser for barna. Samtidig la fylkesnemnda til grunn at foreldrene hadde mottatt veiledning tidligere, uten at voldsutøvelsen mot barna hadde opphørt. På bakgrunn av barnas umiddelbare behov for trygghet og omsorg, og det faktum at veiledning ikke hadde fungert tidligere, kom fylkesnemnda til at omsorgssituasjonen ikke kunne bli tilfredsstillende for barna på

¹⁹⁹ FNV-2016-3798-HSF.

vedtakstidspunktet. Fylkesnemnda la til grunn at foreldrene hadde behov for omfattende veiledning og tid til å innarbeide alternative oppdragelsesmetoder. Vedtaket fastslår at foreldrenes omsorgsevne må tilsvare barnas omsorgsbehov på vedtakstidspunktet.

Det kan ta tid å forbedre omsorgsevnen til et nivå som tilsvare barnets omsorgsbehov. I en sak fra fylkesnemnda i Hordaland/Sogn og Fjordane avsagt i 2013 hadde foreldrene forstått at vold mot barn er forbudt i Norge, og de hadde vist at de var villige til å samarbeide med barnevernet om alternative oppdragelsesmetoder.²⁰⁰ Ved spørsmålet om foreldrene kunne gi barna tilfredsstillende omsorg med det samme delte fylkesnemnda seg i et flertall og et mindretall. Flertallet la til grunn at alle barna hadde særlige omsorgsbehov. De hadde adferdsvansker, og jenta var i tillegg sårbar. Flertallet bemerket at foreldrene i sine forklaringer ikke viste at de hadde den nødvendige sensitivitet i forhold til barnas spesielle omsorgsbehov. Foreldrene avviste at barna hadde vansker, og hevdet at de ikke hadde sett adferd som tydet på det hjemme. På bakgrunn av foreldrenes forklaringer fant ikke flertallet det sannsynlig at foreldrenes omsorgsevne ville tilfredsstille barnas omsorgsbehov, uten først å ha gjennomgått ytterligere veiledning. Selv om foreldrene hadde forstått at vold mot barn er forbudt i Norge, var ikke alternative oppdragelsesmetoder integrert enda. Det forelå dermed en risiko for omsorgssvikt. Mindretallet bestående av alminnelig medlem, kom på sin side til at saken og plasseringen av barna utenfor hjemmet, var en så kraftig vekker for foreldrene at de mest sannsynlig ikke ville slå barna igjen. Mindretallet mente foreldrenes mottakelighet for veiledning og tilsyn i hjemmet, kunne gi barna tilfredsstillende omsorg med det samme.

6.2.2.1 Oppsummering

Analysen av barnets omsorgsbehov fastslår at foreldrenes omsorgsevne skal vurderes opp mot barnets omsorgsbehov. I tillegg følger det av analysen at foreldrenes omsorgsevne kan ha endret seg etter plassering, slik at foreldrene kan tilfredsstille barnets omsorgsbehov. I tilfeller hvor barnet har særskilte omsorgsbehov følger det av analysen at det stilles høyere krav til foreldrenes omsorgsevne. Omsorgssvikten barnet har vært utsatt for kan ha resultert i økte omsorgsbehov hos barnet, som foreldrene ikke nødvendigvis kan tilfredsstille med ordinære omsorgsevner. Barnets forutsetninger for å motta foreldrenes omsorg er av betydning for hvorvidt omsorgssituasjonen kan bli tilfredsstillende for barnet med hjelpetiltak. Et barn med ordinære omsorgsbehov kan få tilfredsstillende omsorg fra foreldre med ordinære omsorgsevner. Et barn med særskilte omsorgsbehov vil derimot ha behov for

²⁰⁰ FNV-2013-178-HSF.

omsorgspersoner med tilsvarende omsorgsevne. I tillegg følger det av analysen at det kan ta tid for foreldrene å innarbeide nye oppdragelsesstrategier, slik at hjelpetiltak ikke alltid kan skape tilfredsstillende omsorgsforhold for barnet på vedtakstidspunktet.

6.2.3 Relasjonen mellom barnet og foreldrene

Av praksis følger det at relasjonen mellom barnet og foreldrene kan være så skadet at hjelpetiltak ikke vil avhjelpe omsorgssvikten. Det var tilfellet i en sak fra fylkesnemnda i Telemark.²⁰¹ Saken gjaldt spørsmål om omsorgsovertakelse for to barn på 4 og 7 år.

Fylkesnemnda fant det sannsynlig at barna var utsatt for oppdragervold. Ved vurderingen av foreldrenes omsorgsevne la fylkesnemnda til grunn at opplysningene i saken indikerte at samspillet mellom foreldrene og barna var dårlig og avflatet. Relasjonen mellom barna og foreldrene var skadet, og barna viste tydelige tegn på tilknytningsvansker. Tilknytningen mellom barna og far ble ansett utrygg, og mor hadde ikke vært i stand til å beskytte barna mot vold fra far. Barnas mor hadde også selv blitt slått foran barna. På bakgrunn av mors manglende beskyttelse av barna kom fylkesnemnda til at det var liten grunn til å tro at hun kunne fungere som en trygg omsorgsperson for barna. Selv om foreldrene ytret ønske om å motta hjelpetiltak, kom fylkesnemnda til at barnas relasjon til foreldrene var for skadet til at hjelpetiltak ville avhjelpe omsorgssvikten. Fylkesnemnda fattet vedtak om omsorgsovertakelse. Vedtaket fastslår at relasjonen mellom barna og foreldrene har betydning for hvorvidt hjelpetiltak kan avhjelpe omsorgssvikten.

Hjelpetiltak kan ikke alltid bygge opp en trygg og utviklingsstøttende tilknytning mellom foreldre og barn. Det var tilfellet i en sak fra fylkesnemnda i Telemark avsagt i 2017.²⁰² Saken gjaldt spørsmål om omsorgsovertakelse for en nesten 12 år gammel gutt. Ved vurderingen av hvorvidt hjelpetiltak kunne skape en tilfredsstillende omsorgssituasjon for gutten bemerket fylkesnemnda at gutten var sårbar og manglet tilknytning til sin mor. Fylkesnemnda bemerket også at gutten hadde et veldig lite familienettverk å støtte seg til. Familienettverket bestod bare av mor og mormor. Guttens mor hadde gitt uttrykk for at hun var positiv til å motta hjelpetiltak, og til å samarbeide med barneverntjenesten. Selv om mor hadde sagt seg villig til å samarbeide med barneverntjenesten, vurderte fylkesnemnda at hjelpetiltak ikke ville skape tilfredsstillende omsorgsforhold for barnet. Herunder la fylkesnemnda til grunn at guttens motvilje mot å flytte hjem til sin mor hadde bakgrunn i mer enn at han var redd for fysisk

²⁰¹ FNV-2017-122-TEL.

²⁰² FNV-2017-260-TEL.

vold. Fylkesnemnda bemerket at relasjonen mellom barnet og moren var skadet, og vurderte at selv omfattende hjelpetiltak ikke kunne bygge opp en trygg og utviklingsstøttende tilknytning mellom gutten og moren igjen. Fylkesnemnda kom til at omsorgsovertakelse var nødvendig.

6.2.4 Vurdering av barnets beste

Et vedtak om omsorgsovertakelse skal bygge på en vurdering av hva som vil være til barnets beste, og ved vurderingen skal det legges vekt på å gi barnet stabil voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen, jf. bvl. § 4-1. Foreldrenes evne til å ivareta barnets omsorgsbehov danner grunnlaget for barnets beste-vurderingen. Dersom foreldrene ikke kan tilfredsstill barnets behov for stabil voksenkontakt, kontinuitet i omsorgen, trygghet og eventuelt andre særskilte behov, vil omsorgsovertakelse normalt være det beste alternativet for barnet. Det er imidlertid flere forhold som kan gi uttrykk for barnets beste, og som skal tas i betraktning i barnets beste-vurderingen. Barnets mening, barnets atferd og barnets behov for å opprettholde sin kulturbakgrunn er forhold som kan gi uttrykk for barnets beste. Betydningen av disse forholdene i barnets beste-vurderingen vil analyseres i det følgende.

6.2.4.1 Barnets mening og atferd

Som nevnt tidligere i avhandlingen har barn rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og barnets mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med barnets alder og utvikling, jf. GrL. § 104 første ledd annet punktum.²⁰³

Av en Høyesterettsavgjørelse fra 2006 følger det at barnets ønske om å flytte hjem må vurderes opp mot risikoen for skade under foreldrenes omsorg.²⁰⁴ Saken gjaldt overprøving av vedtak om omsorgsovertakelse for en 14 år gammel jente. Ved vurderingen av barnets beste bemerket Høyesterett at jentas atferd og utvikling hadde bedret seg etter at hun flyttet fra sin mor. Høyesterett hadde også lagt til grunn at jentas mor ikke var mottakelig for hjelpetiltak,²⁰⁵ og at det forelå en risiko for både fysisk og psykisk mishandling ved en eventuell hjemflytting. Jenta hadde begrunnet sitt ønske om hjemflytting i at det var hos sin biologiske mor hun hadde tilknytning og tilhørighet. På bakgrunn av skaderisikoen ved en eventuell hjemflytting kom imidlertid Høyesterett til at jentas ønske om å få flytte tilbake til sin mor, ikke kunne tillegges avgjørende vekt i barnets beste-vurderingen. Jentas positive utvikling i

²⁰³ Se også bvl. § 1-6, bvl. § 6-3 og Barnekonvensjonen artikkel 12.

²⁰⁴ Rt. 2006 s. 1308.

²⁰⁵ Se oppgavens kapittel 6.2.1.3.

fosterhjemmet underbygget at omsorgsovertakelse var til jentas beste. Høyesterett stadfestet derfor lagmannsrettens dom.

Barnets mening kan være preget av lojalitetskonflikt. I en dom fra Gulating lagmannsrett avsagt i 2014 kom lagmannsretten til at det ene barnets mening ikke ga uttrykk for hva som var til det beste for han.²⁰⁶ Saken gjaldt rettslig prøving av fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse og samvær for tre barn. Barnas omsorgssituasjon var preget av både fysisk og psykisk vold. På bakgrunn av voldens omfang kom lagmannsretten til at vilkårene i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c var oppfylt.²⁰⁷ Ved vurderingen av barnas beste ble barna hørt gjennom sin talsperson, en rettsoppnevnt psykolog. To av barna hadde gjennom talspersonen gitt uttrykk for at de trivdes i fosterhjemmene sine og at det var der de ville bo. Barna var 11 år og fremsto som oppriktige overfor talspersonen. På bakgrunn av barnas alder og deres reflekterte meninger om ønsket bosted, vurderte lagmannsretten at det var grunn til å tillegge deres meninger vekt. Det eldste barnet på 16 år hadde imidlertid gitt uttrykk for at han ønsket å flytte hjem til foreldrene. Guttens forklaringer ble imidlertid ikke ansett å gi uttrykk for guttens beste. Om dette uttalte lagmannsretten:

«Hans standpunkt fremstår klart preget av lojalitetskonflikt, ansvars- og skyldfølelse overfor foreldre og søsken. Han fremstår som traumatisert og ulykkelig, med behov for profesjonell hjelp til sin psykiske helse.»²⁰⁸

Uttalelsen viser at barnets mening ikke alltid gir uttrykk for barnets beste. Lagmannsretten konkluderte med at det beste for alle barna var å forbli i sine respektive fosterhjem. Omsorgsovertakelse ble følgelig ansett nødvendig og anken ble forkastet.

Det kan være utfordrende for et barn å fortelle at det ikke lenger ønsker å bo sammen med sine biologiske foreldre. Barnet kan oppleve å stå i lojalitetskonflikt til foreldrene. Det var tilfellet i en dom fra Gulating lagmannsrett avsagt i 2013.²⁰⁹ Overfor den sakkyndige ga barna uttrykk for at de ønsket å bli boende i fosterhjemmene sine. Dette uttrykte de til tross for lojalitetskonflikt og savn etter sine biologiske foreldre. Om dette har lagmannsretten uttalt:

²⁰⁶ LG-2014-5940.

²⁰⁷ Se oppgavens kapittel 6.1.2.2.

²⁰⁸ LG-2014-5940 (se slutten av lagmannsrettens bemerkninger).

²⁰⁹ LG-2013-89611.

«Når barna til tross for sin lojalitetskonflikt til foreldrene og naturlige savn av hjemmet, likevel sier at de ønsker å bo i sine respektive fosterhjem, er det grunn til å høre dem på dette.»²¹⁰

På bakgrunn av foreldrenes begrensede omsorgsevne,²¹¹ barnas særskilte omsorgsbehov og barnas mening, kom lagmannsretten til at omsorgsovertakelse var nødvendig og til det beste for barna. Saken viser at barnas mening er viktig ved vurderingen av barnas beste.

I en dom fra Oslo tingrett avsagt i 2015 ga barnet på 17 år klart uttrykk for at han ikke ville bo sammen med sin far.²¹² Saken gjaldt rettslig prøving av vedtak om omsorgsovertakelse og fastsettelse av samvær. Ved vurderingen av barnets beste bemerket tingretten at gutten hadde hatt en positiv utvikling etter at han ble plassert i fosterhjem. Videre pekte retten på at gutten klart hadde gitt uttrykk for at han ikke ønsket å bo sammen med sin far. Gutten trivdes i fosterhjemmet, og tingretten kom til at guttens ønske om å forbli der måtte tillegges betydelig vekt, jf. bvl. § 6-3. På bakgrunn av fars manglende forutsetninger for å motta hjelpetiltak,²¹³ guttens positive utvikling i fosterhjemmet og guttens klare mening om ønsket bosted, kom tingretten til at vedtak om omsorgsovertakelse var nødvendig og til barnets beste.

Ved vurderingen av hva som vil være til det beste for barnet, vil vanligvis barnets mening tillegges vekt. Barnets mening gir imidlertid ikke alltid uttrykk for barnets beste. Det var tilfellet i en sak fra fylkesnemnda i Hordaland/Sogn og Fjordane.²¹⁴ Saken gjaldt spørsmål om omsorgsovertakelse for tre barn. Ved vurderingen av barnas beste viste fylkesnemnda først til barnas uttalelser. Gjennom talsperson hadde det ene barnet gitt klart uttrykk for at han ville flytte hjem til sine foreldre igjen. Det andre barnet hadde uttalt at hun ville flytte hjem igjen, samtidig som hun uttrykte engstelse for dette. Hun hadde også gitt uttrykk for at hun trivdes i beredskapshjemmet. Det tredje barnet hadde ikke uttalt seg til talsperson, men hadde vist tilknytning til beredskapsmor. Fylkesnemnda bemerket at alle barna hadde hatt en forbedring i atferd etter plassering i beredskapshjemmet. På bakgrunn av omsorgssvikten og barnas positive utvikling etter plassering i beredskapshjemmet, vurderte fylkesnemnda at barnas beste var fortsatt plassering utenfor hjemmet. Fylkesnemnda vurderte at barnas uttalelser om

²¹⁰ LG-2013-89611 (niende avsnitt i lagmannsrettens bemerkninger).

²¹¹ Se oppgavens kapittel 6.2.2.

²¹² TOSLO-2015-36366.

²¹³ Se oppgavens kapittel 6.2.1.3.

²¹⁴ FNV-2013-178-HSF.

hjemflytting ikke ga uttrykk for barnas beste, og uttalelsene ble dermed ikke tillagt avgjørende vekt i vurderingen av barnas beste.

Av praksis følger det at barnets utvikling kan gi uttrykk for barnets beste. Det var tilfellet i en sak fra fylkesnemnda i Telemark avsagt i 2017.²¹⁵ Saken gjaldt spørsmål om omsorgsovertakelse for to barn på 4 og 7 år. Ved vurderingen av barnas beste la fylkesnemnda til grunn at barna hadde respondert positivt på de endrede omsorgsrammene etter akutt plasseringen. Gjennom talsperson hadde imidlertid det eldste barnet ytret ønske om å få flytte hjem igjen. Fylkesnemnda kom til at barnet ikke hadde innsikt i egne omsorgs- og utviklingsmessige behov, og barnets mening ble således ikke tillagt avgjørende vekt i saken. Fylkesnemnda kom til at omsorgsovertakelse var nødvendig for å bevare barnas positive utvikling.

I en sak fra fylkesnemnda i Troms og Finnmark avsagt i 2007 kom fylkesnemnda til at omsorgssvikten var av en så alvorlig karakter at barnas mening ikke kunne tillegges avgjørende vekt i barnets beste-vurderingen.²¹⁶ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for to gutter på 7 og 14 år. Ved vurderingen av barnas beste bemerket fylkesnemnda at begge barna hadde ytret ønske om å bo hos foreldrene, selv om omsorgssituasjonen i hjemmet hadde vært preget av oppdragervold. Fylkesnemnda vurderte barnas standpunkt, men kom til at barnas mening ikke ga uttrykk for barnas beste. Fylkesnemnda bemerket at barnas omsorgssituasjon i hjemmet hadde medført en betydelig risiko for skjevutvikling av barna. Fylkesnemnda hadde også vurdert at foreldrene ikke var mottakelige for endring. På bakgrunn av foreldrenes manglende mottakelighet for endring og omsorgssviktens alvorlighetsgrad, konkluderte fylkesnemnda med at omsorgsovertakelse var nødvendig og til barnas beste. Vedtaket bekrefter at barnets beste-vurderingen må vurderes i lys av omsorgssituasjonens alvorlighetsgrad.

6.2.4.2 Oppsummering

Av analysen følger det at barnets beste er et viktig overordnet prinsipp i saker om omsorgsovertakelse. Analysen viser også at det er flere forhold som kan gi uttrykk for barnets beste, herunder barnets mening og barnets atferd. I tillegg må risikoen for skade under foreldrenes omsorg tas i betraktning i barnets beste-vurderingen. Barnets mening, barnets

²¹⁵ FNV-2017-122-TEL.

²¹⁶ FNV-2007-60-TRO.

atferd og risikoen for skade under foreldrenes omsorg er forhold som ikke alltid trekker i samme retning. Barnet kan ytre ønske om å få bo hos sine biologiske foreldre uten at fylkesnemnda eller retten vurderer at en hjemflytting vil være til barnets beste. Barnets ønske om å bo hos sine biologiske foreldre kan være preget av lojalitetskonflikt, og av analysen følger det at barnet ikke alltid vurderes å ha innsikt i egne omsorgsbehov. Hvilken vekt barnets mening tillegges i saker om omsorgsovertakelse avhenger blant annet av barnets alder, modenhet, hvor konsekvent barnets mening har vært over tid og om barnet vurderes å ha innsikt i egne omsorgsbehov. Hvilket omsorgsalternativ som vil være til barnets beste beror på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.

6.2.4.3 Kulturhensyn

Som nevnt tidligere i oppgaven skal kulturhensyn inkluderes i barnets beste-vurderingen i saker hvor barnet har en annen kulturbakgrunn.²¹⁷ Når fylkesnemnda eller retten skal vurdere hva som er best for et barn med en annen kulturbakgrunn, skal de ta hensyn til barnets behov for å utøve sine kulturelle rettigheter kollektivt. Kultur er en viktig del av barnets identitetsutvikling og det er dermed viktig å ta hensyn til barnets kulturelle bakgrunn i saker om omsorgsovertakelse.²¹⁸

I en dom fra Borgarting lagmannsrett avsagt i 2016 kom lagmannsretten til at barnets mening og behov for å opprettholde sin kulturbakgrunn, talte for en tilbakeføring av barnet til foreldrene.²¹⁹ Saken gjaldt rettslig overprøving av vedtak om omsorgsovertakelse for en nesten 14 år gammel jente. Jenta ønsket å få flytte hjem til foreldrene igjen og uttrykte behov for å ivareta sin to-kulturelle identitet. Jenta hadde behov for kulturell støtte og forståelse, noe hun ikke følte hun fikk i sin norske fosterfamilie. Selv om lagmannsretten vurderte jentas omsorgssituasjon som usikker, kom lagmannsretten til at det beste for jenta ville være å flytte tilbake til foreldrene. Jentas mening og behov for å ivareta sin to-kulturelle identitet ble tillagt betydelig vekt ved vurderingen.

Selv om kultur er et av flere viktige hensyn ved vurderingen av hvilket tiltak som vil være til det beste for barnet, hender det at hensynet må vike til fordel for andre hensyn eller behov. Det var tilfellet i en dom fra Borgarting lagmannsrett avsagt i 2013.²²⁰ Saken gjaldt

²¹⁷ Se oppgavens kapittel 2.1.

²¹⁸ Marianne Rugkåsa, Signe Ylvisaker og Ketil Eide, *Barnevern i et minoritetsperspektiv*, Oslo 2017 s. 25.

²¹⁹ LB-2016-140049.

²²⁰ LB-2013-58958.

fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse og fastsettelse av samvær for to barn. Foreldrene hadde anført at barnas kulturelle og religiøse bakgrunn tilsa at det beste for barna var å vokse opp sammen med foreldrene. Herunder uttalte lagmannsretten at:

«Lagmannsretten legger til grunn at det ved vurderingene av hva som er til et barns beste, generelt vil være relevant å ta hensyn til barnets kulturelle og religiøse bakgrunn. Men dette hensynet kan ikke tillegges avgjørende vekt i denne saken så lenge mer grunnleggende behov står i fare ved en tilbakeføring.»²²¹

Med denne uttalelsen viser lagmannsretten at kulturhensyn i enkelte tilfeller må vike til fordel for mer grunnleggende behov, som beskyttelse av liv og helse. På grunn av risikoen for at barna igjen skulle bli utsatt for vold ved en hjemflytting, fant lagmannsretten at det av hensyn til barnas beste var nødvendig med omsorgsovertakelse. Hensynet til ivaretagelse av barnas kulturbakgrunn måtte vike til fordel for barnas sikkerhet. Av denne avgjørelsen følger det at hensynet til å opprettholde barnas kulturbakgrunn har liten selvstendig betydning. Hensynet vil ikke tillegges avgjørende vekt, så lenge mer grunnleggende behov står i fare ved en tilbakeføring.

I en dom fra Borgarting lagmannsrett avsagt i 2017 kom lagmannsretten til at det var lite sannsynlig at oppdragervolden som foreldrene hadde utøvd ville fortsette.²²² Selv om lagmannsretten fant at grunnvilkårene i bvl. § 4-12 første ledd ikke lenger var oppfylt, foretok lagmannsretten likevel en vurdering av hva som var til barnas beste. Innunder barnets beste-vurderingen påpekte lagmannsretten at en omsorgsovertakelse på sikt kunne medføre at barna mistet sin kulturelle tilknytning, herunder sitt morsmål. Ved å miste morsmålet bemerket lagmannsretten at barna kunne få problemer med å kommunisere med sine biologiske foreldre og slekt. I denne saken hadde også jenta over tid uttrykt et klart ønske om å få flytte hjem. Gutten hadde endret mening og ønsket på domstidspunktet en plassering utenfor hjemmet. På bakgrunn av at grunnvilkårene for omsorgsovertakelse ikke lenger var oppfylt og at kulturhensyn talte for en hjemflytting, tilla ikke lagmannsretten guttens mening avgjørende vekt i barnets beste-vurderingen. Lagmannsretten konkluderte med at en tilbakeføring til foreldrene ville være den beste løsningen for barna. Avgjørelsen fastslår at hensynet til kultur kan ivaretas ved å tilbakeføre barna til foreldrene.

²²¹ LB-2013-58958 (se slutten av lagmannsrettens bemerkninger).

²²² LB-2017-187999.

I en dom fra Ryfylke tingrett avsagt i 2006 hadde begge barna ytret et ønske om å få flytte hjem.²²³ Det ene barnet ble hørt på dette. Ved vurderingen av barnets beste vektla tingretten at barnet hadde en annen kulturbakgrunn. Tingretten vurderte at barnet hadde større mulighet til å opprettholde sin kulturtilknytning, dersom hun flyttet hjem igjen. Barnet hadde også vist at hun var i stand til å stå opp for seg selv, og melde ifra dersom det oppsto uholdbare situasjoner i hjemmet. Tingretten kom dermed til at det beste for jenta var å få flytte hjem igjen. Det andre barnet hadde særskilte omsorgsbehov. Tingretten kom til at foreldrene verken alene eller med hjelpetiltak var i stand til å ivareta denne jentas omsorgsbehov.²²⁴ Hensynet til å sikre barnet en mest mulig utviklingsfremmende omsorg ble tillagt større vekt enn barnets ønske om å få flytte hjem. Om dette uttalte tingretten:

«I en slik situasjon er det ikke utslagsgivende at hun har gitt uttrykk for at hun ønsker å flytte hjem, og heller ikke at hun i fosterhjemmet taper kontakt med den kultur hun er oppvokst med.»²²⁵

Uttalelsen fastslår at det ikke alltid kan tas hensyn til barnets mening og kulturbakgrunn i saker om omsorgsovertakelse. Tingretten opprettholdt fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse for den ene jenta.

I en sak fra fylkesnemnda i Oslo og Akershus ble ikke omsorgsovertakelse iverksatt, som følge av at fylkesnemndas flertall ikke fant det bevist at gutten var utsatt for vold av et slikt omfang at bvl. § 4-12 første ledd bokstav c var oppfylt.²²⁶ Om kulturhensyn uttalte imidlertid fylkesnemnda:

«Fylkesnemnda peker på at det i denne saken er et kulturelt aspekt som taler for at man skal være varsom med å skille A og foreldrene uten at man har utprøvd hjelpetiltak. Fylkesnemnda viser for øvrig til at barn etter barnekonvensjonen har rett til å opprettholde sin kulturtilknytning.»²²⁷

²²³ TRYFY-2006-4525.

²²⁴ Se oppgavens kapittel 6.2.2.

²²⁵ TRYFY-2006-4525 (se slutten av rettens bemerkninger).

²²⁶ FNV-2014-268-OSL (se oppgavens kapittel 6.1.2.3.).

²²⁷ FNV-2014-268-OSL (se slutten av fylkesnemndas bemerkninger).

Med den ovennevnte uttalelsen fastslår fylkesnemnda at det er viktig å vektlegge barnets behov for å opprettholde sin kulturtilknytning i saker om omsorgsovertakelse. Ved å avhjelpe omsorgssvikten med hjelpetiltak vil barnet få mulighet til å opprettholde sin kultur i hjemmet.

Av praksis følger det at fylkesnemnda ofte konkluderer med at omsorgsovertakelse er til barnets beste, uten å fastslå hvorvidt kulturhensyn har hatt noen relevans i vurderingen. Det var tilfellet i en sak fra fylkesnemnda i Sør- og Nord-Trøndelag avsagt i 2004.²²⁸ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for en fjorten år gammel jente med annen kulturbakgrunn. Etter å ha vurdert muligheten for å avhjelpe omsorgssvikten med hjelpetiltak, foretok fylkesnemnda en lite omfattende vurdering av barnets beste. Med en setning fastslo fylkesnemnda at det beste for barnet var at kommunen overtok omsorgen for henne. Dette uten å redegjøre for hvilke vurderingskriterier som var avgjørende i barnets beste-vurderingen. Vedtaket viser at vurderingen av barnets beste kan være ganske ordknapp. Det var imidlertid liten tvil om at vilkårene for omsorgsovertakelse var oppfylt i denne saken, og fylkesnemnda kan dermed ha kommet til at det ikke var grunnlag for å vurdere kulturhensyn. For den etterfølgende praksis kan det imidlertid være relevant å se hvordan fylkesnemnda har vektlagt ulike momenter i barnets beste-vurderingen. Fylkesnemnda bør således alltid forta en konkret barnets beste-vurdering. Herunder bør fylkesnemnda si noe om hvilke aspekter av barnets kulturbakgrunn som er av betydning for barnet.

Barnets kulturbakgrunn får mindre betydning i barnets beste-vurderingen, i de tilfeller hvor barnet ikke selv ønsker å beholde sin kulturelle tilhørighet. En sak fra fylkesnemnda i Agder avsagt i 2009 er illustrerende i denne sammenheng.²²⁹ Saken gjaldt omsorgsovertakelse for en jente på 16 år. Volden jenta var utsatt for hadde bakgrunn i kultur og jenta ønsket seg således bort fra kulturen hun kom fra. Ved vurderingen av barnets beste uttalte fylkesnemnda:

«Jente ønsker ikke å bo hos sin mor. Hun vil heller ikke ha samvær nå. Etter bvl. § 6-3 skal Jentes mening, på grunn av hennes alder og modenhet, tillegges betydelig vekt.»²³⁰

På bakgrunn av omsorgssvikten og barnets mening kom fylkesnemnda til at omsorgsovertakelse var til jentas beste. I og med at jenta ønsket seg bort fra kulturen hun kom

²²⁸ FNV-2004-152-TRL.

²²⁹ FNV-2009-293-AGD.

²³⁰ FNV-2009-293-AGD (sitert fra midten av punkt 4 «Fylkesnemndas syn på saken»).

fra, ble ikke hensynet til å bevare hennes kulturbakgrunn et viktig moment i saken. Fylkesnemnda traff vedtak om omsorgsovertakelse, jf. bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c.

Barnets etniske og religiøse tilhørighet taler ikke alltid mot en omsorgsovertakelse. En sak fra fylkesnemnda i Telemark avsagt i 2017 illustrerer dette.²³¹ Saken gjaldt spørsmål om omsorgsovertakelse for en nesten 12 år gammel gutt. Hjelpetiltak kunne ikke kompensere for manglene i tilknytningen mellom barnet og moren.²³² Ved vurdering av barnets beste la fylkesnemnda til grunn at hensynet til barnets etniske og religiøse tilhørighet ikke var et avgjørende moment mot en fosterhjems plassering. Herunder bemerket fylkesnemnda at gutten ikke virket opptatt av sin etniske og kulturelle tilhørighet. Gutten hadde derimot gitt uttrykk for at han ønsket å være norsk. Fylkesnemnda kom til at en omsorgsovertakelse var til guttens beste. Selv om gutten ønsket å være mest mulig norsk, viste fylkesnemnda til at gutten ville ha nytte av å opprettholde visse bånd til sin etniske opprinnelseskultur. Fylkesnemnda tok imidlertid ikke stilling til hvordan den kulturelle tilknytningen skulle ivaretas.

Kulturhensyn kan ivaretas ved å plassere barnet i et hjem av samme etniske og religiøse bakgrunn som barnet kom fra. I en sak fra fylkesnemnda i Telemark ble kulturhensyn ivaretatt gjennom en slik plassering.²³³ Saken gjaldt spørsmål om omsorgsovertakelse for to barn på 4 og 7 år. På bakgrunn av barnas positive utvikling etter akutt plasseringen vurderte fylkesnemnda at omsorgsovertakelse var nødvendig og til barnas beste. Barneverntjenesten hadde funnet et fosterhjem til barna hos en kristen afrikansk familie. Fylkesnemnda la dermed til grunn at plasseringen av barna ikke ville medføre tapt kjennskap til foreldrenes morsmål og kulturbakgrunn. I praksis vil det ofte være vanskelig å ivareta hensynet til barnas kulturbakgrunn gjennom valg av plasseringssted. Det skyldes at de fleste fosterfamilier i Norge er etnisk norske. Barne- og familiedepartementet har uttalt at det kan forekomme tilfeller hvor det er vanskelig eller umulig å finne fosterhjem som ivaretar hensynet til barnets kulturbakgrunn.²³⁴

Av praksis følger det at hensynet til barnets behov for å opprettholde sin kulturbakgrunn kan ivaretas på flere måter. Analysen har vist at kulturhensyn kan ivaretas ved å ikke treffe vedtak

²³¹ FNV-2017-260-TEL.

²³² Se oppgavens kapittel 6.2.3.

²³³ FNV-2017-122-TEL.

²³⁴ Ot.prp. nr. 45 (2002–2003) s. 45.

om omsorgsovertakelse, ved å oppheve vedtak om omsorgsovertakelse, eller ved å plassere barnet i et fosterhjem av samme etniske og religiøse bakgrunn som barnet kom fra. I tillegg kan kulturhensyn ivaretas gjennom samvær, eller ved at fosterforeldrene gir barnet kunnskap om sin opprinnelseskultur. I en sak fra fylkesnemnda i Troms og Finnmark avsagt i 2007 kom fylkesnemnda til at omsorgsovertakelse var nødvendig og til barnas beste.²³⁵ Ved vurderingen av omsorgsovertakelse hadde hensynet til barnas kulturelle bakgrunn måttet vike til fordel for barnas sikkerhet og utvikling.²³⁶ Ved fastsettelsen av samvær la imidlertid fylkesnemnda til grunn at det ville være av betydning for barna å ha kjennskap til sin kultur og sitt språk. Samværenes omfang ble satt deretter.

6.2.4.4 Oppsummering

I saker hvor barnet har en annen kulturbakgrunn inntas som regel kulturhensyn i barnets beste-vurderingen. Av analysen følger det imidlertid at hensynet til barnets kulturbakgrunn ofte må vike til fordel for andre hensyn og behov. I saker om omsorgsovertakelse som følge av oppdragervold, gir ofte hensynet til barnets sikkerhet og utvikling uttrykk for barnets beste. Kulturhensyn som del av barnets beste-vurderingen vil dermed ikke alene påvirke terskelen for omsorgsovertakelse. Hensynet til kultur i barnets beste-vurderingen kan imidlertid tillegges avgjørende betydning i saker hvor barnet ønsker å bo sammen med foreldrene, og har personlige forutsetninger for å motta foreldrenes omsorgsevne.

7 Sammenligning av terskler

For ikke å krenke EMK skal bvl. § 4-12 anvendes slik at bestemmelsen samsvarer med EMK artikkel 8, slik EMD har tolket bestemmelsen. I dette kapittelet drøftes det hvorvidt terskelen for omsorgsovertakelse etter norsk rett samsvarer med terskelen for omsorgsovertakelse etter EMK artikkel 8, slik EMD har tolket denne.

Retten til familieliv følger ikke eksplisitt av barnevernloven, men barnevernrettens utgangspunkt er at foreldrene selv skal ha omsorgen for sine barn, jf. det biologiske prinsipp. Et vedtak om omsorgsovertakelse er et inngrep i familielivet, som har hjemmel i bvl. § 4-12. Bvl. § 4-12 er i likhet med andre norske lover tilgjengelig for befolkningen. Vilkårene for

²³⁵ FNV-2007-60-TRO.

²³⁶ Se oppgavens kapittel 6.2.4.1.

omsorgsovertakelse i barnevernloven § 4-12 har som nevnt blitt presisert, og gir mindre rom for skjønn enn det barnevernloven av 1953 gjorde.²³⁷ Rommet for skjønn ble imidlertid ikke eliminert, da elementer av skjønn er nødvendig i saker om omsorgsovertakelse.²³⁸ EMD har også anerkjent at medlemsstatenes barnevernlovgivning inneholder elementer av skjønn,²³⁹ og har fastslått at terskelen for omsorgsovertakelse varierer fra stat til stat.²⁴⁰ Med dette er det klart at bvl. § 4-12 oppstiller en tilgjengelig og tilstrekkelig hjemmel for omsorgsovertakelse, slik EMD har forutsatt for at lovkravet skal være oppfylt.²⁴¹

Formålet med bvl. § 4-12 er å sikre at barn og unge som lever under skadelige forhold, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid, jf. bvl. § 1-1 første punktum. Bvl. § 4-12 første ledd bokstav c skal beskytte barn mot omsorgssvikt, som følge av mishandling eller andre alvorlige overgrep. Det er dermed klart at et inngrep i familielivet som skal beskytte et barn mot oppdragervold, har et legitimt formål, jf. EMK artikkel 8 nr. 2.

I likhet med EMK artikkel 8 nr. 2 inneholder også bvl. § 4-12 annet ledd første punktum et nødvendighetskrav. Herunder skal det foretas en forholdsmessighetsvurdering, hvor inngrepet i familielivet veies opp mot hensynene som begrunner det. Det følger også av bvl. § 4-12 annet ledd annet punktum at et vedtak om omsorgsovertakelse ikke kan treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak. Dette gir i likhet med forholdsmessighetsvurderingen i EMK artikkel 8 nr. 2 uttrykk for det mildeste inngreps prinsipp. Et vedtak om omsorgsovertakelse vil ikke være forholdsmessig, dersom omsorgssituasjonen kunne ha blitt tilfredsstillende for barnet ved hjelp av et mindre inngripende tiltak.

Foruten vilkårene som følger eksplisitt av EMK artikkel 8 og bvl. § 4-12, skal et vedtak om omsorgsovertakelse i utgangspunktet betraktes som midlertidig. Norske myndigheter skal legge til rette for gjenforening. Videre legger både EMD og norske myndigheter til grunn at et vedtak om omsorgsovertakelse skal bygge på hensynet til barnets beste.²⁴² Herunder er det klart at kulturhensyn skal inkluderes i barnets beste-vurderingen i saker hvor

²³⁷ Lena R.L. Bendiksen og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave, Oslo 2018 s. 216.

²³⁸ Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) s. 41.

²³⁹ EMDs dom 24. mars 1988 *Olsson mot Sverige* avsnitt 61.

²⁴⁰ EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* avsnitt 64.

²⁴¹ Se oppgavens kapittel 4.1.1 og EMDs dom 24. mars 1988 *Olsson mot Sverige* avsnitt 61.

²⁴² Se blant annet Grl. § 104, bvl. § 4-1, EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 149 og EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge* avsnitt 91.

omsorgsovertakelsen berører barn med en annen kulturbakgrunn.²⁴³ I tillegg har både norske myndigheter og EMD fastslått at voldens bakgrunn ikke underbygger en høyere terskel for vold mot barn.²⁴⁴

Av denne sammenligningen følger det at vilkårene for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 i stor grad samsvarer med vilkårene for inngrep i familielivet etter EMK artikkel 8 nr. 2, slik denne bestemmelsen er tolket av EMD. Herunder er terskelen for omsorgsovertakelse i utgangspunktet den samme etter bvl. § 4-12, som etter EMK artikkel 8. At barnevernlovens bestemmelser om omsorgsovertakelse og andre inngrep i familielivet samsvarer med vilkårene som følger av EMK artikkel 8 nr. 2, underbygges av uttalelser fra Høyesterett. I en Høyesterettsavgjørelse fra 2002 uttalte Høyesterett:

«Jeg kan ikke se at de rettigheter som følger av EMK artikkel 8 går lenger eller er andre enn det som følger av de strenge vilkår for omsorgsovertakelse etter barnevernloven.»²⁴⁵

Dette er en av flere uttalelser fra Høyesterett som tilsier at barnevernlovens vilkår om omsorgsovertakelse er i overensstemmelse med vilkårene som følger av EMK artikkel 8 nr. 2. Etter EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* har norsk Høyesterett i flere dommer fastslått at barnevernloven samsvarer med våre internasjonale forpliktelser. I en Høyesterettsavgjørelse fra 2002 uttalte Høyesterett:

«Norske høyesterettsdommer som er avsagt etter Adele Johansen-dommen, ser ut til å være i samsvar med det som er uttalt der.»²⁴⁶

Saken gjaldt samværsnekt, men uttalelsen underbygger at barnevernloven samsvarer med våre internasjonale forpliktelser. Høyesterett har også gitt uttrykk for at norsk rett samsvarer med våre internasjonale forpliktelser i en dom fra 2012.²⁴⁷ I denne dommen uttalte Høyesterett:

«Før jeg går over til vurderingen av foreliggende sak, nevner jeg at Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 8 beskytter privatlivet og familielivet,

²⁴³ Se blant annet EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* avsnitt 158, EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge* avsnitt 100 og Rt. 1997 s. 170 (s. 177).

²⁴⁴ Se blant annet EMDs dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland* avsnitt 66, EMDs dom 22. mars 2018 *Tlapak og andre mot Tyskland* avsnitt 79 og FNV-2008-142-AGD.

²⁴⁵ Rt. 2002 s. 875 (s. 879).

²⁴⁶ Rt. 2002 s. 908 (s. 913).

²⁴⁷ Rt. 2012 s. 1832.

mens barnekonvensjonen artikkel 9 nr. 3 og artikkel 3 nr. 1 gir bestemmelser om rett til samvær og barnets beste. Norsk intern rett er i samsvar med våre internasjonale forpliktelser på dette området, og saken gir derfor ikke foranledning til å gå nærmere inn på konvensjonsbestemmelsene.»²⁴⁸

Med de ovennevnte uttalelsene har Høyesterett fastslått at terskelen for omsorgsovertakelse etter norsk rett, samsvarer med terskelen for omsorgsovertakelse etter EMK. Det er imidlertid EMD som har ansvaret for å tolke og utvikle EMK, og EMD tolker EMK dynamisk. Det kan dermed være utfordrende for norske myndigheter å sørge for at norsk rett om omsorgsovertakelse og andre inngrep i familielivet, til enhver tid samsvarer med gjeldende internasjonal tolkningspraksis.

Av Innst. O. nr. 51 (1998-1999) følger det at norsk rettspraksis i størst mulig grad skal samsvare med internasjonal tolkningspraksis, og at et mål med inkorporeringen av EMK i norsk rett var at rettsutviklingen i Norge skulle ha et åpent forhold til praksis fra EMD og andre internasjonale håndhevingsorgan.²⁴⁹ I en dom fra 2007 har Høyesterett lagt til grunn at norsk rettspraksis skal følge EMDs tolkning av EMK.²⁵⁰ Høyesterett har uttalt:

«Videre har jeg vanskelig for å se at praksis etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjon gir noe bidrag til løsningen av en sak som vår utover det som følger av norsk høyesterettspraksis.»²⁵¹

At norsk rett respekterer EMDs tolkning av EMK følger også av nyere Høyesterettspraksis. En avgjørelse av nyere dato som kan nevnes i denne sammenheng er HR-2018-1720-A. I denne saken støttet Høyesterett seg i stor grad på EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* i sin egen gjennomgang av gjeldende rett. Saken gjaldt adopsjon, men viser at Høyesterett i stor grad forholder seg til gjeldende internasjonal tolkningspraksis i barnevernssaker. Høyesterett la til grunn at de rettssetninger EMD oppstilte i EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* er godt etablert i domstolens praksis og dermed relevant for tolkningen av EMK artikkel 8.²⁵²

²⁴⁸ Rt. 2012 s. 1832 (avsnitt 32).

²⁴⁹ Innst. O. nr. 51 (1998–1999) s. 6.

²⁵⁰ Rt. 2007 s. 561.

²⁵¹ Rt. 2007 s. 561 (avsnitt 55).

²⁵² HR-2018-1720-A (avsnitt 45).

Selv om man legger til grunn at norsk rett om omsorgsovertakelse samsvarer med våre internasjonale forpliktelser, har EMD likevel kommet til at norske myndigheter har overtrådt den skjønnsmargin EMD har anerkjent at statene har ved beslutninger om inngrep i familielivet.²⁵³ EMD har i disse tilfellene vurdert at norske myndigheter ikke har vektlagt hensynet til å holde familier sammen i stor nok grad. Dette er et sentralt hensyn i nasjonal og internasjonal rett. Hensynet ble igjen satt på dagsordenen da Europarådet skrev en resolusjon om balansen mellom barnets beste og behovet for å holde familier sammen.²⁵⁴

Ulikheter knyttet til vektingen av hensyn i barnevernssaker kan ha sammenheng med at barnevernloven er ment å ivareta barns rettigheter, mens EMK er ment å ivareta rettighetene til både foreldre og barn. Barnets behov for beskyttelse må veies opp mot behovet for å opprettholde familielivet. Selv om både norsk og internasjonal rett legger til grunn at barnets beste som hovedregel vil være å vokse opp med sine biologiske foreldre, har barnevernloven som formål å beskytte barn som lever under skadelige forhold, jf. bvl. § 1-1. I de sakene hvor Norge har blitt dømt for krenkelse av EMK, kan det tenkes at norske myndigheter har tillagt hensynet til barnets sikkerhet større vekt enn det EMD har gjort. På den annen side har norske myndigheter blitt frikjent i flere saker som har vært til behandling i EMD.²⁵⁵ Disse frikjennelsene kan tyde på at norske myndigheter og EMD har lagt like stor vekt på hensynet til barnets sikkerhet i disse sakene.

Så lenge norske myndigheter ikke beveger seg utenfor den skjønnsmargin som EMD har anerkjent at statene har ved beslutninger om inngrep i familielivet, vil norsk rett være i overensstemmelse med EMK.

8 Avsluttende vurderinger

Oppgaven har i hovedsak tatt for seg terskelen for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Formålet med oppgaven var å redegjøre for terskelen for omsorgsovertakelse i barnevernssaker vedrørende oppdragervold. Herunder har oppgavens søkt å belyse hvorvidt terskelen påvirkes av at familien har en annen kulturbakgrunn. I tillegg har oppgaven søkt å

²⁵³ EMDs dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge* og EMDs dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge*.

²⁵⁴ Europarådets resolusjon av 28. juni 2018, *Striking a balance between the best interest of the child and the need to keep families together*, RES/2232.

²⁵⁵ Se blant annet EMDs dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge* og EMDs dom 7. september 2017 *M. L. mot Norge*.

belyse hvorvidt terskelen for omsorgsovertakelse i norsk rett samsvarer med terskelen for omsorgsovertakelse etter EMK artikkel 8, slik EMD har tolket denne. I dette siste kapittelet vil oppgavens hovedfunn oppsummeres. I tillegg vil det gis noen rettspolitiske vurderinger.

8.1 Terskelens ramme

Det er vanskelig å oppstille generelle kriterier for omsorgsovertakelse, ettersom vedtaket skal bygge på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Det er mange hensyn som skal med i vurderingen, og hvilke av disse som bør veie tyngst er en pågående diskusjon. Det er imidlertid ikke umulig å illustrere terskelens ramme, og det er forsøkt gjort i denne oppgaven.

Av analysen av norsk praksis følger det for det første hvilke omsorgssituasjoner som omfattes av bvl. § 4-12 første ledd bokstav c. Omsorgssvikten må både være sannsynliggjort og alvorlig. På bakgrunn av det strenge alvorlighetskravet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c, er terskelen for omsorgsovertakelse etter denne bestemmelsen i utgangspunktet satt høyt.

Analysen av praksis har fastslått at en alvorlig mishandlingshendelse kan medføre at alvorlighetskriteriet i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c er oppfylt. Like fullt kan flere mindre voldshendelser medføre det samme.

I 26 av de 33 sakene om omsorgsovertakelse inkludert i analysen av norsk praksis anførte kommunen at vilkårene i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a og bokstav c var oppfylt. I 7 av disse sakene fant fylkesnemnda og retten det tilstrekkelig å vurdere hvorvidt vilkåret i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a var oppfylt. Analysen av norsk praksis viser at fylkesnemnda og retten ofte finner det tilstrekkelig å vurdere hvorvidt omsorgssituasjonen oppfyller vilkåret i bvl. § 4-12 første ledd bokstav a, selv om kommunen har anført at bokstav c også er oppfylt. Det kan følgelig diskuteres hvorvidt det er nødvendig med en egen bestemmelse om mishandling. Bvl. § 4-12 første ledd bokstav c skal være et ledd i statens plikt til å beskytte barn mot mishandling. Bestemmelsen kan sies å miste sin egenverdi når den ikke alltid anvendes i vold og mishandlings saker. For å tydeliggjøre omsorgssviktens årsak og styrke bestemmelsens egenverdi, må bvl. § 4-12 første ledd bokstav c anvendes i større grad, enn det den gjør i dag. Etter mitt syn vil det være naturlig å vurdere hvorvidt mishandlingsvilkåret i bokstav c er oppfylt i alle saker om omsorgsovertakelse, som følge av gjentatt vold og mishandling.

Dersom mishandlingsvilkåret i bvl. § 4-12 første ledd bokstav c er oppfylt, må det vurderes hvorvidt vedtaket om omsorgsovertakelse er nødvendig, jf. bvl. § 4-12 annet ledd.

Nødvendighetskravet legger opp til en helhetsvurdering av omsorgssituasjonen, hvor mulighetene for å avhjelpe omsorgssvikten med mindre inngripende tiltak skal vurderes. Herunder skal det foretas en vurdering av foreldrenes omsorgsevne og barnets omsorgsbehov. Barnets behov for stabilitet og kontinuitet i omsorgen skal tillegges vekt ved vurderingen, jf. bvl. § 4-1. Dersom foreldrene har forutsetninger for å motta hjelpetiltak og barnet har forutsetninger for å motta foreldrenes omsorg, vil normalt ikke omsorgsovertakelse være nødvendig eller til barnets beste. Det er imidlertid flere forhold som kan gi uttrykk for barnets beste, og som skal inkluderes i barnets beste-vurderingen. Barnets mening, barnets atferd og eventuelt kulturhensyn skal tas i betraktning i saker om omsorgsovertakelse. Ønsker barnet å bo hos foreldrene, men barnets atferd tilsier at det ikke vil være til barnets beste, vil normalt vedtak om omsorgsovertakelse treffes. Nødvendighetsvurderingen er skjønnspreget, og hvilke momenter som tillegges avgjørende betydning vil variere fra sak til sak. Det er klart at avgjørelsen skal bygge på en vurdering av barnets beste. Hva som vil være til det enkelte barnets beste kan en imidlertid være uenige om.

Omsorgsovertakelse ble resultatet i 25 av de 33 analyserte avgjørelsene i oppgavens kapittel 6. Analysen viser at en stor andel av sakene om omsorgsovertakelse som følge av mishandling, ender med vedtak om omsorgsovertakelse. Terskelen for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 første ledd bokstav c vil være overskredet dersom mishandlingsvilkåret i bokstav c er oppfylt, vedtaket anses nødvendig og vedtaket vil være til barnets beste.

Av analysen følger det videre at terskelen for omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 i utgangspunktet harmonerer med terskelen for inngrep i familielivet etter EMK artikkel 8. Samtidig medfører rommet for skjønn at norske myndigheters vektning av momenter ved helhetsvurderingen, kan være en annen enn den EMD ville ha utført. Så lenge norske myndigheter overholder den skjønnsmarginen EMD har anerkjent at statene har i saker om omsorgsovertakelse, vil ikke EMD konkludere med at norske myndigheter har krenket EMK artikkel 8.

8.1 Kulturaspektet

I 24 av de 33 analyserte sakene om omsorgsovertakelse hadde familien en annen kulturbakgrunn, og i 17 av disse ble omsorgsovertakelse resultatet. Det må understrekes at ikke alle minoritetsforeldre bruker fysisk avstraffelse som en del av barneoppdragelsen. Det er imidlertid vanligere å bruke oppdragervold i kulturer hvor denne oppdragelsespraksisen er

akseptert.²⁵⁶ Ikke alle forstår konsekvensene av å utsette barnet for fysisk avstraffelse, og ikke alle har kunnskap om alternative oppdragelsesstrategier.

Av analysen følger det at foreldrenes kulturbakgrunn ikke underbygger en høyere terskel for vold mot barn. Barn fra etniske minoritetsfamilier skal ikke være nødt til å tåle å bli utsatt for oppdragervold, selv om volden har bakgrunn i kultur. Vold mot barn er ulovlig i Norge, og barn fra etniske minoritetsfamilier har krav på det samme vern som etnisk norske barn har. Praksis fra analysen fastslår imidlertid at voldens årsak er av betydning for hvorvidt hjelpetiltak kan avhjelpe omsorgssvikten. Foreldre som har utøvd vold på bakgrunn av innlært kulturell oppdragelsespraksis, kan få hjelp til å rette opp den uakseptable omsorgssituasjonen ved å lære alternative oppdragelsesstrategier. Slik hjelp forutsetter imidlertid at foreldrene har personlige forutsetninger for å motta hjelpetiltak. Herunder må foreldrene ha erkjent omsorgssvikten, eller vist at de er villige til å endre den uakseptable oppdragelsespraksisen. I tillegg forutsetter hjelpetiltak at foreldrene forstår hvorfor de ikke skal utsette barna for vold.

Analysen av praksis viser at kulturhensyn inkluderes i barnets beste-vurderingen i de fleste saker hvor familien har en annen kulturbakgrunn. Samtidig viser analysen at betydningen av barnets kulturbakgrunn ved vurderingen av barnets beste varierer fra sak til sak. I noen saker måtte kulturhensyn vike til fordel for mer grunnleggende behov, som beskyttelse av liv og helse. Av analysen følger det at hensynet til å opprettholde barnas kulturbakgrunn har liten selvstendig betydning. Hensynet vil ikke tillegges avgjørende vekt, så lenge mer grunnleggende behov står i fare ved å la barnet bo hjemme hos sine biologiske foreldre. Hensynet til barnets kulturbakgrunn i barnets beste-vurderingen kan imidlertid tillegges avgjørende betydning i saker hvor flere hensyn og behov taler for at en omsorgsovertakelse ikke er nødvendig. Dersom hensynet til barnets kulturbakgrunn ikke kan tillegges avgjørende vekt i spørsmålet om omsorgsovertakelse, kan hensynet ivaretas gjennom valg av plasseringssted, ved å motta kunnskap om kulturbakgrunn fra fosterforeldre og gjennom samværsomfang. I tillegg kan hensynet ivaretas ved å tilrettelegge for en tilbakeføring av barnet til sine biologiske foreldre.

²⁵⁶ <http://www.hioa.no/content/download/125214/3227117/file/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-ung-NOVA-Rapport-5-16-web.pdf> s. 99 (11.02.2019).

8.1.1 Oppdragervold og integrering

Undersøkelser viser at oppdragervold er utbredt verden over.²⁵⁷ Dersom en minoritetsfamilie praktiserer oppdragervold etter å ha kommet til Norge kan det ha flere årsaker. Voldsbruken kan skyldes uvitenhet om reglene i det norske samfunnet, at foreldrene ikke har integrert alternative oppdragelsesstrategier, eller at foreldrene har en annen forståelse av voldsbegrepet enn den forståelsen norske regler bygger på. At barnevernet i mange tilfeller må gripe inn i minoritetsfamilier som praktiserer oppdragervold, kan skyldes at integreringen av familien i det norske samfunnet ikke har vært god nok. Det er viktig at familien får beholde sin kultur og identitet. Samtidig er det viktig at alle familier i Norge innretter seg etter norske lover og regler. Vold mot barn er ulovlig i Norge, og oppdragervold er ikke et unntak. For å forebygge oppdragervold er det viktig å tydeliggjøre definisjonen av vold ved integreringen av innvandrere. I tillegg er det viktig å hjelpe familien å lære alternative oppdragelsesstrategier.

I minoritetsfamilier med en kollektivistisk kultur er det vanligvis storfamilien som oppdrar barna, og alle i familien har en del av ansvaret.²⁵⁸ For å forebygge oppdragervold i storfamilier med en kollektivistisk kultur, må dermed kunnskap om alternative oppdragelsesstrategier gis hele storfamilien. Det er imidlertid ikke uvanlig at bare noen fra storfamilien innvandrer til Norge, slik at storfamilien splittes. Familiens nettverk vil i slike tilfeller bli redusert, og kunnskap om alternative oppdragelsesstrategier må gis familien som bor i Norge. Familier med redusert nettverk kan oppleve at oppdragelsessituasjonen i hjemmet blir utfordrende, når det ikke lenger er storfamilien som oppdrar. Samtidig kan manglende nettverk i Norge gjøre det utfordrende å bli integrert i det norske samfunnet. For å forebygge oppdragervold er det viktig å gi innvandrere kunnskap om det norske samfunnet på et tidlig tidspunkt. Herunder er det viktig å gi familier kunnskap om barn og voksnes rettigheter, og om den hjelp barnevernet kan gi familien.

8.1.2 Frykt for barnevernet

Barns rettigheter er ikke forankret i alle land og kulturer, og ikke alle innvandrere kjenner til barnevernet som institusjon fra eget hjemland. Barnevernet er en offentlig instans innvandrere blir kjent med etter å ha kommet til Norge, og det kan være vanskelig å forstå at det offentlige kan gripe inn i familielivet på nærmere angitte vilkår. Undersøkelser viser at foreldre med

²⁵⁷ Unni Heltne og Per Øystein Steinsvåg, *Barn som lever med vold i familien*, Oslo 2011 s. 125.

²⁵⁸ Kate Mevik, Ole G. Lillevik og Oddbjørg Edvardsen, *Vold mot barn*, Oslo 2016 s. 76.

minoritetsbakgrunn frykter barnevernet i større grad enn etnisk norske familier, og at de ser på barnevernet som en etat som tar barn fra foreldre.²⁵⁹

Frykten for barnevernet kan ha bakgrunn i manglende kunnskap om barneverntjenestens oppgaver, medieoppslag om barn som har blitt plassert utenfor familien, og rykter. På grunn av frykt for barnevernet og manglende kunnskap om barnevernets arbeid, kan barnevernets inngripen i minoritetsfamilier medføre konflikt. Konflikt mellom foreldre og barnevernet kan gjøre samarbeidet om alternative oppdragsstrategier vanskelig, og kan føre til at foreldre ikke ønsker å motta hjelpetiltak.²⁶⁰ Manglende samarbeidsvilje kan videre resultere i at fylkesnemnda treffer vedtak om omsorgsovertakelse. Foreldrenes evne til å samarbeide med barnevernet om alternative oppdragsstrategier, har betydning ved vurderingen av hvorvidt omsorgssituasjonen kan bli tilfredsstillende for barnet med hjelpetiltak. Foreldrene må vise at de er mottakelige for veiledning.

Økt kunnskap om det norske barnevernet og måten barneverntjenesten opererer på, kan bidra til å minske frykten for barnevernet. Det er viktig at barnevernet forsøker å oppnå tillit, slik at barnets foreldre og barnevernet i fellesskap kan jobbe med å innarbeide alternative oppdragsstrategier. En åpen og respektfull dialog mellom barnevernet og foreldrene kan være en måte å oppnå tillit på. Dersom foreldrene ikke behersker norsk, vil bruk av tolk være en forutsetning for å oppnå tillit.²⁶¹ Barnevernet skal så langt som mulig utøve sin virksomhet i samarbeid med barnet og barnets foreldre, jf. bvl. § 1-7. Denne samarbeidsplikten ble tilføyd i barnevernloven i 2018,²⁶² og skal ifølge lovens forarbeider bidra til økt kultursensitivitet i barnevernet.²⁶³ For å oppfylle samarbeidsplikten følger det av forarbeidet at barneverntjenesten må sette seg inn i familiens kulturbakgrunn og om nødvendig skaffe kvalifisert tolkebistand.²⁶⁴ Samme sted følger det også at barneverntjenesten må ta høyde for at barnevernssystemet er nytt for noen familier, og at møtet med barneverntjenesten kan oppleves som skremmende. Det kan tenkes at økt kultursensitivitet i barnevernets virksomhet kan bidra til å redusere minoritetsfamiliers frykt for barnevernet. Ved å redusere frykten for

²⁵⁹ Se blant annet Silje Berggrav, *Tåler noen barn mer juling? – En kartlegging av hjelpeapparatets håndtering av vold mot barn i minoritetsfamilier*, Oslo 2013 s. 51 og <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2451555/Myter%20bog%20brealiteter%20-%20bendelig.pdf?sequence=1&isAllowed=y> s. 68 (12.04.2019).

²⁶⁰ <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2451555/Myter%20bog%20brealiteter%20-%20bendelig.pdf?sequence=1&isAllowed=y> s. 69 (12.04.2019).

²⁶¹ Kate Mevik, Ole G. Lillevik og Oddbjørg Edvardsen, *Vold mot barn*, Oslo 2016 s. 74.

²⁶² Lov 20. april 2018 nr. 5 om endringer i barnevernloven mv.

²⁶³ NOU 2016: 16 Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse s. 36.

²⁶⁴ Samme sted.

barnevernet kan samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten bli enklere, og føre til at hjelpetiltak kan avhjelpe omsorgssvikten i flere tilfeller.

8.1 Prinsippet om midlertidighet

Et vedtak om omsorgsovertakelse skal i utgangspunktet være midlertidig, og det skal siktes mot en gjenforening. Analysen av norsk praksis fra domstolene og fylkesnemndene viser at vedtak om omsorgsovertakelse har blitt truffet, som følge av at foreldrenes omsorgsevne ikke har vært tilfredsstillende for barna på vedtakstidspunktet. I tillegg viser analysen at vedtak om omsorgsovertakelse ikke har blitt ansett nødvendig, som følge av at foreldrenes omsorgsevne har bedret seg. Hvor lenge skal imidlertid et barn være nødt til å vente på at foreldrene kan gi det tilfredsstillende omsorg?

En langvarig plassering av barnet utenfor hjemmet kan medføre at en tilbakeføring av barnet til foreldrene, ikke nødvendigvis er til barnets beste, selv om foreldrenes omsorgsevne er bedret. Barnets tilknytning til fosterhjemmet og miljøet kan tale for at barnets beste vil være å forbli i fosterhjemmet. Slike situasjoner belyser viktigheten av å avhjelpe omsorgssvikten på et tidlig tidspunkt. Ved å avhjelpe omsorgssvikten på et tidlig tidspunkt kan man unngå omsorgsovertakelse, og en eventuelt langvarig plassering av barnet utenfor hjemmet. Manglende ressurser i barnevernet kan imidlertid gjøre det vanskelig å avhjelpe omsorgssvikten på et tidlig tidspunkt. Det samme kan foreldres skepsis eller frykt for barnevernet. Ikke alle tør å søke hjelp når de trenger det og ikke alle ønsker å motta hjelp når de får tilbud om det.²⁶⁵

8.1 Antall omsorgsovertakelser i utvalgte land

Norge er som nevnt kritisert for å ha vedtatt et høyt antall omsorgsovertakelser.²⁶⁶ Det kan dermed spørres hvorvidt terskelen for omsorgsovertakelse i Norge er lavere sammenlignet med andre land. Det finnes svært lite forskning og statistikk som sammenligner antallet omsorgsovertakelser i ulike land. I boken «Child Welfare Removals by the State: A Cross-Country Analysis of Decision-Making Systems»²⁶⁷ er det imidlertid foretatt en sammenlignende undersøkelse av antallet omsorgsovertakelser i Norge, Sverige, Finland,

²⁶⁵ <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2451555/Myter%2fbog%2brealiteter%2b-%2bendelig.pdf?sequence=1&isAllowed=y> s. 69 (12.04.2019).

²⁶⁶ Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the convention, Concluding observations: Norway, CRC/C/15/Add.262 3 June 2005, avsnitt 23.

²⁶⁷ Kenneth Burns, Tarja Pösö og Marit Skivenes, *Child Welfare Removals by the State: A Cross-Country Analysis of Decision-Making Systems*, Oxford 2017 s. 227.

Sveits, Tyskland, England, Irland og staten Massachusetts i USA. Sammenligningen viser antallet omsorgsovertakelser i 2012 og 2013, og antallet omsorgsovertakelser sett i forhold til barnebefolkningen i landene. Av sammenligningen følger det at det foretas omtrent like mange omsorgsovertakelser per 1000 barn i alderen 0-17 år i Norge, som i Sveits, Finland, Tyskland og Sverige. Dette kan forklares med likheter i landenes velferdssystemer.²⁶⁸ Av denne sammenligningen er det ikke grunnlag for å hevde at terskelen for omsorgsovertakelse er lavere i Norge, enn i Sveits, Finland, Tyskland og Sverige. Av sammenligningen følger det imidlertid at det foretas flere omsorgsovertakelser per 1000 barn i disse landene, enn i England, Irland og Massachusetts i USA. Det kan dermed tenkes at terskelen for omsorgsovertakelse er en annen i Norden, Sveits og Tyskland, enn i England, Irland og Massachusetts i USA. Forskjeller i velferdssystemer, levestandard og synet på barneoppdragelse kan forklare dette.

²⁶⁸ Kenneth Burns, Tarja Pösö og Marit Skivenes, *Child Welfare Removals by the State: A Cross-Country Analysis of Decision-Making Systems*, Oxford 2017 s. 227.

9 Referanseliste

9.1 Lover og forskrifter

Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven).

Lov 6. juni 1896 nr. 1 om Behandlingen af forsømte Børn (vergerådsloven) [opphevet].

Lov 17. juli 1953 nr. 14 om barnevern (barnevernloven) [opphevet].

Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven).

Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven).

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).

Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).

Lov 9. april 2010 nr. 13 om endringer i barnelova mv.

Lov 20. april 2018 nr. 5 om endringer i barnevernloven mv.

9.2 Internasjonale konvensjoner

Den europeiske menneskerettskonvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter 4. november 1950 (EMK).

FNs konvensjon om barnets rettigheter 20. november 1989 (Barnekonvensjonen).

9.3 Lovforarbeider

Innst. O. nr. 80 (1991–1992) Innstilling fra forbruker- og administrasjonskomiteen om lov om barneverntjenester (barnevernloven).

Innst. O. nr. 51 (1998–1999) Innstilling frå justiskomiteen om lov om styrking av menneskerettane si stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

Innst. 186 S (2013–2014) Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om grunnlovsforslag.

NOU 2000: 12 Barnevernet i Norge.

NOU 2003: 31 Retten til et liv uten vold.

NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling.

NOU 2016: 16 Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse.

Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven).

Ot.prp. nr. 45 (2002–2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).

Ot.prp. nr. 69 (2008–2009) Om lov om endringer i barnevernloven.

Prop. 169 L (2016-2017) Endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre).

9.4 Rettspraksis og fylkesnemndspraksis

Høyesterett

Rt. 1996 s. 1203

Rt. 1997 s. 170

Rt. 2002 s. 875

Rt. 2002 s. 908

Rt. 2004 s. 1046

Rt. 2005 s. 1567

Rt. 2006 s. 1308

Rt. 2006 s. 1672

Rt. 2007 s. 561

Rt. 2010 s. 949

Rt. 2012 s. 1832

Rt. 2015 s. 93

HR-2018-1720-A

Lagmannsrett

LF-2003-1480

LB-2013-103038

LB-2013-58958

LG-2013-89611

LF-2014-39738

LG-2014-5940

LH-2014-69290

LB-2016-140049

LB-2017-187999

LB-2017-132102-2

Tingrett

TRYFY-2006-4525

TOSLO-2012-7934-2

TNETE-2014-95294-2

TOSLO-2015-36366

Fylkesnemnd

FNV-2004-152-TRL

FNV-2006-85-ROG

FNV-2007-391-ROG

FNV-2007-60-TRO

FNV-2008-142-AGD

FNV-2008-183-OSL

FNV-2008-420-OSL

FNV-2009-293-AGD

FNV-2011-524-HSF

FNV-2013-178-HSF

FNV-2013-61-TRO

FNV-2014-540-BUS

FNV-2014-375-OPP

FNV-2014-268-OSL

FNV-2016-3798-HSF

FNV-2017-410-OPP

FNV-2017-122-TEL

FNV-2017-260-TEL

9.5 Internasjonale kilder

Consideration of reports submitted by states parties under article 44 of the convention,
Concluding observations: Norway, CRC/C/15/Add.262 3 June 2005.

Europarådets resolusjon av 28. juni 2018, Striking a balance between the best interest of the
child and the need to keep families together, RES/2232.

General Comment no. 12 (20. juli 2009), CRC/C/GC/12: The right of the child to be heard.

9.6 Praksis fra EMD

Dom 24. mars 1988 *Olsson mot Sverige*.

Dom 7. august 1996 *Johansen mot Norge*.

Dom 12. juli 2001 *K. og T. mot Finland*.

Dom 8. april 2004 *Haase mot Tyskland*.

Dom 28. oktober 2010 *Aune mot Norge*.

Dom 7. september 2017 *M. L. mot Norge*.

Dom 22. mars 2018 *Tlapak og andre mot Tyskland*.

Dom 22. mars 2018 *Wetjen og andre mot Tyskland*.

Dom 26. april 2018 *Mohamed Hasan mot Norge*.

Dom 6. september 2018 *Jansen mot Norge*.

9.7 Litteratur

Bendiksen, Lena R.L. og Trude Haugli, *Sentrale emner i barneretten*, 3. utgave (Oslo 2018).

Berggrav, Silje, *Tåler noen barn mer juling? – En kartlegging av hjelpeapparatets håndtering av vold mot barn i minoritetsfamilier* (Oslo 2013).

Burns, Kenneth, Tarja Pösö og Marit Skivenes, *Child Welfare Removals by the State: A Cross-Country Analysis of Decision-Making Systems* (Oxford 2017).

Eriksen, Thomas Hylland og Torunn Arntsen Sajjad, *Kulturforskjeller i praksis*, 6. utgave (Oslo 2015).

Graver, Hans Petter, «Bevisbyrde og beviskrav i forvaltningsretten», *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2004 s. 465-498.

Grinde, Turid Vogt, «Nordisk barnevern: Variasjoner i normer, holdninger og praksis», *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 2006 s. 1140-1149.

Heltne, Unni og Per Øystein Steinsvåg, *Barn som lever med vold i familien* (Oslo 2011).

Jávo, Cecilie, *Kulturens betydning for oppdragelse og atferdsproblemer* (Oslo 2010).

Lindboe, Knut, *Barnevernrett*, 6.utgave (Oslo 2012).

Mevik, Kate, Ole G. Lillevik og Oddbjørg Edvardsen, *Vold mot barn* (Oslo 2016).

Ofstad, Kari og Randi Skar, *Barnevernloven med kommentarer*, 6. utgave (Oslo 2015).

Rugkåsa, Marianne, Signe Ylvisaker og Ketil Eide, *Barnevern i et minoritetsperspektiv* (Oslo 2017).

Tjomsland, Steinar, «Omsorgsovertakelse – hovedprinsipper og synspunkter», *Barnevern og omsorgsovertakelse*, 2. utgave 2003, s. 11-20.

9.8 Elektroniske kilder

Aftenposten: <https://www.aftenposten.no/norge/i/ME5E/Bekymringsmelding-om-barnevernet> (sist besøkt 15.04.2019).

Berg, Berit mfl., *Myter og realiteter – Innvandreres møter med barnevernet* (2017).

Tilgjengelig fra: <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2451555/Myter%20og%20realiteter%20-%20bendelig.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (sist besøkt 12.04.2019).

Dzamarija, Minja Tea, *Barn og unge voksne med innvandrerbakgrunn* (2016). (Rapportnr. 23). Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/273616?ts=1562bfcd488> (sist besøkt 15.11.2018).

Holm-Hansen, Jørn, Thomas Haaland og Trine Myrvold, *Flerkulturelt barnevern: En kunnskapsoversikt* (2007). (NIBR-rapport 2007:10). Tilgjengelig fra: <http://www.nibr.no/filer/2007-10.pdf> (sist besøkt 11.02.2019).

Mossige, Svein og Kari Stefansen, *Vold og overgrep mot barn og unge: omfang og utviklingstrekk 2007-2015* (2016). (Rapportnr. 5/16). Tilgjengelig fra: <http://www.hioa.no/content/download/125214/3227117/file/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-ung-NOVA-Rapport-5-16-web.pdf> (sist besøkt 11.02.2019).

Nasjonal digital læringsarena (NDLA):

<https://ndla.no/subjects/subject:18/topic:1:185337/topic:1:55191/resource:1:63756> (sist besøkt 01.05.2019).

Statistisk sentralbyrå, *Barnevern* (2018). Tilgjengelig fra:

<http://www.ssb.no/statbank/sq/10012269/> (sist besøkt 13.04.2019).

Statistisk sentralbyrå, *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre* (2018). Tilgjengelig

fra: <https://www.ssb.no/innvbef> (sist besøkt 13.04.2019).

Verdens Gang (VG): <https://www.vg.no/nyheter/i/jG7O0/demonstrerer-mot-norsk-barnevern-paastandene-er-helt-vanvittige> (sist besøkt 15.04.2019).